

STUDENTSKYI
NAUKOVYI CHYTANNYA:
2022

ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ,
ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

«СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ – 2022»

науково-практична конференція за результатами I туру
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт

Житомир 2022

Рекомендовано до видання науково-технічною радою Науково-інноваційного інституту менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету (Протокол № 4 від 28.12.2022 р.)

Редакційна колегія:

Ковальчук О. Д.	кандидат економічних наук, доцент
Абрамова І. В.	кандидат економічних наук, доцент
Мороз Ю. Ю.	доктор економічних наук, професор
Николюк О. М.	доктор економічних наук, професор
Дема Д. І.	кандидат економічних наук, професор
Недільська Л. В.	кандидат економічних наук, доцент

Рецензенти:

Молодецька К. В.	доктор економічних наук, професор
Куцмус Н. М.	доктор економічних наук, професор

Студентські наукові читання – 2022 : зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2022» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультеті інформаційних технологій, обліку та фінансів. Житомир : Поліський національний університет, 2022. 140 с.

У збірнику представлені матеріали студентських доповідей науково-практичної конференції за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультеті інформаційних технологій, обліку та фінансів Поліського національного університету.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст, добір, викладення фактів у статтях та оформлення публікації несуть автори. Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Передрукування матеріалів, опублікованих у виданні, дозволено тільки зі згоди автора та редакційної колегії.

Зміст

НЕФІНАНСОВІ КОРПОРАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ Вікторія БОНДАРЧУК	6
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Володимир ВІТЕР	9
ПЕРСПЕКТИВИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ Вікторія ГРИБАН	13
ОЦІНКИ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: КЛІЄНТСЬКИЙ ПІДХІД Ілля ДРОЗД	17
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ Ігор ЗАЄЦЬ	20
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УРБАНІСТИЧНОМУ ПЛАНУВАННІ Вадим КОЛЕСНИК	23
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОГО ДОСВІДУ Юрій КОХАНЧУК	25
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ Олександра КРИВЕНКО	29
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ Олександр КУРОВСЬКИЙ	33
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Катерина ЛІНЕВИЧ	37
ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА МЕТОДОМ МОНТЕ-КАРЛО Сергій ЛІРНИК	42
ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ Ірина ЛІРУК	45
АНАЛІЗ ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ НОРМАТИВІВ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ НБУ Віталій ЛЕВЧЕНКО	48
ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ ТА ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ ЗА НИМИ Оксана МАКАРУК	51
РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ Володимир МЕЛЬНИК	55

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК ТА ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ Анастасія МОІСЄЄВА.....	60
ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ Інна МОРГУН.....	62
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КАПІТАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ Дмитро НІКІТІН.....	67
ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ Дмитро НОВОСЬОЛОВ	72
ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ Даніїл ОЛІЙНИК.....	75
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЙ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ Анастасія САВИЦЬКА.....	77
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ Руслана САВЧУК.....	80
КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ Олександр САЛАМАТОВ.....	83
СУТНІСЬ ТА КЛАСИЦІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА Юлія СІКАЛЮК.....	86
ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ЙОГО ПЕРЕВАГИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Ольга СКОЛОЗУБ.....	89
СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ Владислав СТОЦЬКИЙ	91
ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Олена ПАЛАМАР	95
ІНТЕРАКТИВНА ДОШКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ Василь СУС, Максим ПОЛІЩУК.....	99
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК СУБ'ЄКТ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ Вікторія ТОКАРЧУК.....	101
СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ Тетяна ТОРЧУК.....	105
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК Віталій ХРЕБТАНЬ	108
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЗЕЛЕНБУД» Вадим ЧЕПІГА	113

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ Ярослав ШОКАЛ.....	116
НАПРЯМИ ТА РЕЗЕРВИ НАРОЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Ольга ЩУДЛО	119
БЮДЖЕТ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Ольга ЛАСКЕВИЧ	122
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ Наталія КУПРІЯНЧУК.....	124
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ Надія ШКАБАРА.....	129
УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА Назар ЯНЧУК.....	133
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ Михайло ЯРОПОВЕЦЬ.....	136

НЕФІНАНСОВІ КОРПОРАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Вікторія БОНДАРЧУК

*здобувачка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Банківський кредит займає велике значення серед джерел забезпечення структурних зрушень в економіці. Завдяки механізму кредиту позичковий капітал перерозподіляється між різними видами економічної діяльності. [1]

Банківські кредити господарюючих суб'єктів, або, згідно класифікації НБУ, кредити, надані нефінансовим корпораціям, є домінуючою складовою кредитного портфелю банківської системи України. На результативність позичальників банківської позики і національної економіки загалом значний вплив має кредитний процес. Тому необхідна оптимізація кредитного процесу, поряд з якою він виконує такі функції :перерозподіл грошових коштів, за допомогою якого здійснюється найбільш продуктивне використання у народному господарстві; заміна готівки в платіжному обігу; контроль за раціональним використанням грошових коштів. [3]

Нефінансові корпорації – це певні інституційні одиниці, провідною діяльністю яких є виробництво ринкових товарів або надання нефінансових послуг. Нефінансові корпорації мають у своєму складі такі інституційні одиниці-резиденти:

-усі нефінансові корпорації незалежно від того, резидентами яких країн є їхні акціонери;

-філії іноземних юридичних осіб, які здійснюють виробничу діяльність;

-ринкові виробники товарів ,які також надають нефінансові послуги.[2]

Нефінансові корпорації мають певну класифікацію за видом контролю:

-державні;

-приватні;

-нефінансові корпорації під іноземним контролем. [2]

Ми розглянули класифікацію нефінансових корпорацій згідно Статистичного класифікатора України, проте Національний банк України пропонує іншу класифікацію, яку показано у таблиці 1.

Проаналізувавши цю таблицю, можна зрозуміти, що переважна частина кредитів (92%) надається іншим нефінансовим корпораціям, а державні підприємства займають лише 8% у загальній частці кредитів, наданих нефінансовим корпораціям. Найчастіше державні підприємства беруть кредити на строк від 1 до 5 років(37 747 млн грн),а найменше –більше 5 років (3 407 млн грн). Інші нефінансові корпорації беруть кредити переважно на строк до 1 року

(429 895 млн грн). Причиною є забезпечення фінансової платформи для розвитку і здійснення своєї діяльності.

Таблиця 1

Кредити, надані нефінансовим корпораціям (млн грн)

Вид нефінансової корпорації	у тому числі за строками			усього
	до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років	
Державні нефінансові корпорації	22 341	37 747	3 407	63 495
Інші нефінансові корпорації	429 895	207 488	98 834	736 217

*Таблиця, побудована на даних НБУ [5].

Пропонуємо розглянути обсяги нових кредитів нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності, які зазначені у таблиці 2.

Таблиця 2

Обсяги нових кредитів нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності за станом на кінець серпня 2022 року (млн грн)

Види економічної діяльності	у тому числі за строками			Усього
	до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років	
Усього	434 635	245 837	100 336	780 808
Сільське господарство	71 118	49 063	4 776	124 957
Добувна промисловість	10 500	5 693	1 149	17 342
Переробна промисловість	75 563	50 269	13 093	138 926
Будівництво	12 267	5 121	4 020	21 408
Торгівля	228 168	58 084	14 423	300 675
Транспорт	7 069	16 968	3 501	27 538
Освіта	6	188	2	196
Охорона здоров'я	877	2 148	590	3 615

*Таблиця, побудована на даних НБУ [5].

Отже, важливим видом економічної діяльності є торгівля, вона складає приблизно 39% з обсягів нових кредитів нефінансовим корпораціям. В поточному році торгівля складає 300 675 млн грн. Найбільше затребувані кредити на торгівлю за 1 рік, цього року вони 228 168 млн грн, а це 53% усього обсягу кредитів на торгівлю. А найменше кредити на торгівлю на строк більше 5 років: 14 423 млн грн, це 15%. Торгівля є найкращим видом економічної діяльності, щоб розпочати свій бізнес. Тому торгівля є найбільш затребуваною і популярною. В умовах воєнного стану мережі торгівлі стали важливою частиною критичної інфраструктури. Тому Уряд ухвалив постанову, що дає можливість торговельним мережам залучати пільгові кредити на суму до 1 млрд гривень на один рік під 5%. Це також підштовхує підприємців брати кредити.

Наступним важливим видом економічної діяльності є переробна промисловість, вона складає приблизно 16% з обсягів нових кредитів нефінансовим корпораціям. В поточному році переробна промисловість складає 138 926 млн грн. Найбільше затребувані кредити на переробну промисловість за 1 рік, цього року вони 75 563 млн грн, а це 55% усього обсягу кредитів на переробну промисловість. А найменше кредитів на переробну промисловість на строк більше 5 років: 13 093 млн грн, це складає лише 13%. Державі вигідно кредитувати саме цю галузь, бо вона є вигідною за рахунок експорту. Найменше видаються кредити на освіту: всього 196 млн грн, складає 0,03% з обсягів нових кредитів нефінансовим корпораціям. Отже, можна зробити висновок, що найбільш затребувані кредити до року(56%),а найменше більше 5 років(13%).

Висновок. В ході дослідження було проаналізовано обсяги нових кредитів нефінансовим корпораціям за видами економічної діяльності, що дозволило зробити висновок стосовно сутності банківського кредитування як фінансової послуги, яка надається у процесі здійснення економічних відносин на ринку. Метою дослідження є підвищення ефективності використання кредитних ресурсів банку для задоволення фінансових потреб підприємств. Торгівля є основним видом економічної діяльності, якому надають кредит. Потрібно розвивати кредитування саме на освіту, бо держава зацікавлена у грамотних спеціалістах і тому є варіант отримання пільгового кредитування на навчання. Таким чином, виникає необхідність розроблення заходів щодо надання кредитів на модернізаційні процеси нефінансових корпорацій. Однією з вагомих уже існуючих причин здійснення таких заходів є збереження довіри вкладників до банківської системи і національної валюти, що показує тенденція до росту обсягів коштів на депозитних рахунках як населення, так і нефінансових корпорацій, за подовження термінів депозитних вкладень.

Список використаних джерел

1. Гроші та кредит./Практикум/М.М.Дученко/2018.//[Електронне джерело]-Режим посилання- <https://cutt.ly/1MnQACE>
2. Класифікація інституційних секторів економіки України. // Статистичний класифікатор України. // І. Нікітіна, О. Москвін, Д. Білик, А. Варнідіс, Н. Корчоха. //Чинна від 01.01.2015 р.//[Електронне джерело]-Режим посилання- <https://cutt.ly/EMnQ1gW>
3. Кредит: необхідність, суть, види і функції.// Реферат // 23.04.2011 // [Електронне джерело]-Режим посилання- <https://cutt.ly/FMnQUrt>
4. Нефінансові корпорації як об'єкт банківського кредитування // Шевалдіна, Валентина Геннадіївна//01.02.2019//[Електронне джерело]-Режим посилання- <https://cutt.ly/tMnQV8P>
5. Офіційний сайт НБУ//[Електронне джерело]-Режим посилання: <https://cutt.ly/dMnQHbE>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Володимир ВІТЕР

*магістрант спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – С. А. Вітер, к.пед.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку, оподаткування і аудиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. У період повномасштабних воєнних дій зміни зазнали усі сфери життєдіяльності населення України, в тому числі ключові зміни відбулися у системі трудових взаємовідносин. Ті форс-мажорні обставини, у яких опинилися підприємства в Україні вимагають як адаптації та вдосконалення трудового законодавства, так і організації обліку розрахунків з оплати праці.

Дослідження проблем трудових відносин та їх облікового аспекту в реаліях воєнного стану відображено у працях Л. Боденчук, О. Горностай, Т. Гуренко, О. Догадіної, К. Машкова, Т. Товт, О. Подолянчук, Н. Салової та ін. У правовому порядку механізмом законодавчого регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану став прийнятий 15 березня 2022 року Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1]. Однак продовження війни, виникнення ситуацій перебоїв з електроенергією та засобами зв'язку породжують динамічність змін у сфері обліку та контролю назриваючих проблемних питань в організації праці та її оплати та актуалізують подальші дослідження.

Основний матеріал. Незалежно від того, у якій ситуації знаходиться суб'єкт господарювання, відповідно до принципів бухгалтерського обліку безперервності та послідовності, будь-яка здійснена господарська операція має бути відображена в обліку. Умовами, які вносять корективи в організацію обліку праці та порядку оплати праці стали втрати у сфері зайнятості, пов'язані з евакуацією та вимушеною міграцією частини працівників, мобілізацією чоловіків у рамках Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» та добровольців тероборони; зростання рівня безробіття через втрати та пошкодження виробничих активів, труднощі з логістикою, зменшення попиту на внутрішньому ринку, і як наслідок, скорочення обсягів роботи або відсутності можливостей підприємств здійснювати діяльність в цілому тощо.

Сутність проблем роботодавців за цих умов пов'язана з виконанням зобов'язань по нарахуванню та виплаті заробітної плати і податків, правил звільнення працівників та збереження робочих місць, пошуку та адаптації нових фахівців на робочих місцях та ін.

За даними досліджень кадрового порталу grc.ua, проведеного у серпні-вересні 2022 року, 40% українців в результаті війни втратили основне джерело заробітку, 71% респондентів, які шукають роботу, готові працювати не за спеціальністю, при чому 2/3 опитуваних у випадку труднощів з

працевлаштуванням погодилися б на зниження бажаного рівня заробітної плати. Щодо рівня окладів, вони лишилися незмінними лише в 1/5 фахівців, з них 6,3% фахівців отримують заробітну плату із затримками. Абсолютну незадоволеність сумою щомісячних доходів за виконану працю висловили 25,7% опитуваних, помірну незадоволеність – 28,5 % фахівців. Відсоток працівників, у яких збільшився оклад з початку війни складає лише 4,5% [2]. Зазначимо й те, що зростання рівня тіньової економіки України, який за даними міжнародних організацій становить нині 50%, підвищує ризик для найманих працівників порушень їх трудових прав та погіршення умов праці.

Новації, пов'язані із запровадженням воєнного стану щодо організації трудових відносин та оплати праці розглянуто на рис. 1.

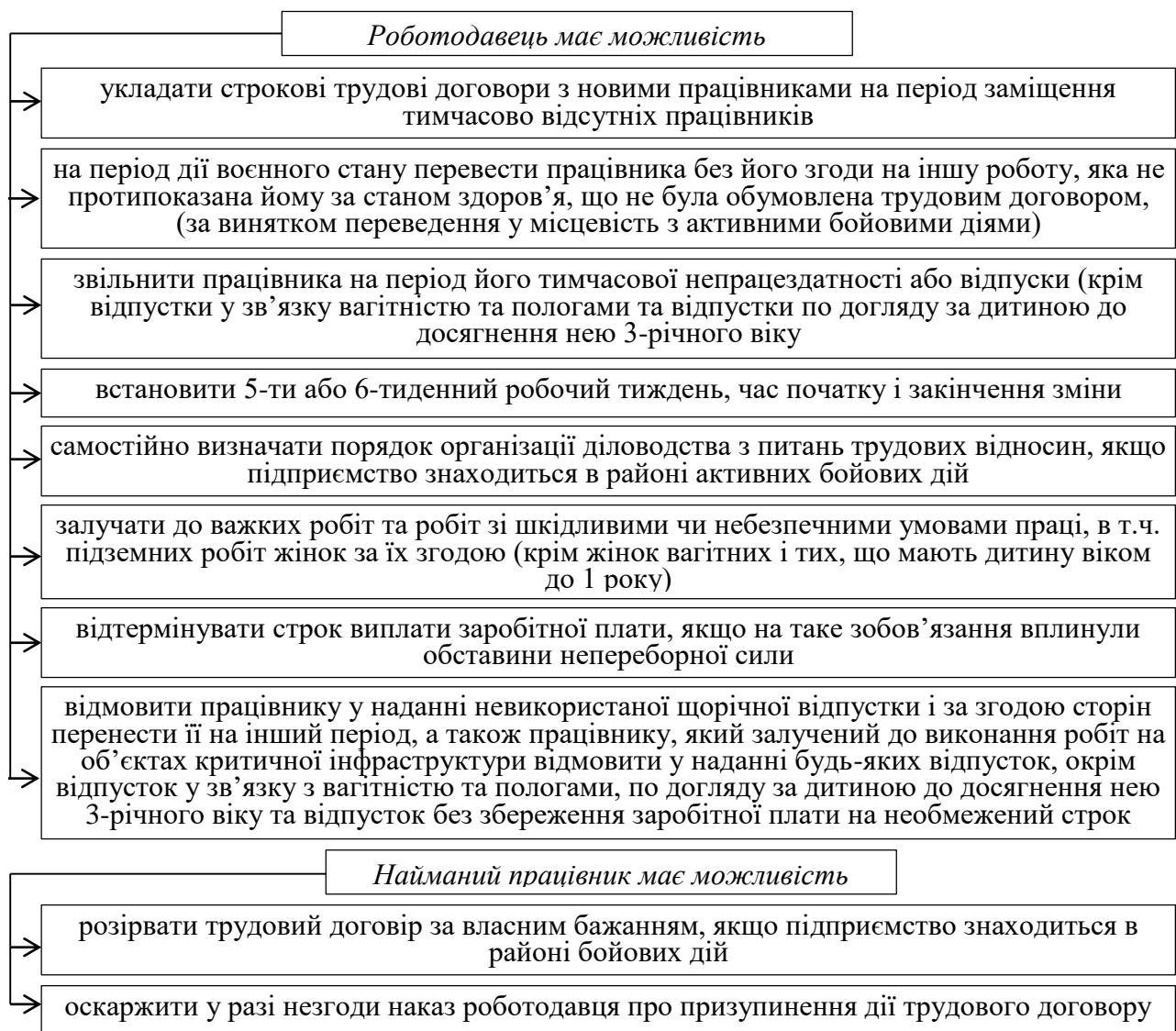

Рис. 1. Зміни в організації трудових відносин на період дії воєнного стану
Джерело: складено автором за [1].

Насамперед, зауважимо, що на підприємствах критичної інфраструктури збільшено норму тривалості робочого часу на тиждень з 40 до 60 годин. Велика кількість новацій торкнулась нарахування заробітної плати та пов'язаних із нею

виплат і платежів. Зокрема, було скасовано пеню за несвоєчасну сплату ЄСВ, а також відмінено всі штрафні санкції на період дії воєнного стану [3, с.40]. Крім того, змінено схему обчислення середньої заробітної плати, а саме із розрахункового періоду виключено час, за який немає даних про нараховану заробітну плату працівника.

При обліку оплати праці слід пам'ятати про те, що наразі не скорочується тривалість роботи напередодні свят, вихідних днів та у нічний час, також не діє правило перенесення святкових днів, якщо вони припадають на вихідний. В законодавчому порядку на час дії воєнного стану відмінено компенсацію за роботу у вихідний, святковий чи неробочий день.

Право на оплату праці та її дворазової виплати залишено законодавством без змін, при чому для реалізації даного права працівників покладено зобов'язання на роботодавців вживати всіх можливих заходів.

Нарахування виплат та організація праці найманих працівників на підприємстві у період воєнного стану залежатиме від певної категорії, які умовно можна поділити на такі:

- особи, що виконують трудові обов'язки у штатному режимі;
- особи, які можуть працювати віддалено за гнучким режимом робочого часу, у дистанційному форматі з використанням ІКТ чи виконанням надомної роботи. Ця категорія осіб має працювати на основі укладеного трудового договору про дистанційну чи надомну роботу або сформованого наказу роботодавця про виконання роботи в той чи інший спосіб, а також письмового погодження щодо встановлення умов та специфіки гнучкого режиму робочого часу між працівником і роботодавцем;
- особи, залучені до суспільно корисних робіт, на час виконання яких зберігається попереднє місце роботи (посада) [4].
- мобілізовані і добровольці тероборони, яким гарантується збереження місця роботи, посади і середнього заробітку [5];
- особи з тимчасовою втратою працездатності чи місцезнаходження яких тимчасово невідоме. У такому разі можливе застосування призупинення дії трудового договору, що згідно закону передбачає тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. При цьому трудові відносини з даною категорією осіб не припиняються, а роботодавці на період їх заміщення можуть укладати строкові трудові договори з новими працівниками [1].

Важливим у теперішніх умовах є правильне відображення в обліку прогулів та простоїв. Прогул – це відсутність працівника на роботі без поважних причин протягом робочого дня, в тому числі більше 3-х годин. У мирний час це є підставою роботодавця для розірвання трудового договору. Під час війни виникають ситуації, коли повідомити причину неявки на роботу тимчасово неможливо. Якщо роботодавець не бажає втрачати свій персонал, до в'яснення обставин за таким працівником зберігається місце роботи і посада, однак

заробіток не нараховується. Погоджуємося з думкою Т. Гуренко, яка в цьому випадку рекомендує в таблиці обліку робочого часу проставляти відмітку про відсутність працівника «не з'явився», «інша причина» з деталізацією, наприклад «ВЗ – відсутній зв'язок» [5].

Простоєм вважається зупинення роботи у зв'язку з відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для її виконання, викликаних невідворотною силою або іншими обставинами [6]. У кодексі законів про працю визначено, що у разі виникнення простою не з вини працівника оплата праці має бути розрахована не нижче 2/3 тарифної ставки чи посадового окладу. Якщо створилася виробнича ситуація, яка є небезпечною для життя чи здоров'я людей, за працівником зберігається середній заробіток.

Виходячи з вищевказаного поняття, вимушена перерва в роботі через повітряну тривогу вважається простоєм. Важливо наголосити, що у чинному законодавстві не передбачено рекомендацій як діяти суб'єктам господарювання у разі оголошення повітряної тривоги або під час тривалого вимкнення електроенергії та способи оплати даного простою. Тобто, роботодавці діють відповідно до правил, які встановлені на підприємстві та самостійно приймають рішення щодо оплати: як за відпрацьований час чи у розмірі середнього заробітку.

Висновки. Правильно налагоджена організація трудових відносин та відображення в обліку оплати праці, відпусток, неявки на роботу тощо дозволить як продовжити функціонування бізнесу, так і покращити морально-психологічний стан працівників.

Список використаних джерел

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 №2136. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 26.11.2022).
2. Жирій К. Українці сказали все, що думають про свої нинішні зарплати – дослідження. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/ukrajinci-vislovili-vse-shcho-dumayut-pro-svoji-ninishni-zarplati-doslidzhennya-11993784.html> (дата звернення: 26.11.2022).
3. Прокопова О.М., Кудлаєва Н.В. Бухгалтерський облік в умовах воєнного стану: ключові характеристики та проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. №9-10. 2022. С.38–43. URL:
4. Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 13.07.2011 р. №753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.11.2022).
5. Гуренко Т.О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*. Випуск 36. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1153>
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1559> (дата звернення: 26.11.2022).

ПЕРСПЕКТИВИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Вікторія ГРИБАН

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Віленчук О.М., д.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Діджиталізацію на ринку страхових послуг варто розглядати як об'єктивний процес осучаснення страхових відносин у суспільстві. Технологічні інновації створюють якісно нові можливості для укладання та переукладання договорів у розрізі різних класів й видів страхування. Значно розширюються комунікаційно-інформаційні можливості учасників страхового процесу, урізноманітнюються варіанти позиціонування та збуту послуг, підвищується сервіс і якість страхового обслуговування. Проте, технологічні інновації мають особливість змінюватись під впливом різноманітних явищ та процесів. Це зумовлює необхідність здійснення подальших досліджень у заданому напрямі. Теоретико-методичні аспекти діджиталізації страхового ринку відображено в працях багатьох вчених таких, як: В. Варга, О. Димніч, Ю. Клапків, Н. Приказюк, К. Марченко, І. Самошкіна, І. Шубенко та ін. Проте, діджиталізацію ринку страхових послуг, пов'язують з динамічними процесами змін, які відбуваються у кіберпросторі, що зумовлює необхідність здійснення подальших досліджень у заданому напрямі.

Основний матеріал. Процес діджиталізації істотно впливає на функціонування страхових компаній, які є основними суб'єктами страхового ринку. Процеси цифровізації заохочують страховиків впроваджувати базові інновації. Серед яких варто виділити автоматизацію надання страхових послуг; чат-боти; хмарні обчислення; технології з елементами штучного інтелекту. Поняття «діджиталізація» зазвичай розглядається з позиції застосування цифрових технологій (оцифрування) у внутрішніх та зовнішніх процесах страхової компанії [3, с. 79].

Визначальним фактором розвитку діджиталізації ринку страхових послуг є використання сучасних технологій. Йдеться насамперед про можливості організації та впроваджені інноваційних бізнес-процесів (розробка та збут страхових послуг, збалансування страхового портфеля управління доходами та витратами тощо) здатних суттєво підвищити ефективність функціонування компанії з позиції її конкурентоспроможності на страховому ринку.

Цифрова трансформація у страхуванні фокусується на автоматизацію та створення інноваційних технологій реалізації страхових продуктів. Штучний інтелект спрямований на обробку великих масивів інформації. Автоматизовані страхові агенти, такі як чат-боти, використовуються для надання клієнтам індивідуальних послуг, які задовольняють їхні унікальні потреби та вимоги. Результатом процесу цифровізації є зростання стандартів страхових послуг та спрощення доступу страхувальника до них.

Ключові переваги діджиталізації для потенційних споживачів страхових послуг полягають у наступному: по-перше, процедура купівлі страхового продукту стає максимально спрощеною; по-друге, при оформленні договорів немає потреби зверненні до офісу страхової компанії, необхідно лише заповнити онлайн-форму та здійснити страховий внесок; по-третє, якщо виникає необхідність повідомлення про страховий випадок – достатньою дією є звернення на сайт компанії або через мобільний додаток заповнити затверджену форму [1].

У короткостроковій перспективі реалізація заходів діджиталізації дасть можливість страховим компаніям підвищити рентабельність, прибутковість і, як наслідок, безпекову складову страхового бізнесу. Водночас, реалізація цифрових технологій зменшить витрати при просуванні страхового продукту, наприклад, автоматизація процесів може знизити витрати, пов'язані з обробкою претензій, більш ніж на 30%. [6, с. 42]. Довгострокові конкурентні переваги можна забезпечити за рахунок впровадження інноваційного страхового продукту та послуги захисту.

Самошкіна І.Д. зауважує, що «діджиталізація має певні проблеми на сучасному ринку страхових послуг в Україні, а саме: обмеження та труднощі з масштабом застосування цифрових технологій у зв'язку з необхідністю нести витрати на переобладнання; ІТ-підтримка страхової діяльності та перепідготовка працівників; безпека, включаючи доступ до персональних даних; конкуренція цифрових каналів з іншими каналами послуг страхових компаній; необхідність реструктуризації внутрішніх бізнес-процесів страхової компанії. Тобто в українських страхових компаніях йде процес цифрової трансформації, яка включає: електронне страхування, послуги страхування онлайн та прямих продажів, кібербезпеку, мобільні послуги, автоматизація платіжного процесу, технологія блокчейн, перетворення сайту страхової компанії в інструмент для комунікацій та продажів» [6, с. 43].

Аналізуючи основні показники функціонування українських страхових компаній можна стверджувати, що ринок страхових послуг країни має позитивні тенденції та значну кількість суб'єктів, які забезпечуються якісними послугами. Однак, наразі відбувається чітка спеціалізація страхових компаній за класами страхування (життя та загальні види страхування), що посилює конкуренцію та значно перешкоджає виходу компаній на ринок, спробам розширення послуг на інші класичні види страхування (табл. 1) [7, с. 275].

Варто відзначити, що 90% страхових премій за 1 півріччя 2021 року сконцентровано у 60 страховиків (50 страховиків з ринку non-life та 10 страховиків з ринку life). Концентрація страхових премій від фізичних осіб набагато вища - 80% ринку у 20 страховиків. На страховиків нижче 100-ї позиції припадає тільки 0,5% від загальних страхових премій. Вихід з ринку 46 учасників не вплинув на здатність страхового ринку задовольняти потреби суспільства у страхуванні.

Таблиця 1

Концентрація учасників ринку страхових послуг в 2021 році

Кількість страхових компаній	Ринок non-life (за преміями)	Ринок non-life (за преміями від фізичних осіб)	Ринок Life (за страховими резервами)
ТОП 3			
ТОП 5			
ТОП 10			
ТОП 20			
ТОП 50			
ТОП 100			
Всього по ринку			

Джерело: [4].

На сьогодні маркетингові стратегії страховиків з позиції діджитал маркетингових каналів в Україні використовують дві страхові компанії: Уніка – брендова реклама в пошуку; ARX Страхування – банери, які з'являлися при підключенні Wi-Fi у термінали, пошукова реклама в Google, розсилка в Viber, Facebook, кооперація з блогерами [5, с. 240].

Послуги з хмарних технологій надають ІТ-компанії переважно на платній основі. Так, ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА» здійснює свою діяльність у хмарному середовищі De Novo.

Досліджуючи вебсайти страховиків, варто зауважити, що на офіційних вебсайтах є посилання на мобільні додатки. Їх мають нині такі страховики: ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПрАТ «Княжа вієнна іншуранс груп», ПрАТ «Інго Україна», ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «Аска», ТОВ «Страхова компанія «Грінвуд лайф іншуранс» та інші.

Наступною діджитал-технологією, яка поступово впроваджується на українському страховому ринку, є телематика. Дана технологія у страхуванні – це процес уточнення вартості страхового поліса для окремого страхувальника, що відбувається за допомогою технічних пристроїв. На вітчизняному ринку страхування подібні послуги вже надають такі страхові компанії: ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» страхування», ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА», ПрАТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна».

Українські страхові компанії вже прямують до активного та широкого застосування діджитал маркетингових каналів для залучення потенційних страхувальників. Хоча обсяги трафіку ще невеликі, помітні намагання тестувати різноманітні маркетингові канали, досліджувати їхню ефективність для залучення споживачів різних страхових продуктів, особливо це видно на прикладі страхової компанії ARX, яка має найбільш диверсифікований діджитал маркетинг мікс [2, с. 57].

Як стверджують І.І. Чуницька, А.С. Ясентюк, «згідно з проведеним дослідженням Sollers Consulting до 2031 р. вісім з десяти провідних страхових компаній на ринках будуть тримати орієнтир на хмарні технології та роботизовану автоматизацію процесів (RPA). Значно розширилась готовність

страховиків до впровадження інновацій, тому вони будуть значно впливати на критично важливі функції. Завдяки цьому керівники страхових компаній будуть намагатись налагоджувати більше партнерських відносин, щоб модернізувати свої ІТ, базуючись на хмарних рішеннях» [7, с. 92].

Процес діджиталізації має значний вплив на діяльність страхових компаній, які являються основними учасниками ринку страхових послуг. Діджиталізація визначає інтерес страховиків щодо необхідності впровадження базових інновацій. З метою спрощення процесів та механізмів страхування, страхові компанії повинні активно використовувати цифрові технології, до яких можемо віднести: автоматизацію; чат боти (chatbots); хмарну обробку даних (cloud computing); технології з елементами штучного інтелекту (artificial intelligence).

Діджиталізація висуває нові вимоги з боку клієнтів, яким потрібна простота використання (наприклад, придбання в один клік), цілодобовий доступ, чітка та зрозуміла інформація про продукт чи послугу, інноваційні індивідуалізовані послуги, що забезпечуються за допомогою цифрових технологій. Розвиток діджиталізації базується на ключових напрямках діяльності страхових компаній: клієнтоорієнтований підхід; пошук партнерів в сфері технологій; захист інтелектуальної власності та результатів інтелектуальної діяльності; створення інноваційної культури тощо.

Висновки та пропозиції. Осучаснення взаємовідносин на страховому ринку, пов'язано з процесами діджиталізації. Використання на практиці нових технологій та моделей управління дозволить підвищити ефективність надання страхових послуг, вимагатиме від страхових компаній розробки нових страхових продуктів із врахуванням індивідуальних побажань клієнтів, а також сприятиме розширенню сфери використання страхування як методу передачі ризику в комплексній системі ризик-менеджменту, а також забезпечить створення унікальних конкурентних переваг для тих страхових компаній, які здатні впроваджувати інноваційні цифрові технології відповідно до індивідуалізованих запитів клієнтів.

Список використаних джерел

1. Варга В. П. Діджиталізація як один з чинників конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*, 2020. № 8. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2020/156.pdf (дата звернення: 30.09.2022).
2. Димніч О. Діджиталізація у страхуванні: світові тренди. *Міжнародний форум EFVM'2021 «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. Зміни. Адаптація. Нова економіка»*: Київ, 2021. С. 56-58.
3. Клапків Ю. М. Особливості діджиталізації на ринку страхових послуг. *Ринок фінансових послуг України в епоху діджиталізації*, збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 2019. Вип. XIII, Том 1. С. 78-79.
4. Підсумки страхового ринку України за 2021 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_up/loads/article/InsuranceSector_2021.pdf.
5. Приказюк Н., Марченко К. Маркетингові стратегії страховиків в умовах діджиталізації: сучасна практика та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*, 2022. № 1. С. 236-247.

6. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*, 2022. № 41. С. 41-45.
7. Чуницька І. І., Ясентюк А. С. Функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2021. № 23(51). С. 89-94.
8. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнесінформ*, 2020. № 2. С. 273-279.

ОЦІНКИ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: КЛІЄНТСЬКИЙ ПІДХІД

Ілля ДРОЗД

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми. Розвиток економіки загалом та фінансового ринку зокрема спричиняє нагальну потребу забезпечення високої якості банківського обслуговування. Організація діяльності банківських установ актуалізує питання розробки системи заходів оцінки та управління якістю банківського обслуговування, що дозволить банкам гнучко маневрувати наявними інформаційними, матеріальними та фінансовими ресурсами при вирішенні стратегічних і тактичних завдань.

Проблеми становлення та розвитку системи якості банківського обслуговування актуалізуються у значній кількості наукових публікацій закордонних та вітчизняних дослідників. Серед ґрунтовних напрацювань слід виділити роботи В. Білошапка, О. Вовчак, Ю. Демків, О. Ісхакова, Б. Єгоричева, С. Леонов, І. Чернявський та ін. Проте проблеми суб'єктивних клієнтських оцінок потребують подальших досліджень.

Основний матеріал. Однією із загальновідомих і найбільш популярних методологій оцінювання якості банківського обслуговування є методологія SERVQUAL. Цей науковий підхід передбачає врахування 22 показників, згрупованих у розрізі п'яти параметрів:

- матеріальність (Tangibility) – індикаторами є зовнішній вигляд персоналу, обладнання, матеріали та інші об'єкти, пов'язані з наданням послуги;
- надійність (Reliability) – оцінюється здатність надавати послуги точно та відповідно визначеним стандартам;
- реактивність (Responsiveness) – рівень готовності допомогти клієнтам та забезпечити швидке обслуговування;
- впевненість (Assurance) – дається оцінка знанням та ввічливості працівників банківської установи, їх здатності забезпечити довіру та

переконливість;

– співчуття (Empathy) – аналізується турбота фінансової установи та індивідуальна увага до клієнтів [2].

Результати систематичних соціологічних опитувань свідчать, що вагомість впливу на вибір фізичних та юридичних осіб мають, передусім, цінові фактори (відсоткові ставки за депозитами чи кредитами, розмір комісійних, плата за обслуговування), місце розташування банку (віддаленість від місця проживання чи роботи), репутація (наявність досвіду співпраці чи відгуків), надійність (рекомендації НБУ, дотримання банком нормативів), особисті враження від спілкування з працівниками банку.

Для клієнтів банківських установ показники розміру капіталу, ресурсів чи зобов'язань не відіграють суттєвого значення. На оцінку якості банківського обслуговування для фізичних та юридичних осіб, визначний вплив справляють такі критерії як надзвичайна швидкість (реактивність) обслуговування, надійність установи, впевненість (довіра) в правильності прийнятого рішення, матеріальність (належна матеріально-технічна база) і розуміння клієнта (співчуття). З позиції клієнта кількісними параметрами порівняння банківських установ можуть бути такі показники, як: відсоткові ставки за депозитами чи кредитами, наявність індивідуальних програм обслуговування чи лояльних умов, широка мережа відділень банку, можливість використання он-лайн програм чи дистанційного обслуговування тощо.

Дані про відсоткові ставки за депозитними рахунками у вітчизняній та іноземній валюті стають вирішальним критерієм у випадку зацікавленості клієнтів саме такими програмами. Станом на кінець жовтня 2022 р. найвищі відсоткові ставки за гривневими депозитами пропонували АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК", АТ "Укрексімбанк", АБ "УКРГАЗБАНК", АТ "КРЕДОБАНК", АТ КБ "ПриватБанк", АТ "Ощадбанк" та АТ "ОТП БАНК" (табл. 1). Решту банківських установ або пропонують низьку плату за залучення клієнтських коштів (менше 10% річних), або не залучають депозитів взагалі.

Таблиця 1

ТОП-10 банків за розміром найвищих депозитних ставок щодо банківських депозитних рахунків у грн, 2022 р., %

Банк	Строк депозиту			
	1 міс.	3 міс.	6 міс.	12 міс.
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	3,04	15,00	16,00	17,00
АТ "Укрексімбанк"	11,30	12,61	13,81	14,75
АБ "УКРГАЗБАНК"	12,00	12,50	14,00	14,00
АТ "КРЕДОБАНК"	0,00	0,00	13,00	14,00
АТ КБ "ПриватБанк"	2,50	7,03	8,11	14,00
АТ "Ощадбанк"	5,00	13,00	14,00	14,00
АТ "ОТП БАНК"	4,25	8,50	12,50	10,00
АТ "Райффайзен Банк"	4,75	6,50	7,50	8,50
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1,00	7,00	8,00	8,00
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	3,50	5,50	5,50	6,00

Джерело: розраховано за даними НБУ.

Інша категорія споживачів, яку цікавлять банківські кредити (їх доступність та відсоткові ставки), надаватимуть перевагу передусім тим комерційним банкам, у яких привабливі умови кредитування. Так, на початок грудня 2022 р. реальні відсоткові ставки за кредитами комерційних банків сягнули 121 %.

За результатами соціологічних досліджень Науково-дослідного комітету у рамках дослідницького проекту «Якість банківських і страхових послуг - діагностика, детермінанти, сегментація» [1] було виявлено ключові якісні показники оцінки якості банківського обслуговування. Так, найважливішим фактором якості послуг для населення, на думку представників банку, є довіра до банку, чемність і привітність персоналу та доступність і простота бланків. З іншого боку, на думку менеджерів, відносно найменш важливими для індивідуальних клієнтів банків є такі елементи обслуговування, як: доступ до телефону, факсу, туалету, можливість виконання доручень по телефону або зовнішній вигляд установи.

Натомість, найважливішими ознаками якості банківських послуг, на думку представників домогосподарств, є: професіоналізм і компетентність персоналу, а також швидкість і ефективність обслуговування. Трохи менш важливими є комунікабельність персоналу та своєчасне виконання доручень. На думку окремих клієнтів, відносно найменш важливими детермінантами якості є: надсилання інформації про пропозицію додому (на електронну адресу), зовнішній вигляд закладу, доступ до телефону та туалету в закладі, а також можливість замовлення по телефону.

Висновки. Обґрунтовано, що на оцінку якості банківського обслуговування для фізичних та юридичних осіб визначний вплив справляють такі критерії як надзвичайна швидкість (реактивність) обслуговування, надійність установи, впевненість (довіра) в правильності прийнятого рішення, матеріальність (належна матеріально-технічна база) і розуміння клієнта (співчуття). З позиції клієнта кількісними параметрами порівняння банківських установ можуть бути такі показники, як: відсоткові ставки за депозитами чи кредитами, наявність індивідуальних програм обслуговування чи лояльних умов, широка мережа відділень банку, можливість використання он-лайн програм чи дистанційного обслуговування тощо.

Список використаних джерел

1. Garczarczyk J. Determinants of Quality of Banking Services. *Ekonomia journal, Faculty of Economic Sciences, University of Warsaw*, 2002. vol. 5.
2. Діденко І.С. Якість банківських послуг як фактор підвищення ефективності діяльності банку. URL: <http://dSPACE.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/8269/>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ігор ЗАЄЦЬ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Ю. Ю., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. За сучасних умов, які склалися в Україні, вітчизняні установи банків забезпечують своє функціонування в умовах підвищеного ризику середовища, що вимагає зростання зусиль стосовно забезпечення та підтримки їх ліквідності та фінансової стійкості, оцінки можливих ризиків діяльності, пошуку можливих варіантів як залучення так і розміщення ресурсів тощо. Це потребує організації механізму організації банківської діяльності на принципах ефективності та наукової обґрунтованості врахування можливих військових загроз.

Окремі характеристики особливостей функціонування установ банків в Україні знайшли своє відображення у напрацюваннях таких вчених як О.І. Барановського, О.В. Дзюблюка, О. Колодізева, Ю. Колобова, Ю. В. Ніколаєнка, О. Шевцової. Однак дослідження вчених були ґрунтовані на особливостях функціонування банківської системи України в мирних умовах, що створює необхідність розгляду даного питання відповідно до реалій сьогодення.

Основний матеріал. В Україні функціонує дворівнева банківська система. «Національний банк України є центральним банком, який здійснює монетарну політику задля забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Банки знаходяться на другому рівні банківської системи, вони здійснюють розрахункове-касове, валютне та депозитно-кредитне обслуговування суб'єктів господарювання та фізичних осіб тощо» [1, с. 146].

Нацбанк, як регулятор грошово-кредитних відносин, забезпечив виконання банками вимог стосовно ліквідності, нормативів величини власного капіталу банку, інших показників. Це дозволило створити запас фінансової міцності банківської системи, що дозволило забезпечити ефективне її функціонування в умовах війни з росією. За наявності воєнної, політичної нестабільності, нестійкої економіки з досить великим рівнем інфляції, падінням величини ВВП стійкі позиції банківської системи сприятимуть зменшенню негативних наслідків впливу вказаних факторів на національну економіку. Крім того, банки України являються і важливим джерелом інвестування грошей для економічного сектору держави, виконуючи функції перерозподілу вільних фінансових ресурсів суб'єктів.

Протягом місяців війни кількість банків України скоротилася (рис. 1).

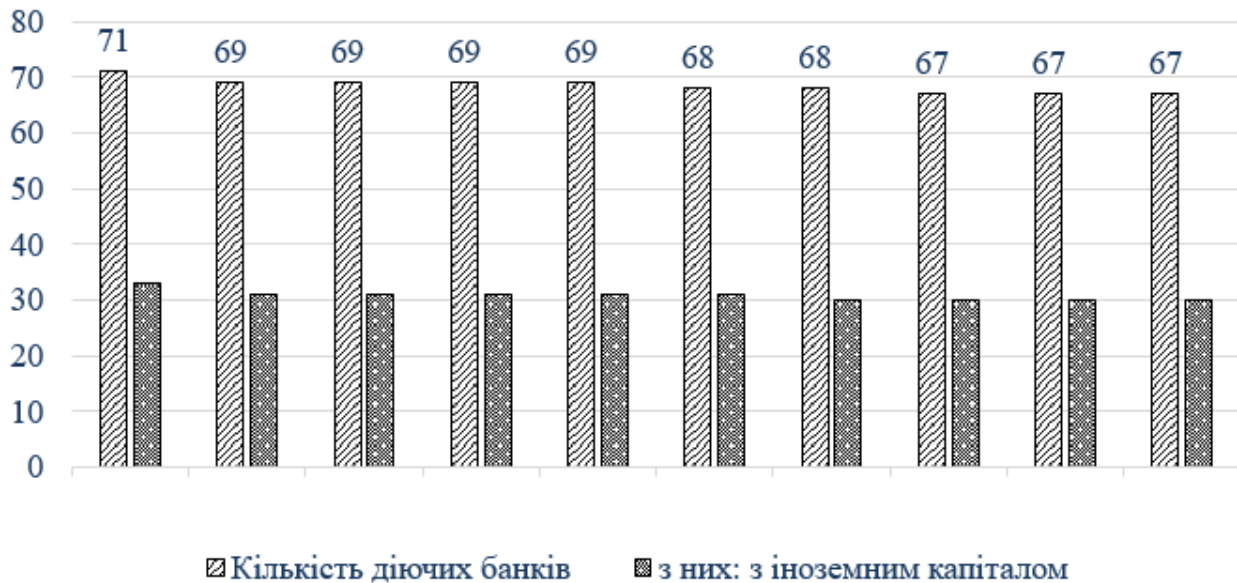

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні за період війни
Джерело: розраховано за даними [2].

Відразу від початку ведення повномасштабної війни кількість банківських установ скоротилася на 2 одиниці порівняно з показником на кінець січня 2022 р. – за рахунок припинення діяльності банків з іноземним капіталом. За період лютого-жовтня 2022 р. кількість банків зменшилася на 4 одиниці. Крім того, окремого скорочення відділень банківських установ зафіксовано за територіями, де велися чи ведуться бойові дії. «З першого дня війни банки вимушено скоротили діяльність відділень на територіях, де існувала загроза безпеці персоналу. На початку березня в зоні ведення бойових дій або поблизу неї працювало лише 21% відділень системно важливих банків, а загалом в Україні – 60%» [3].

Одним із найголовніших показників діяльності будь-якого підприємства виступає фінансовий результат його діяльності. Для сфери банківництва збільшення фінансових результатів також виступає одним із основних мотивів ведення бізнесу навіть в умовах війни. Зростання позитивних фінансових результатів діяльності банку забезпечуватиме стійке фінансове положення банку на ринку, відобразить його надійність для вкладників та інвесторів, виступатиме джерелом формування резервних фондів і загалом надасть можливостей для покращення якості банківських послуг установою банку. Дані стосовно доходів, витрат та фінансових результатів банків України у період війни наведено у табл. 1.

За даними табл. 1 відмітимо, що у перші місяці війни – у період березень-червень 2022 р. зафіксовано падіння фінансових результатів з показника 9,9 млрд. грн прибутку до 4,7 млрд. грн збитків. При цьому найбільшій сумі збитків банківська система України зазнала за підсумками квітня-місяця. У подальшому, комерційні банки певною мірою адаптувалися до воєнних умов банківництва, що

дозволило отримати прибуток за підсумками 10 місяців 2022 р. у сумі близько 11 млрд. грн.

Таблиця 1

**Доходи, витрати і фінансові результати банків України у період війни,
млрд грн**

	01. 2022	02. 2022	03. 2022	04. 2022	05. 2022	06. 2022	07. 2022	08. 2022	09. 2022	10. 2022
Доходи	17,4	34,0	48,5	59,6	80,5	104,1	137,0	166,1	184,4	206,7
Витрати	9,3	22,5	48,6	67,3	80,9	107,5	130,8	154,4	173,3	190,2
Фінансові результати	7,1	9,9	-0,1	-7,4	-1,3	-4,7	3,4	7,9	6,8	11,0

Джерело: побудовано за даними [4]

За даними Національного банку України «банки успішно впоралися з першими викликами війни: вони продовжують діяльність та надають якісні послуги там, де це можливо. Безперебійно працює система електронних платежів та переказів. Це зберігає довіру клієнтів до фінустанов та знижує ризики ліквідності. Однак понесені банками втрати, оцінки яких поки що попередні, негативно позначаються на їхній рентабельності та капіталі. Збитки можуть зростати через тривалий ефект від реалізації окремих операційних ризиків» [2].

Висновки. З початку воєнних дій на території України банківська система функціонує в умовах форс-мажорного характеру. Запас міцності, який забезпечив НБУ, для установ банків, вірні і вчасні рішення регулятора стосовно умов ведення банківської діяльності дозволили втримати банківську систему, безперебійність надання банківських послуг для фізичних і юридичних осіб. Впродовж місяців війни дещо скоротилася кількість установ банків, а фінансовий результат став позитивним лише після червня місяця 2022 р.

Список використаних джерел

1. Швайко, М.Л., Микиша, А.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2022. № 63. С. 145-155. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-14>.
2. Наглядова статистика: Основні показники діяльності банків України. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2022-11-01.xlsx (дата звернення 27.11.2022 р.).
3. Звіт про фінансову стабільність : Національний банк України. Червень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-N1.pdf?v=4 (дата звернення 17.11.2022 р.)
4. Наглядова статистика: Згруповані балансові залишки (у розрізі банків) URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Aggregation_new.zip (дата звернення 13.11.2022 р.)

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УРБАНІСТИЧНОМУ ПЛАНУВАННІ

Вадим КОЛЕСНИК

*здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Відповідно до росту популяції людей, зростає потреба у житлі, місцях роботи, інфраструктурних об'єктах, соціальних об'єктах (дитячі садки, школи, університети, інститути, лікарні, магазини, торгові центри, громадський транспорт тощо). Часто можна почути терміни “Старе місто” та “Нове місто”. Зазвичай так називають райони, які були побудовані майже від самого заснування, з автентичною архітектурою, локаціями та територію відносно нових забудов, котрі уже створюються, враховуючи урбаністичну складову. У 2007 році вперше кількість мешканців міст перевищила за чисельністю тих, які живуть у сільській місцевості. Близько 70% українців живе та працює у містах [1, 2]. Немало важливим фактором є вплив різноманітних об'єктів інфраструктури, шкідливі викиди, зміна екологічних чинників навколо них та температурні режими по місцю.

Аналіз останніх даних показав, велика площа, котра зайнята парковими місцями, зменшення зелених насаджень та щільна забудова збільшує середню градусну міру по місту. Особливо це відчутно влітку, коли термометри у певних проблемних зонах показують на 3-7 градусів за Цельсієм більше, ніж в інших, які мають відмінний тип матеріалів покриття будівель, більшу кількість дерев, спеціальні накриття над пішохідними/проїзними зонами. Для вирішення окресленого класу задач використовується урбаністика, метою якої є створення комфортних міст для життя людей. Вона розглядає як модернізацію/реновацію/редевелопмент уже існуючих міст, секторів тощо, так і побудову з нуля нових, враховуючи різні фактори. Особливе значення має вплив зовнішнього середовища на місто і навпаки, формування комфортних умов для руху автомобільного транспорту, пішоходів, велосипедистів тощо.

В таких умовах особливого значення набуває проблема ефективного моніторингу температурних аномалій в умовах кліматичних змін, зокрема у містах. В рамках вирішення даної проблеми актуальності набуває наукове завдання розроблення інформаційних систем і технологій для здійснення такого моніторингу, а також використання накопичених даних для прийняття дієвих рішень в урбаністиці.

Основний матеріал. Перспективним є використання для побудови таких інформаційних систем даних дистанційного зондування Землі. Супутникові знімки допоможуть скорегувати дані температур по місцю у конкретний день та

час. Недоліком є те, що отримувати знімки ми зможемо, лише за той період, коли супутник пролітає над заданим містом. Проте, ці дані можна використати для опису покращення алгоритму подальших обрахунків. Можливо отримувати знімки міста, після чого вони за допомогою спеціального модуля будуть конвертуватися у числові дані. Таку числову інформацію можна використовувати для аналізу, моделювання і прогнозування. Таким чином, для оброблення даних супутникових знімків необхідно розробити інформаційну систему прийняття рішень в урбаністичному плануванні.

Аналіз показав, що окреслене коло задач може вирішуватися з використанням спеціалізованого програмного забезпечення великих компаній на ринку обробки супутникових знімків, однак їх функціональні можливості залишаються недоступними для муніципалітетів з огляду на велику вартість. Тому аналогами даної системи можна вважати сайти з прогнозами погоди та муніципальні сайти міст. Вони надають змогу візуально побачити на карті температури у місті в загальному та здебільшого зберігають дані за попередні дні або роки. Веб-сайти прогнозу погоди мають функцію прогнозування температури на декілька днів (максимум 2 тижні) з урахуванням поточних трендів. Проте, сайти прогнозу погоди не мають шляхів покращення системи розрахунків та моделювання й здійснення прогнозів. Муніципальні ж сайти виконують архіву – вони лише накопичують, зберігають та відображують дані за запитом.

Головною метою створюваної інформаційної системи прийняття рішень в урбаністичному плануванні є оброблення даних, з метою отримання показників нагрівання поверхонь по місту та подальше прогнозування їх зміни. Отримані, по запиті, знімки супутника та метеостанцій будуть використовуватися для подальшої обробки. Опрацьовуватися вони будуть у декілька етапів, зокрема:

- 1) запит та отримання даних супутника/метеостанції;
- 2) конвертація та узгодження між собою цих даних;
- 3) аналіз даних з метою виявлення аутлаєрів, можливих похибок;
- 4) спеціальний модуль обчислює відсортовані дані;
- 5) перевірка результатів обчислення та, за умови їх правильності, дані використовуються для завантаження на сайт і вивід їх у вигляді карти.

Розрахунки дають змогу проаналізувати проблемну ділянку та допомагають у прийнятті рішень щодо підвищення ефективності рішень в галузі урбаністики – зміна кольору побудов, використання інших матеріалів під час будівництва, побудова спеціального накриття зелені насадження тощо. Також дана система зберігає дані у базі задля побудови ретроспективи показників та прогнозування на майбутнє.

Створювана інформаційна система може допомогти уникнути у майбутньому таких проблем як неправильне розміщення будівель, використання невідповідних матеріалів під час робіт, розміщення підприємств відносно інших забудов, доцільність збільшення кількості зелених насаджень на певній території

та інше. Функціональним призначенням інформаційної системи прийняття рішень в урбаністичному плануванні залишається знаходження уже наявних проблем з температурою у місті, адже фінальні розрахунки подаються у вигляді карти. Це значно спрощує підхід до пошуку таких об'єктів/місць.

Висновки та пропозиції. Таким чином, створення інформаційної системи прийняття рішень в урбаністичному плануванні є кроком для протидії кліматичним змінам на ефективному міському плануванні. Результати розроблення такої інформаційної системи можуть використовуватися в діяльності органів місцевого самоврядування різних рівнів, екологічних організацій та інших стейкхолдерів.

Список використаних джерел

1. День 8 мільярдів людей URL: <https://www.un.org/en/dayof8billion> (Дата звернення: 22.11.2022)
2. Урбаністика: сучасне місто URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/IRF/URBAN101/2015_T1/about (Дата звернення: 22.11.2022)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Юрій КОХАНЧУК

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник –Абрамова І. В., к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Фондовий ринок в Україні переживає досить складні часи. На фоні військової агресії, яка триває з лютого 2022 р. прогнозувати стан його розвитку на перспективи вдається вкрай складним завданням. Саме тому нами було прийнято рішення перспективи розвитку ринку акцій в Україні розглянути через призму світового досвіду. В першу чергу дослідження було спрямоване на вивчення європейських та американських підходів та принципів до організації й функціонування ринку цінних паперів.

Результати дослідження. Створення єдиного ринку фінансових послуг є одним із ключових завдань країн ЄС. Наразі Європа намагається максимально лібералізувати фінансові послуги, в тому числі операції з цінними паперами. Проте окреслені процеси реалізуються досить повільно через політичні диспути та правові колізії. Повільні темпи реформування фінансових послуг гостро відчуються перш за все ринки цінних паперів Європи. Хоча впродовж останнього десятиліття відбулося певне зростання ринку акцій, він ще не досяг обсягів Сполучених Штатів Америки. Європейський центральний банк (ЄЦБ)

підрахував, що загальна капіталізація європейського фондового ринку становить лише половину рівня США [45].

Проблеми зі створення спільного ринку акцій для всіх країн членів ЄС має певні негативні наслідки для економіки. По-перше, це зменшує конкурентоздатність європейських акцій порівняно з Американськими. Хоча акції є ефективними інструментами перерозподілу капіталу, шляхом через мобілізацію і управління заощадженнями. Розмір і міцність фондових ринків США є ключовим фактором міцної економіки Америки впродовж останнього десятиліття. Доступ до дешевого капіталу допоміг створити активний венчурний капітал для промисловості і дозволив США стати лідером у створенні високотехнологічного бізнесу. Це особливо помітно у програмному забезпеченні і створенні біотехнологічних підприємств, які, роблять внесок для економічного зростання в майбутньому [45].

Соціальна справедливість, надійність захисту інвесторів, урегульованість і контрольованість є першоосновою функціонування ринків акцій в країнах з розвиненими економічними системами. Значна увагу при цьому приділяється правовій упорядкованості та прозорості ринків цінних паперів. Відкритість та конкурентність є визначальними принципами, без яких функціонування фондових ринків у цих країнах є неможливим.

До недавнього часу існувало тверде переконання, що фондові ринки були другорядним чинником росту економіки, а не основним фактором. Фінансові послуги в цілому розглядалися як пасивні операції, які слугували для забезпечення потреб бізнесу. У Європі, де банки домінують у фінансуванні бізнесу через емісію боргових зобов'язань і кредитування, деякі економісти не розглядали акціонерний капітал ринки як основу сталого економічного розвитку. Вони вважали, що акціонери більш зацікавлені у швидких прибутках, ніж у довгостроковому зростанні бізнесу. Однак економічний досвід останніх років нівелював цю точку зору. Такі країни, як Японія та Німеччина, де банківський сектор є сильним, більше відставали від економік країн, заснованих на акціонерному капіталі, особливо Сполучених Штатів Америки. Світовий досвід доводить, що акціонери є ліпшими менеджерами й швидше реагують на ринкові виклики, а отже можуть забезпечити процвітання компанії в довгостроковій перспективі. Ця точка зору підтверджується дедалі більшою кількістю емпіричних доказів, що говорить про те, що фінансові ринки загалом і фондові ринки, зокрема, є ключовими елементами загального покращення темпів економічного зростання.

На разі на акції корпорацій на фондових ринках США показують позитивну динаміку до зростання. Рух фондових індексів корпорацій у США мають сприятливий вплив і на фондові індекси європейських компаній.

Попри позитивну динаміку світових фондових ринків, в Україні ринок цінних паперів переживає скрутні часи. Військова агресія та терористичні атаки на вітчизняну енергетичну систему мали негативний вплив на вартість акцій українських компаній. Перспективи розвитку ринку акцій в Україні пов'язані з

завершенням війни. Така ситуація відкриє шлях для інвестицій, а отже вартість акцій українських компаній знов зросте у ціні. Крім того перспективи обігу акцій на європейських та американських фондових біржах в рази збільшать можливість нарощення капіталу вітчизняних компаній. Безумовно перспектива інтеграції з ЄС теж матиме позитивний вплив на розвиток ринку акцій. Безумовно адаптація вітчизняного законодавства та механізмів функціонування ринку акцій до вимог та стандартів ЄС потребуватиме певного часу, проте можливості, які після цього відкриються для українських підприємств превалюють над ймовірними труднощами.

В процесі дослідження, з метою оцінки перспектив розвитку ринку акцій в Україні й на основі динаміки Індексу українських акцій, нами були зроблені прогностичні розрахунки до кінця 2022 р. вартості акцій компаній, що увійшли до бази індексу (рис. 1).

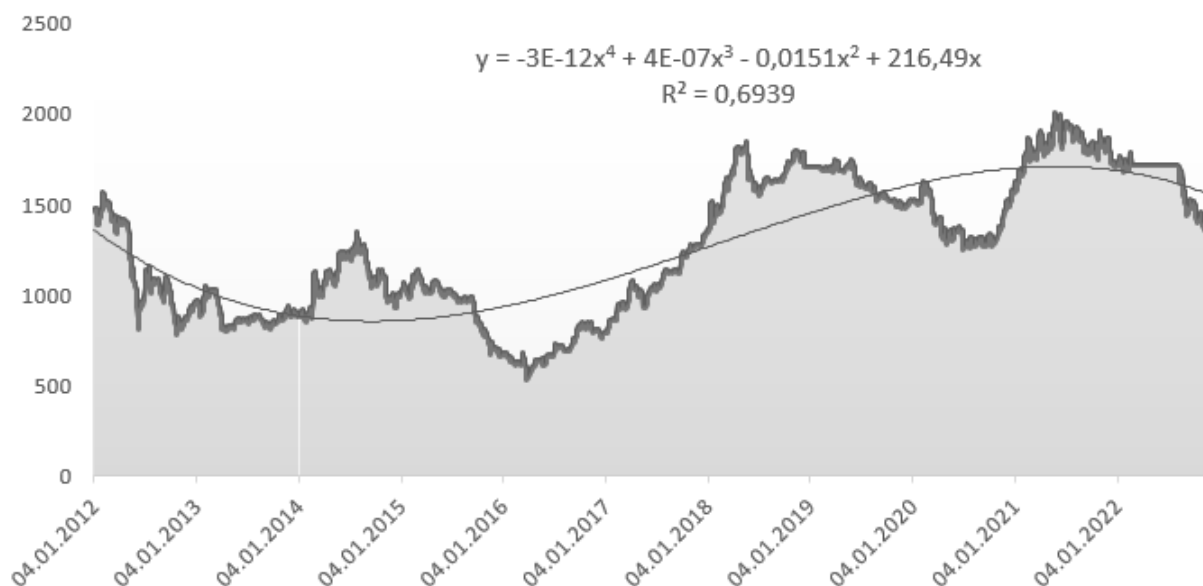

Рис. 1. Прогноз динаміки Індексу українських акцій до кінця 2022 р.
Джерело: побудовано за даними Української біржі [3].

Проведений аналіз засвідчив, що до кінця року вартість акції українських компаній, які відображає зазначений індекс, буде зменшуватися. Свідченням цьому є проілюстрована на рис. 3.4. лінія тренду, яка із середнім ступенем достовірності, про що свідчить $R^2=0,6939$, засвідчує достовірність отриманих результатів. Підтвердженням даних висновків може слугувати і графічна ілюстрація поведінки лінії тренду, яка починаючи з січня 2022 р. впевнено демонструє динаміку до зниження. Ринок акцій в Україні переживає скрутні часи. Проте перспективи його розвитку безпосередньо пов'язані з розв'язанням військово політичних проблем в країні й входженням до співдружності європейських держав. Адаптація вітчизняного законодавства до потреб акціонерів і у зв'язку з євроінтеграційними перспективами пришвидшить процеси становлення вітчизняного ринку акцій.

Висновки. Встановлено, що фінансові ринки європейських країн мобілізують фінансові ресурси переважно через банківську систему, в той час як ринки Сполучених Штатів Америки переважно зорієнтовані на емісію та обіг цінних паперів. Таким чином, американський фондовий ринок є потужним інструментом формування капіталу переважної більшості компаній. Доведено, що наразі ринок акцій американських компаній в декілька разів переважає аналогічний ринок ЄС.

Світовий досвід доводить, що акціонери є ліпшими менеджерами й швидше реагують на ринкові виклики, а отже можуть забезпечити процвітання компанії в довгостроковій перспективі. Ця точка зору підтверджується дедалі більшою кількістю емпіричних доказів, що говорить про те, що фінансові ринки загалом і фондові ринки, зокрема, є ключовими елементами загального покращення темпів економічного зростання. На разі на акції корпорацій на фондових ринках США показують позитивну динаміку до зростання. Рух фондових індексів корпорацій у США мають сприятливий вплив і на фондові індекси європейських компаній.

Доведено, що попри позитивну динаміку світових фондових ринків, в Україні ринок цінних паперів переживає скрутні часи. Військова агресія та терористичні атаки на вітчизняну енергетичну систему мали негативний вплив на вартість акцій українських компаній. Перспективи розвитку ринку акцій в Україні пов'язані з завершенням війни. Така ситуація відкриє шлях для інвестицій, а отже вартість акцій українських компаній знов зросте у ціні. Крім того перспективи обігу акцій на європейських та американських фондових біржах в разі збільшать можливість нарощення капіталу вітчизняних компаній. Безумовно перспектива інтеграції з ЄС теж матиме позитивний вплив на розвиток ринку акцій.

Список використаних джерел

1. СвітІнвест. Офіційний сайт. URL.: <https://svitinvest.com.ua/torgivlya-na-birzhi/spot-rinok-akci%D1%97/> (дата звернення: 11.10.2022)
2. Строковий ринок. Сайт Української біржі. URL: <http://www.ux.ua/s209> (дата звернення: 08.09.2022).
3. Українська фондова біржа. Офіційний сайт. <http://www.ux.ua/ua/index/ux/> (дата звернення: 01.10.2022)
4. Шевченко О. М. Аналіз тенденцій розвитку фондових бірж у світі та Україні. *Економіка і регіон*. 2021. № 4. С. 73-76.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Олександра КРИВЕНКО

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Віленчук О. М., д.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Глобалізація як явище, активно впливає на розвиток економічних та фінансових відносин між різними суб'єктами підприємницької та економічної діяльності. Поступово змінюються підходи до самого ринку цінних паперів. У міру його розширення та модернізації, все більше уваги починає відводитися капіталізації як об'єкту дослідження ринку цінних паперів. Відповідно, дана тема є актуальною та своєчасною для подальшого розвитку фінансово-економічних відносин у суспільстві.

Вагомий внесок у дослідження проблем капіталізації фондового ринку та біржової торгівлі зробили українські науковці, а саме: Д. Бутенко, Ю. Раделицький, С. Самець, І. Школьник, Г. Яцюк. Проте, функціонування ринку цінних паперів в Україні потребує використання інноваційних підходів до його капіталізації, що зумовлює необхідність здійснення подальшого наукового обґрунтування за темою дослідження.

Основний матеріал. Узагальнено капіталізацією фондового ринку називають визначену вартість цінних паперів, які функціонують у межах певного ринку[2]. Водночас єдиного підходу до капіталізації ринку цінних паперів не існує. Капіталізацію можна розглядати як багаторівневий процес, що охоплює всю економіку, модифікований відповідно до завдання чи проблеми, що досліджується [1].

На нашу думку, важливо розрізнити два взаємопов'язані аспекти капіталізації: реальний і фіктивний. Реальна капіталізація відображає процес перетворення вартості, втіленої в матеріальних та інших реальних цінностях, на джерело її зростання. Це відображає відтворювальний характер капіталу як засобу примноження його вартості шляхом збільшення капітальних можливостей економічних суб'єктів за рахунок інвестування отриманого доходу.

Фіктивна капіталізація передбачає відображення реального капіталу в цінних паперах. Це визначення трактує ринкову капіталізацію певного об'єкта як грошове відображення вартості випущених ним цінних паперів, встановлене котируванням на фондовій біржі. Водночас, капіталізація відображає очікування потенційних інвесторів, формуючи власну стратегію безпеки відповідно до їх рівня. Таким чином, виходячи з вартості віртуального капіталу, у країнах з розвинутою ринковою економікою, капіталізація фондової біржи є загальною вартістю реального капіталу, представленого акціями чи іншими цінними паперами, що обертаються на вторинному ринку.

На користь недокапіталізації українських емітентів свідчить недостатнє відношення ринкової капіталізації компанії до її чистого прибутку, виручки, доходів (часто менші за одиницю). Така ситуація робить вітчизняні компанії легкими об'єктами для поглинання, обмежує їх конкурентний потенціал, стримує приплив прямих іноземних інвестицій, призводить до невиправданої відсоткової політики як плати за додатковий ризик [3].

Основними чинниками, які знижують рівень капіталізації вітчизняної економіки, є такі: відсутність достовірної та повної інформації про рівень капіталізації основних суб'єктів господарювання; висока ризикованість нагромадження капіталів та їх використання в реальному секторі економіки; значний рівень тіньової економічної діяльності, низький рівень захисту прав власності.

Для збільшення капіталізації економіки та об'єктивної оцінки вартості акцій, необхідно створити консолідовану біржову систему на ринку цінних паперів, упровадити єдині стандарти діяльності організаторів торгівлі цінними паперами, заснувати центральний депозитарій цінних паперів на основі Національного депозитарію. Об'єднання фондових бірж та депозитаріїв відповідатиме європейським тенденціям, що сприяє підвищенню відкритості й прозорості фондового ринку, визначенню об'єктивної та справедливої вартості цінних паперів, запобігатиме маніпулюванню ринком.

Показники капіталізації фондового ринку України не можна вважати об'єктивними з таких причин: концентрація угод переважно в позабіржовому ринку: поширення закритих акціонерних товариств (нині – приватних акціонерних товариств), незначна питома вага емітентів, акції яких включені в котирувальні та поза лістингові списки на організаторах торгів: низька активність торгів пайовими цінними паперами [6].

Доцільним є вимірювання ринкової капіталізації фондового ринку акцій лише на базі їх лістингові емітентів, взявши за основу традиції Всесвітньої федерації фондових бірж (WFE - World Federation of Exchanges) та Федерації європейських фондових бірж (FESE - Federation of European Securities Exchanges) [5].

Суттєвий розрив між ринковою капіталізацією та ліквідністю українського фондового ринку не може бути подоланий у короткі терміни. Варто зазначити, що частина публічних емітентів акцій на фондових біржах занадто «перекапіталізовані», а більш ліквідні емітенти акцій – «недокапіталізовані». Вирішення цієї проблеми слід шукати у підвищенні вимог до ліквідності емітентів при проходженні процедури біржового лістингу та делістингу, хоча є й небезпека втрати частини малоліквідних емітентів, у чому не зацікавлені українські фондові біржі.

Зростанню капіталізації фондового ринку, сприятиме формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку і функціонування ринку цінних паперів та похідних (деривативів) в Україні, адаптація національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів.

Важливою є координація діяльності державних органів із питань

функціонування в Україні ринку цінних паперів та деривативів. Потребує подальшої уваги здійснення державного регулювання та контроль за їх емісією і обігом. Захист прав інвесторів шляхом здійснення заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів та законодавства про акціонерні товариства є важливим стимулом розвитку корпоративного управління.

Отже, збільшення кількості цінних паперів в обігу має збільшити обсяги операцій. Але в національній економіці ця закономірність не спостерігається. Причиною емісії найчастіше є перерозподіл прав власності, збільшення статутного капіталу або рух капіталу. Зазначимо, що при дослідженні внутрішніх факторів організованих ринків цінних паперів варто виділяти окремі групи факторів, оскільки вони можуть впливати на зміну обсягу ринку залежно від того, який учасник ринку необхідний. Тому до внутрішніх факторів формування інфраструктури відносять [1].

1. Обсяг торгів в організатора аукціону, збільшення або зменшення обсягу торгів цінними паперами організатора торгівлі безпосередньо впливає на його частку на фондовому ринку.

2. Кількість і обсяг торгів безпосередньо впливають на розмір організованого ринку цінних паперів.

3. Ліквідність цінного паперу - характеризується спредом (різниця між найкращою ціною купівлі та продажу будь-якого інструменту одночасно) та кількістю угод з цінним папером на місяць. Цей показник також впливає на обсяги торгів цінними паперами. Це пояснюється тим, що чим більш ліквідний актив, тим вище швидкість його обертання і тим привабливіше інвестувати в такі цінні папери.

4. Free float - приблизна частка акцій у вільному обігу. Цей показник має значний вплив на ліквідність, а також ринкову капіталізацію. Чим більше акцій вільно обертаються, тим вище ринкова капіталізація. Крім того, високі обороти означають, що інвестори можуть торгувати більшою кількістю акцій, значно підвищуючи ліквідність.

Пожвавлення процесу інтеграції торгової та розрахункової інфраструктури глобальних ринків цінних паперів, сприяє не тільки значному скороченню торгових витрат і збільшенню обсягів бізнесу, а й сприяє підвищенню конкурентоспроможності біржової структури та здатності протистояти фінансовій кризі. У багатьох відношеннях ці процеси допомагають формувати фондові ринки в країнах із недостатньо розвинутою фінансовою інфраструктурою та в країнах із низькою потужністю національного фондового ринку. Крім того, вітчизняні компанії, які беруть участь в операціях на міжнародних ринках, часто мають ширші можливості фінансування та продовжені термінів погашення боргу.

Трейдингова мережа ринку цінних паперів – це, насамперед, система, що складається з елементів. Виходячи з цілей кожного окремого елемента мережі, виявляється загальна мета системи, але при цьому вона не є сумою цих цілей, а виступає над ціллю, що знаходиться над усіма цілями окремих елементів. Ціль

вузла мережі – зростання ефективності системи через її інтеграцію до Європейської фінансової системи, а потім і до глобальної [5].

Для розвитку ринку цінних паперів в Україні необхідно вирішення наступних задач:

- підвищення рівня технологічного забезпечення ринку цінних паперів;
- розширення клієнтської бази;
- залучення іноземного портфельного інвестора (не спекулятивного);
- зростання частки організованого фондового ринку;
- забезпечення потреби корпоративного сектора в залученні ресурсів через фондовий ринок;
- створення універсальних банків як повноцінних учасників ринку цінних паперів;
- зведення до мінімуму використання інсайдерської інформації;
- забезпечення потреби інституціональних інвесторів у ліквідних інструментах;
- розширення доступу фізичних осіб до операцій на фондовому ринку;
- забезпечення всіх учасників ринку цінних паперів достовірною та своєчасною інформацією.

Висновки та пропозиції. Таким чином, фондовий ринок України знаходиться на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Успішний розвиток вітчизняного фондового ринку потребує структурних зрушень та здійснення конкретних заходів задля покращення діяльності та функціонування фондового ринку, а саме збільшення ліквідності, капіталізації та прозорості ринку, посилення контролю за діяльністю фондового ринку з боку держави, формування єдиної цілеспрямованої державної стратегії розвитку фондового ринку в Україні, підвищення якості надання послуг та обслуговування клієнтів фондовими біржами, що забезпечить підвищення популярності та довіри громадян до фондового ринку України загалом.

Список використаних джерел

1. Мендрул О. Ринок цінних паперів. Київ, 2018. 154 с.
2. Юркевич О. Параметри оцінки рівня розвитку ринку цінних паперів. *Банківські інвестиції*. 2020. Вип. 32. С. 574-577.
3. Ярошевська О. Капіталізація фондового ринку України: проблеми оцінки і зростання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 62. С. 271-273.
4. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: (https://mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniv?fbclid=IwAR3rzVVIId3bWFyj45mAfILGZQoK5jbCXbfV_8gABV4zXyJr1B9PZW5m_eRg) (дата звернення: 25.11.2022).
5. Національний банк України. Офіційний веб-сайт. URL: (<https://bank.gov.ua/>) (дата звернення: 15.11.2022).

6. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення: 19.11.2022).

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Олександр КУРОВСЬКИЙ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Недільська Л. В., к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Необхідною умовою функціонування фінансового ринку в країні є достатній рівень розвитку ринку цінних паперів. Це відбувається завдяки можливості концентрації та перерозподілу фінансових ресурсів і значної частки капіталу. Водночас, нарощення капіталізації ринку цінних паперів сприяє забезпеченню відтворювальних процесів і позитивно впливає на оновлення виробничого потенціалу, зростання вартості бізнесу та подальший розвиток економіки країни.

Результати дослідження. «Ринок цінних паперів є вагомою складовою національної економіки та відіграє важливу роль у формуванні її розвитку. Розвиток ринку цінних паперів сприяє мобілізації, ефективному розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів шляхом укладання операцій з купівлі-продажу цінних паперів» [4]. Показником потужності ринку цінних паперів є його капіталізація, що окреслює напрями його розвитку на вітчизняному та світовому ринках.

Складовими ринку цінних паперів є короткотермінові та довготермінові цінні папери (рис. 1).

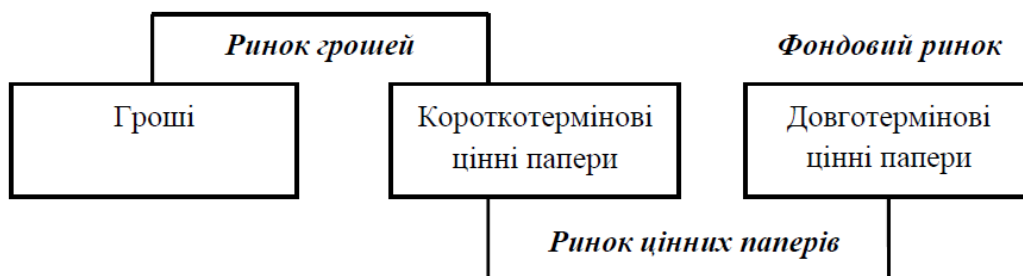

Рис. 1. Ринок цінних паперів в архітектурі фінансового ринку та його складові елементи

Джерело: побудовано на основі [4, с. 208].

Під цінними паперами розуміють певні грошові документи, значимість яких полягає у засвідченні певних майнових прав або відносин позики між власниками та компаніями. Розвиток ринку цінних паперів сприяє підвищенню мобільності фінансових ресурсів, які спрямовуються на забезпечення

відтворювальних процесів і позитивно впливають на оновлення виробничого потенціалу та зростання вартості бізнесу в цілому.

В залежності від умов емісії, місця, де проводиться торгівля цінними паперами, а також способу виплати доходу ринок цінних паперів можна класифікувати у розрізі окремих секторів (рис. 2).

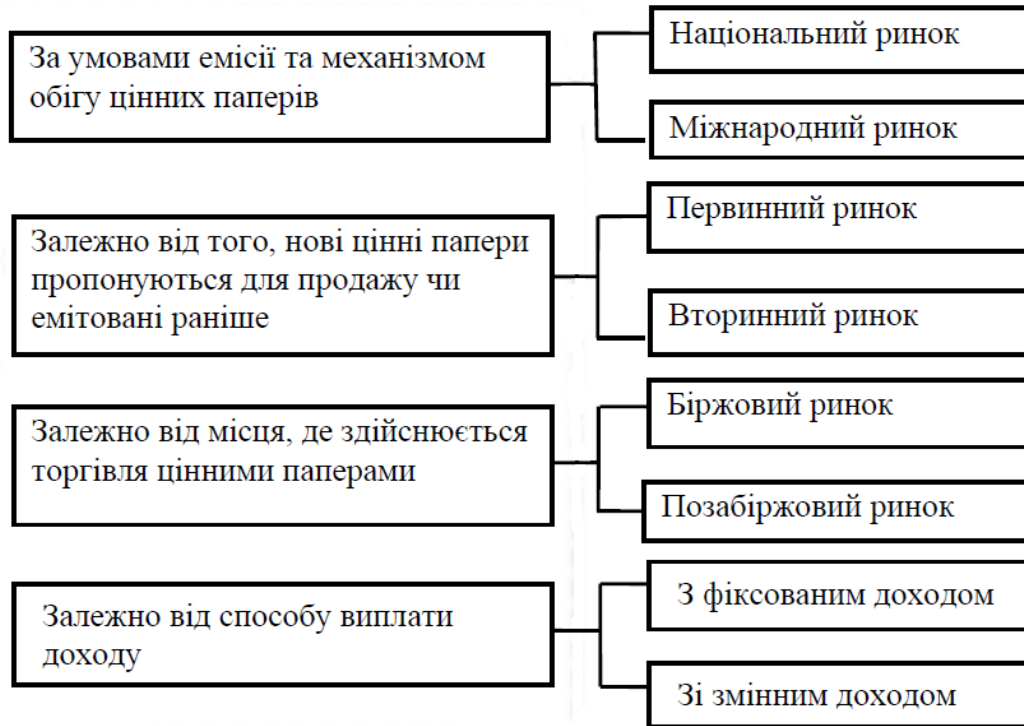

Рис. 2. Класифікаційні ознаки ринку цінних паперів

Джерело: побудовано на основі [4, с. 213].

Відповідно до законодавства, «на ринку цінних паперів України можуть обертатися такі види цінних паперів: акції, корпоративні облигації, ОВДП тощо. Згідно з вимогами фондових бірж, ринкова капіталізація емітента розраховується у ті дні, коли за такими цінними паперами розраховується біржовий курс, і проявляється у середньому значенні ринкової капіталізації, розраховується 1 раз на квартал, слугує підґрунтям для лістингу, а також має вирішальне значення для емітентів та інвесторів» [7].

Отже, «рівень капіталізації формується тими цінними паперами, які внесені до лістингу або позалістингові акції новітніх інвестиційно привабливих компаній, які біржа враховує з метою сприяння розвитку середнього бізнесу. Водночас, протягом всього терміну перебування цінного папера у лістингу, цінний папір та його емітент мають забезпечити певну відповідність лістинговим вимогам» [7].

У глосарії Національного банку України капіталізацію визначено як: «зростання обсягу капіталу банку; сукупну вартість цінних паперів, визначену у відсотках до ВВП (капіталізацію фондового ринку); сукупну максимальну вартість акцій та облигацій, випущених компанією; зростання вартості банку; капітал компанії – як норму капіталізації; додатковий випуск акцій з метою

збільшення капіталу; капіталізацію прибутку; капіталізацію процентів тощо» [3].

Згідно «з положенням НКЦПФР «Про встановлення ознак фіктивності емітентів цінних паперів та включення таких емітентів до списку емітентів, що мають ознаки фіктивності» термін капіталізації визначається як ринкова вартість акцій емітента, яка визначається фондовою біржою згідно з вимогами, встановленими Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та оприлюднено на офіційному сайті фондової біржі» [6].

Серед іншого, вітчизняними науковцями капіталізація (*capitalization*) визначається як «вартість цінних паперів, які знаходяться на ринку цінних паперів» [2]. Варто відзначити, що капіталізація, що виражається у відсотках до валового внутрішнього продукту відображає капіталізацію ринку цінних паперів.

Враховуючи дослідження вітчизняних науковців, «у процедурі капіталізації слід розмежовувати два взаємопов'язаних аспекти: фіктивний та реальний. Поняттю реальної капіталізації притаманне відображення процесу перетворення вартості, що втілена у матеріальні й інші реальні цінності, а також джерело її нарощення [5].

Фіктивній капіталізації характерне відображення реального капіталу в цінних паперах. Вона висвітлює очікування потенційних інвесторів, що мають на меті формування власної стратегії забезпечення. В країнах із розвинутою ринковою економікою на основі вартості фіктивного капіталу, визначають капіталізацію фондової біржі як сумарну вартість реального капіталу, що представлений в акціях або ін. цінних паперах, які обертаються на вторинному ринку» [5].

«Фіктивність капіталу походить з того, що цінні папери самі по собі не володіють споживчою вартістю та вартістю, а як титули власності мають ірраціональну ціну, що представляє собою капіталізований дохід від цих титулів власності» [5].

«З метою підвищення рівня управління фінансовими інвестиціями та обґрунтування інвестиційних рішень, у дослідженнях Аль-Афіф М.А. доведено, що на ринкову капіталізацію окремої компанії впливають наступні показники: кількість угод з цінними паперами на ринку, коефіцієнт обороту (співвідношення вартості акцій компанії, що торгуються до ринкової вартості усіх її акцій за відповідний період), прибуток на 1 акцію (EPS), коефіцієнт дохідності дивідендів, коефіцієнт співвідношення ринкової вартості компанії до балансової (P/BV) та співвідношення між ціною акції та розміром дивідендів на 1 акцію (P/E)» [1].

«Поряд з цим, для розвитку національних та регіональних економік вагомим значення набуває показник сукупної ринкової капіталізації фондового ринку, який відображає рівень заощаджень в країні (регіоні), розвиненість фінансового посередництва, темпи економічного зростання тощо. У глосарії Світової федерації фондових бірж, визначено поняття ринкової капіталізації у якості загальної вартості всіх акцій національних компаній за поточними

ринковими цінами» [8].

На основі сумарної капіталізації ринку розраховуються різноманітні фондові індекси. Зокрема, за методикою ПФТС, індекси розраховують як «співвідношення нарощення капіталізації цінних паперів, що належать до індексного кошика, до сумарного показника капіталізації на початок періоду, яке множать на індекс на початок розрахункового періоду, і на певний коригувальний коефіцієнт. Розрахунок ринкової капіталізації провадиться шляхом застосування даних про вартість та загальну кількість цінних паперів, які були випущені емітентом, з урахуванням частки перебуваючих у вільному обігу цінних паперів» [8].

Отже, капіталізацію необхідно трактувати у якості багаторівневого процесу оцінювання ефективності розвитку всієї економіки країни, що змінюється в залежності від поставлених завдань і проблем, що ставляться суб'єктами ринкових відносин. Капіталізація ринку цінних паперів, що визначається у відсотках до рівня номінального ВВП, вказує на рівень капіталізації фондового ринку країни [4]. Втім, капіталізація ринку цінних паперів сприяє потужному зрушенню економіки країни та віддзеркаленню позитивних тенденцій у різних її сферах.

Висновки. Обґрунтовано, що поняття капіталізації варто визначати як процес оцінки перспективних напрямів розвитку економіки, якій притаманний динамічний характер та мінливість в залежності від завдань, які постають перед суб'єктами господарювання. Встановлено, що нарощення капіталізації ринку цінних паперів сприяє забезпеченню відтворювальних процесів і позитивно впливає на оновлення виробничого потенціалу, зростання вартості бізнесу та подальший розвиток економіки країни.

Список використаних джерел

1. Al-Afeef, M. A. M. Factors affecting market capitalization: A practical study ase 1978-2019. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 2020. 9(3), P. 7049-7053.
2. Вергелюк, Ю. Ю.; Вишневецька, Л. В. Сучасні тренди розвитку ринку цінних паперів в Україні Current security market development trends. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. Випуск 6 (23). 2019. С. 586-592.
3. Глосарій банківської термінології. НБУ. веб-сайт : URL: <https://bank.gov.ua/glossary?page=1&perPage=5&search=%20> (дата звернення 08.11.2022 р.)
4. Дема Д. І. Абрамова І. В., Недільська Л. В. Фінансовий ринок : навч. посібник; за заг. ред. Д.І. Деми. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 448 с.
5. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7462> (дата звернення: 12.01.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.58
6. Про встановлення ознак фіктивності емітентів цінних паперів та включення таких емітентів до списку емітентів, що мають ознаки фіктивності: Положення

- Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 30.05.2017 № 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-17/sp:max25> (дата звернення 11.10.2022 р.)
7. Про затвердження Положення про допуск цінних паперів іноземних емітентів до обігу на території України : рішення НКЦПФР від 21.01.2021 р. № 34 URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/495187_686769 (дата звернення 11.10.2022 р.)
8. Статистичний глосарій Світової Федерації Бірж (World Federation of Exchanges). URL: <https://www.world-exchanges.org/news/archive/news>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Катерина ЛІНЕВИЧ

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Стойко О. Я., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Банківська система в процесі здійснення своєї діяльності дотримується ряду принципів, а саме: відповідності законодавству, дотримання норм, економічної самостійності, незалежності, повної конфіденційності. Сучасний стан банківської системи України неповною мірою, частково відповідає нормам та стандартам міжнародної банківської системи. За умов сьогодення, а саме інтеграції України в Європейський Союз, важливими передумовами розвитку держави є удосконалення банківської системи, через ефективне банківське законодавство та регулювання самої системи в цілому. Тому дослідження в сфері регулювання банківської діяльності за умов використання економічних нормативів Національного банку України є актуальною проблемою.

Дослідження теоретичних та методологічних засад в сфері регулювання банківської діяльності здійснили такі вітчизняні науковці: Б. П. Адамик, В. О. Васюренко, К. В. Даганлич, Н. І. Демчук, І. І. Д'яконова, О. П. Заруцька, М. І. Крупка, О. С. Любунь, С. В. Науменкова, Я. О. Оглобля, А. М. Пугач, В. В. Швед, Н. Р. Швець, О. І. Щуревич та інші вчені.

Слід зазначити, що не зважаючи на вагомий внесок науковців у дослідження регулювання діяльності банків, банківська система не стоїть на місці та активно розвивається, впроваджує діджиталізацію, адаптується під різноманітні виклики і ризики. З огляду на це окремі питання регулювання банківської діяльності потребують окремого дослідження.

Основний матеріал. Одним з важливих чинників для інтеграції України в Європейський Союз є надійність та ефективність вітчизняного банківського

сектору. Стабільно сильна та розвинута банківська система не можлива без ефективного регулювання банківської діяльності та нормативно-правового забезпечення.

Функції банківського регулювання і нагляду покладено на Національний банк України на основі індивідуальності та консолідованості за діяльністю банків та банківських груп у передбачених законодавством України межах. Банківське регулювання є однією із важливих функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства [3]. При цьому головною метою регулювання банківської діяльності перш за все виступає безпека та фінансова стабільність банків, захист зобов'язань перед вкладниками та кредиторами.

Відповідно до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківської діяльності», а також з метою забезпечення стабільної діяльності банків і їх регулювання та інтересів вкладників Правлінням Національного банку України запроваджено ряд економічних нормативів, що є обов'язковими до виконання комерційними банками. Групи економічних нормативів та самі нормативи, а також порядок їх розрахунків, подання звітності і ряд інших вимог до комерційній банків зазначенні в Інструкції «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні». Наразі налічується одинадцять економічних нормативів регулювання банківської діяльності.

Групи економічних нормативів комерційних банків, що є обов'язковими до виконання, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Групи та види економічних нормативів

Групи економічних показників	• Нормативи капіталу	Економічні нормативи	H1 – норматив мінімального розміру регулятивного капіталу
			H2 – норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу
			H3 – норматив достатності основного капіталу
	• Нормативи ліквідності		LCR_{ВВ} – коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами
			LCR_{ІВ} – коефіцієнт покриття ліквідністю за в іноземній валюті
			NSFR – коефіцієнт чистого стабільного фінансування
	• Нормативи кредитного ризику		H7 – норматив максимального розміру кредитного ризику до одного контрагента
			H8 – норматив великих кредитних ризиків
			H9 – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями пов'язаними з банком особами

	• <i>Нормативи інвестування</i>		H11 – норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою
			H12 – норматив загальної суми інвестування

Джерело: сформовано автором за джерелом [2].

Методика розрахунку економічних нормативів регулюється Постановою «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» та зазначається, що основою для розрахунку економічних нормативів банківської діяльності H2, H3, H7, H8, та H9 виступає регулятивний капітал банку (показник H1), для LCR_{BB}, LCR_{IB} та NSFR – це співвідношення активів до зобов'язань, для H11 та H12 є статутний капітал банку. Розрахунок економічних нормативів та комбінованого буфера капіталу банки (юридичні особи) проводять на підставі щоденних балансів і додаткових даних [2].

В умовах економічної нестабільності з метою забезпечення фінансової стійкості банків НБУ встановлює відповідні вимоги для формування банками так званих буферів капіталу, що використовуються ними для підвищення протистояння ризикам та виконання економічних норм. До буферів капіталу включають: буфера консервації, контрциклічні буфери та буфери системного ризику, а також для системно важливих банків встановлюється буфер системної важливості.

Нормативне значення економічних нормативів встановлюється відповідно до різних видів банків:

- загально нормативне значення для будь-якого банку;
- для системно важливих банків – це банк, діяльність якого впливає на стабільність усієї банківської системи [3; 4];
- для спеціалізованих ощадних банків – це банки, пасиви яких більше ніж на 50 відсотків складаються з вкладів фізичних осіб;
- для спеціалізованих банків довірчого управління – це банки, обсяг операцій яких за договорами довірчого управління складають 100 і більше відсотків активів банку.

Детальні нормативні значення обов'язкових економічних нормативів в розрізі системо важливих та спеціалізованих банків наведені в табл. 2.

Виконання даних нормативів Національного банку України є обов'язковими до виконання, банки самостійно розраховують економічні нормативи та комбіновані буфери, а після отриманих результатів подають звітності до НБУ. Національний банк України у свою чергу здійснює контроль за дотриманням економічних нормативів комерційних банків.

Впродовж останніх років у банківській сфері вживаються необхідні заходи щодо удосконалення регулювання діяльності комерційних банків і наближення його до міжнародних стандартів, однак залишаються невирішеними окремі

питання, а саме: «недосконалість контролю за наявністю у банках адекватних систем управління ризиками; низький рівень практичної реалізації пруденційних вимог, зокрема, у частині здійснення операцій з інсайдерами та дотримання нормативів великих кредитних ризиків; відсутність належного контролю за наявністю у банків положень, практики та процедур щодо протидії відмиванню доходів, набутих злочинним шляхом та ін.» [1, с. 710].

Таблиця 2

Значення економічних нормативів

Економічний норматив	Нормативне значення
H1 – норматив мінімального розміру регулятивного капіталу	не менше 200 млн. грн.
H2 – норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10 %; для спеціалізованих банків дочірнього управління – не менше 20 %
H3 – норматив достатності основного капіталу	не менше 7 %
LCR_{вв} – коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами	не менше 100 %
LCR_{ів} – коефіцієнт покриття ліквідністю за в іноземній валюті	не менше 100 %
NSFR – коефіцієнт чистого стабільного фінансування	не менше 90 %
H7 – норматив максимального розміру кредитного ризику до одного контрагента	не більше 25%; для системно важливих банків – не більше 20 % для спеціалізованих ощадних банків – не більше 20 %; для спеціалізованих банків дочірнього управління – не більше 15 %
H8 – норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
H9 – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями пов'язаними з банком особами	не більше 25%; для спеціалізованих ощадних банків – не більше 20 %; для спеціалізованих банків дочірнього управління – не більше 20 %
H11 – норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15 %
H12 – норматив загальної суми інвестування	не більше 60 %

Джерело: сформовано автором за джерелом [2].

Висновки. Запорукою ефективного функціонування банківської системи є комплексне і систематичне регулювання банківської діяльності, регулятором якого виступає Національний банк України, а засобами регулювання економічні нормативи. Регулювання банківської діяльності проводиться з метою забезпечення фінансової стабільності та надійності комерційних банків і банківської системи загалом, захисту зобов'язань перед банківськими вкладниками та кредиторами. Національний банк України постійно оновлює та впроваджує зміни до обов'язкових нормативів відповідно до міжнародних стандартів та економічної ситуації в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Ганзюк С. М., Голубєва Н. С., Бяла Г. Г. Практика здійснення дистанційного нагляду НБУ за діяльністю банків в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Вип. № 16. С. 705-711.

2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова від 02.11.2022 № z0841-01. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01/page#Text>
3. Про Національний банк України : Закон України від 16.09.2022 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 01.10.2022 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
5. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : рішення від 01.02.2022 № vr803500-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text>

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА МЕТОДОМ МОНТЕ-КАРЛО

Сергій ЛІРНИК

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Мартинюк Г. П., к.е.н., ст. викладач
кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми Прогнозування податкових надходжень до державного бюджету є одним з головних, та одним з важливих методів для ефективного управління бюджетною системою держави, на жаль, мало застосовуваного. Причина в тому, що є брак досвіду кваліфікованих спеціалістів, немає чітких прийомів, наукової літератури, яка б в свою чергу забезпечила, методикою та даними для здійснення відповідних прогнозів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Внесок знань в прогнозування вже внесли фахівці, які в свою чергу заклали фундамент з питань пов'язаних з плануванням та прогнозуванням фінансових ресурсів, в тому числі прогнозування обсягів податкових надходжень до державного бюджету. Це праці таких науковців як: Василик О.Д., Папіна А. А., Юрія С. І., Костіної Н. І., Щербіна В. В. [4], Тофанюк О. В. [3], Міщенко Л. О. [2] та ін.

Метою статті є прогнозування податкових надходжень до бюджету України. В основу прогнозу закладено метод Монте – Карло.

Результати досліджень. Попри все, важливим етапом визначення ключових показників бюджету країни вступає прогнозування обсягу податкових надходжень, який залежить від багатьох нерегульованих факторів. Правильне прогнозування доходів бюджету слугує підґрунтям створення умов для балансу між потребами і можливостями держави [2].

Разом з тим, Щербіна В. В. у наукових доробках присвячених оцінці методичного забезпечення макроекономічного прогнозування та

планування доходів державного бюджету України стверджує що «аналіз вихідних експерименту дає можливість зробити висновок що жодна із наявних методик не забезпечує єдиних оптимальних прогнозів для кожного з доходів державного бюджету України» [4].

Тофанюк О. В. досліджуючи методики прогнозування надходження від податку з доходів фізичних осіб до регіонального бюджету відносно сфери їх застосування стверджує. що «статистичний метод дає можливість розрахувати реальний обсяг надходження від податку який має надходити до бюджету регіону» [3]. Разом з тим «кореляційно-регресійний метод є корисним при плануванні бюджетних показників на наступний рік та складанні обласного бюджету» [3].

Для здійснення планування податкових надходжень до державного бюджету в цілому, ключових податків на споживання та їх частки в доходах бюджету та податкових надходженнях зокрема, на короткостроковий термін перспективою буде використання методу імітаційного моделювання. Даний метод, в свою чергу, буде враховувати зовнішні та внутрішні чинники, та за допомогою так званого «сценарію» дозволить нам побачити найбільш реальну ситуацію щодо стану ВВП, доходів державного бюджету що формуються на основі податкових надходжень непрямих податків, так званих податків на споживання. В основу прогнозу закладено метод Монте – Карло (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Аналіз результатів планування обсягів розвитку податкових надходжень за методом Монте-Карло

Показники	ВВП	ДБ	ПН	ПДВ	АП	М	Разом	%ВВП	%ДБ	%ПН
Середнє відхилення	4185810	990248	849754	412260	125786	28603	566650	13,9	58,2	68,1
Стандартне відхилення	707463	127998	118437	65410	7204,82	3028,5	65402,1	2,9	10,0	12,8
Коефіцієнт варіації	0,169	0,129	0,139	0,159	0,057	0,106	0,115	0,207	0,173	0,189
Мінімум	2983701	771603	630423	303188	113387	23529	448433	8,6	38,1	43,4
Максимум	5458423	1206561	1056709	523477	138684	33907	689832	22,5	88,7	104,3

Джерело: Верховна Рада. 2017. Закон України про державний бюджет за 2017-2021 рр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> [дата звернення 10 листопада 2022].

Дані, отримані в результаті моделювання, можуть бути сконструйовані так, щоб відображати ймовірний перебіг подій за трьома сценаріями: песимістичним, оптимістичним і найбільш ймовірним.

Отже, результати аналізу демонструють правдивість отриманих даних. Це пояснюється тим, що стандартні відхилення всіх показників для всіх 10 випадків значно нижчі за їхні середні відхилення, а всі коефіцієнти варіації менші за 1. Тому

ймовірність того, що розраховані прогнози справдяться, досить висока. Результати ймовірного аналізу показують, що ризик дефолту не перевищує 0%.

Таблиця 1

Прогнозування доходів бюджету, податкових надходжень та податків на споживання до Державного бюджету України, млн грн

Показники	Сценарії		
	Песимістичний	Оптимістичний	Найбільш імовірний
Валовий внутрішній продукт, млн. грн	2983701	5458423	4185810
Доходи Державного бюджету України, млн. грн.	771603	1206561	990248,07
Податкові надходження Державного бюджету України, млн. грн.	630423	1056709	849753,774
Податок на додану вартість, млн. грн.	303188	1056709	412260
Акцизний податок, млн. грн.	113387	138684	125786
Мито, млн. грн.	23529	33907	28602,7
Разом податків на споживання, млн. грн.	448433	689832	566650
Частка податків на споживання у ВВП, %	8,5	22,4	13,9
Частка податків на споживання у сукупних доходах бюджету, %	38,1	88,7	58,1
Частка податків на споживання у податкових надходженнях, %	43,3	104,3	68,0

Джерело: власні дослідження.

Оскільки ключовим податком у формуванні доходів бюджету є податок на додану вартість то за результатами песимістичного прогнозу його сума складе біля 303 млн грн, за результатами оптимістичного більше 1 млрд грн., а найбільш ймовірне надходження від податку до бюджету складе біля 412 млн грн. Що стосується акцизного податку то за оптимістичним прогнозом розмір надходжень складатиме 138 млн грн, а найбільш ймовірна сума надходжень в межах 125 млн грн. При цьому песимістичний прогноз передбачає зростання податкових надходжень із найменшими темпами зростання в найближчий період, тоді як оптимістичний прогноз – з найвищими темпами зростання, швидше за все, це найбільш ймовірний – отримані за результатами імітаційного моделювання.

Висновки. Отримані результати планування податкових надходжень до державного бюджету в цілому, ключових податків на споживання та їх частки в доходах бюджету дозволять використовувати позитивні моменти і реагувати на негативні сигнали. Зокрема, країна має потенціал для розробки податкової політики, яка може належним чином збільшити податкові надходження. Ми вже бачили це на прикладі податку на споживання. Цей оптимістичний прогноз

передбачає значення, яке майже вдвічі перевищує найімовірніше значення, в результаті чого частка податку на споживання у доході становитиме 88,7%. У цьому випадку необхідно вказати можливі шляхи поліпшення ситуації і чітко їм слідувати.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник. Київ. *Центр навчальної літератури*. 2019. 252 с.
2. Міщенко Л. О. Удосконалення прогнозування доходів Державного бюджету України. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_4_27.
3. Тофанюк О. В. Розробка методик прогнозування надходження від податку з доходів фізичних осіб до регіонального бюджету відносно сфери їх застосування. *Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки*. 2018. Вип. 141. С. 27-34.
4. Щербіна В. В. Оцінка методичного забезпечення макроекономічного прогнозування та планування доходів державного бюджету України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2017. Т. 22. Вип. 9. С. 34-41.

ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Ірина ЛІРУК

*здобувачка спеціальності «Фінанси банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми. Важливою первиною операцією для банку є залучення тимчасово вільних коштів у вигляді депозитів, які становлять основну суму зобов'язань банківської установи. Виникнення відносин між банками та їхніми вкладниками слід аналізувати як динамічну, складну економічну категорію, характеристика якої змінюється під натиском дії суб'єктивних та об'єктивних чинників, а саме: нормативно-законодавчої бази, фінансової політики держави, економічно-політичної ситуації у країні, розвитку кредитно-фінансової інфраструктури, фінансового становища контрагентів, що використовують депозитну послугу банку тощо.

Проблемам у сфері формування ресурсної бази банків приділяли увагу такі теоретики та практики як Вядрова І. М, Герцл І. В, Кумейко О.М., Дереза В.М. та інші.

Основний матеріал. У період кризи довіра до банківської системи в цілому падає, тому, враховуючи важливість депозитної бази для банку, важливим є детальний аналіз структури депозитних портфелів банківської

системи. Під депозитним портфелем слід розуміти сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, залучених банком на договірній основі. Від ефективності управління депозитним портфелем залежать найважливіші показники діяльності банківської установи: рентабельність та ліквідність, що безпосередньо впливає на стабільність банку та його спроможність до проведення активних операцій [1].

Зобразимо схематично структуру депозитів банківської системи України у розрізі вкладників (рис. 1). Станом на 01 жовтня 2022 р. сума депозитів фізичних осіб становила 861,2 млрд. грн, юридичних 791,3 млрд. грн. Загальний обсяг коштів - 1 652,4 млрд. грн.

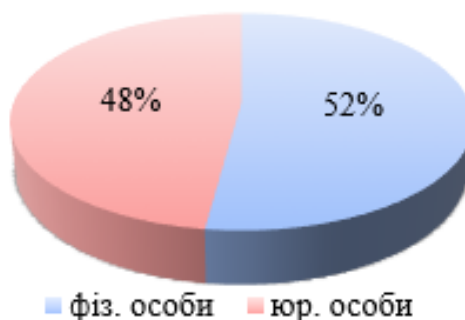

Рис. 1. Структура вкладів юридичних та фізичних осіб у відсотковому співвідношенні

Джерело: складено за даними [3].

За даними рис. 1 видно, що частка юридичних осіб у депозитному портфелі банку становить 48%, що є трохи меншим від частки фізичних осіб, яка становить 52%. Проте такий паритет у співвідношенні депозитних портфелів спостерігається рідко. В історії функціонування банківської системи частка фізичних осіб в депозитному портфелі завжди було дещо вищою.

У періоди стабілізації економічних процесів значними темпами зростали кошти фізичних осіб. Варто зауважити, що мета вкладень фізичних і юридичних осіб є зовсім різною. Фізичні особи, купуючи депозитні продукти банку, мають на меті забезпечення збереження вартості грошей і збільшення доходів. Розміщення заощаджень на вклади є певною мотивованою дією, що передбачає отримання вигод у майбутньому. Юридичні особи вимушені проводити свої розрахунково-касові операції через банківські установи [2].

В період кризових ситуацій є надзвичайно важливо не допустити відтоку юридичних осіб з клієнтської бази банків. Тому депозитні політики банків і надалі будуть орієнтуватися на збереження частки юридичних осіб в своєму депозитному портфелі.

Пропонуємо більш детально розглянути обсяги банківських депозитів за видами економічної діяльності.

Таблиця 1

Обсяги банківських депозитів за видами економічної діяльності та строками погашення станом на кінець вересня 2022 року, млн грн

Види економічної діяльності	Усього	у тому числі за строками млрд.грн.			
		на вимогу	до 1 року	від 1 - 2 років	більше 2 років
Сільське господарство	54,3	39,4	9,5	4,9	0,4
Добувна промисловість	17,3	14,8	2,1	0,4	0,020
Переробна промисловість	113,2	92,9	15,8	3,5	1,1
Будівництво	18,3	14,3	2,6	0,9	0,5
Торгівля	158,2	113,9	33,6	9,9	0,6
Транспорт	44,6	35,6	6,9	1,9	0,2
Освіта	2,9	2,0	0,8	0,051	0
Охорона здоров'я	27,9	22,3	5,2	0,5	0,005
Загальна сума за даними видами економічної діяльності	423,0	333,4	64,6	21,9	3,0
Усього за видами	622,6	481,6	109,1	27,7	4,2

Складено автором на основі джерела [4].

Із даної таблиці ми можемо спостерігати, що у 2022 р. найбільші обсяги депозитів нефінансових корпорацій було здійснено за наступними видами економічної діяльності. Перше місце займає сфера торгівлі обсяги її вкладень становлять 158, 2 млрд. грн., що становить (25,4 %) від загальної суми обсягу депозитів вартістю 622,6 млрд. грн. Наступною по величині є сфера переробна промисловість її обсяги становлять 113,2 млрд. грн. або (18,2 %) від загальної суми. Отже можна стверджувати що ці два напрямки грають основну роль у формуванні обсягу депозитів нефінансових корпорацій у банках так як їх частка становить 43,6 %.

Низький інтерес до розміщення банківських депозитів спостерігається у сфері освіти, а саме 2,9 млрд. грн., що становить лише (0,5 %) відсотка від загальної депозитної бази та у сфері добувної та будівничої економічної діяльності – 17,3 млрд. грн та 18,3 млрд. грн відповідно. Загальний обсяг строкових депозитів (депозитів на першу вимогу вкладників) становить 77,3 %. Найменше вкладів строком більше 2 років. Сфера освіти взагалі не розмістили коштів під такий термін, а сфера охорони здоров'я лише 5 млн. грн. Це можна пояснити у залежності зв'язку із воєнним станом та нестабільною ситуацією в країні. Кожен вкладник прагне у випадку непередбачуваної ситуації як найшвидше вивести свої гроші із банку.

Висновки. Із даного дослідження можна зробити висновок, що депозити є основою для формування ресурсної бази банку. Відповідно однією із найважливіших складових банку є правильно підібрана депозитна політика, яка може бути значною конкурентною перевагою. Можна виокремити декілька основних напрямків заходів щодо оптимізації надання банківських послуг:

- підвищення рівня регулювання системи захисту коштів юридичних та фізичних осіб. Так банк отримає більшу довіру своїх вкладників про те, що умови договору будуть дотримані.
- розширення сегменту пропонуванних видів депозитів та покращення вже існуючих пропозицій.

Список використаних джерел

1. Вядрова І. М., Герц І. В. Вплив структури депозитного портфеля банку на формування інвестиційного ресурсу. *Modern Economics*. 2017. № 6. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/viadrova.pdf> (дата звернення 18.11.2022)
2. Кумейко О.М, Дереза В.М. Депозитна діяльність банків в аспекті формування їхньої ресурсної бази : веб-сайт. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/107.pdf (дата звернення 20.11.2022)
3. Основні показники діяльності банків : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення 20.11.2022)
4. Статистика фінансового сектору офіційний сайт НБУ : веб сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення 22.11.2022)

АНАЛІЗ ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ НОРМАТИВІВ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ НБУ

Віталій ЛЕВЧЕНКО

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Сус Ю.Ю., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. З метою забезпечення ефективності банківського кредитування, зменшення кількості кредитів, що не повертаються, існує потреба посилення банківського контролю за кредитним процесом. Це дозволить мінімізувати збитки банківських установ, забезпечувати достатній рівень платоспроможності та ліквідності. Одним із можливих варіантів забезпечення належного рівня банківського контролю виступає дотримання банками нормативів, встановлених Нацбанком.

Питаннями пошуку вирішення проблем мінімізації кредитного ризику займалися вчені О.І. Барановський, А.В. Гаврікова, О.В. Дзюблюк, Ю. В. Ніколаєнко, Р.П. Лісна, М.І. Савлук та ін. Існує необхідність здійснення аналізу кредитного ризику установи банку за сучасних реалій здійснення банківської діяльності.

Основний матеріал. Поява кредитного ризику для установи банку спричинена перш за все несвоєчасним виявленням проблемних кредитів,

недостатністю створених під них резервів, а також недосконалістю кредитного контролю в банках [1, с.6]. Кредитний ризик розглядається нами як ймовірність недоотримання банківською установою планової величини доходів із-за порушення позичальниками своєчасності та повноти виконання зобов'язань по отриманим кредитам із-за впливу окремих факторів, у т.ч. непередбачуваних. Окремі нормативно правові акти подають наступне визначення кредитного ризику (CR) – розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента [2].

Чинники виникнення та зростання кредитного ризику як правило поділяють на такі, що можна контролювати зі сторони банку і ті, на які банк не може мати свого впливу (макроекономічні). Вплив перших банківська установа може мінімізувати за рахунок впровадження належної політики кредитування, яка передбачатиме врахування можливих сценаріїв неповернення позичальником позиченої вартості. При цьому на перше місце виходить кадрове наповнення банку співробітниками, що мають належний досвід та високий професіоналізм у сфері кредитування та роботи з проблемними кредитами. Для забезпечення належного рівня кредитного ризику установа банку може впровадити такі заходи:

- зменшення обсягів або повне припинення діяльності у сферах, що мають найвищу величину ризику;
- заміщення високоризикового напрямку кредитування новим;
- впровадження у структуру відповідного підрозділу з повернення проблемних, сумнівних чи безнадійних кредитів;
- продаж проблемних кредитів іншим структурам.

Неконтрольовані банком чинники, серед яких особливої актуальності набули війна з росією, обмеження, пов'язані з пандемією, не дозволяють у повній мірі забезпечувати планові величини доходів та прибутків від кредитування установами банків. Однак, існують окремі варіанти зменшення їх негативного впливу. Одним із таких варіантів виступає дотримання встановлених Національним банком нормативів.

У 2001 році з метою забезпечення стабільної діяльності банків, запобіганню втрати капіталу банків через банківські ризики та повного та своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками Національний банк України розробив на основі принципів і стандартів міжнародної банківської практики Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні [3]. Вказана Інструкція впроваджує поняття нормативів банківської діяльності, які є обов'язковими для дотримання усіма банківськими установами, та дає визначення поняття «регулятивного капіталу банку». Серед усіх нормативів було впроваджено і нормативи кредитного ризику:

- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7),
- норматив великих кредитних ризиків (Н8) [3].

Постановою Національного банку № 312 від 12.05.2015 р. було запроваджено ще один норматив, який стосується кредитного ризику банку: норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) [4].

Згідно статистичних даних НБУ значення економічних нормативів установ банків нормативи кредитного ризику перебувають у встановлених регулятором межах (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз дотримання установами банків України нормативів кредитного ризику, %

Назва нормативу	Норматив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	не більше 25%	19,83	17,61	19,14	18,60	-1,23
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	176,23	105,00	87,39	72,35	-103,88
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	не більше 5%	10,41	7,02	4,10	3,71	-6,70

Джерело: [5]

Так, станом на 01.01.2022 р. норматив Н7 при оптимальному значенні не більше 25 % становив 18,6 %, що на 1,23 пункти менше показника 2018 р.. однак найменший відсоток кредитного ризику на одного контрагента був зафіксований у 2019 р. – після чого окремих вплив на величину нормативу мала пандемія, викликана Covid-19. Норматив Н8 при нормативному значенні 800 % становив 72,35 %, і має стійку тенденцію до зменшення. що у 2,4 рази нижче відповідного показника 2018 р. При оптимальному значенні показника Н9 не більше 5 %, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами становив у 2021 р. 3,71 % (у 2018 р. – 10,41 %), що свідчить про підвищення якості управління кредитним ризиком в установах банків України за цим напрямом.

У 2021 р. НБУ запровадив можливість виключення 50 % нормативів кредитного ризику банку для учасників кредитно-інвестиційної підгрупи банківської групи. Тобто установа банку при цьому має бути учасником банківської групи і при цьому необхідне також дотримання окремих умов, визначених НБУ.

Висновки. Впродовж останніх чотирьох «довоєнних» років установи банків України забезпечували повне дотримання нормативів кредитного ризику.

У період 2020-2021 рр. мало місце входження до визначених Нацбанком нормативів нормативу Н9, що вказує на зменшення кредитних ризиків за цим параметром. У подальших дослідженнях необхідно провести аналітичні дослідження нормативів кредитного ризику у 2022 р та оцінити вплив війни на величину вказаних нормативів.

Список використаних джерел

1. Онищенко В.О., Волкова Н.І. Методи управління кредитним портфелем банку. *Економіка і регіон*. 2014. №5 (48). С. 3–9.
2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення 23.11.2022 р.).
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджена Постановою Правління Національного банку України 28.08.2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 13.11.2022 р.)
4. Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджена Постановою Правління Національного банку України 12.05.2015 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15#n18> (дата звернення 13.11.2022 р.).
5. Наглядова статистика : Значення економічних нормативів в цілому по системі. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2022-11-01.xlsx (дата звернення 27.11.2022 р.).

ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ ТА ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ ЗА НИМИ

Оксана МАКАРУК

*здобувачка спеціальності «Фінанси банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень Війна в Україні, різка девальвація грошової одиниці, нестабільна ситуація на банківському ринку та інші фактори мають негативний вплив на бажання суб'єктів до заощаджень, тому довіра до банківської системи значно знизилась. Враховуючи те, що для ефективної роботи банків необхідно мати достатній обсяг депозитних ресурсів, то нині ведеться боротьба між банками за тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб. Тому актуальність дослідження тенденцій банківських депозитів та ставок за ними не викликає сумнівів.

Вагомий вклад серед досліджень депозитної діяльності банків внесли такі вчені: О. Васюренко, О. Дзюблюк, Д. Олійник, С. Козьменко, В. Корнєєва та ін. Проте, зважаючи на актуальність зазначеної теми, постає необхідність у здійсненні подальших досліджень.

Основний матеріал. Особливість банківської системи полягає в тому, що банк оперує в основному позиковим капіталом. Залучення тимчасово вільних коштів фізичних і юридичних осіб та процентні платежі є відносно дешевими для банків, так як випуск власних цінних паперів або одержання кредитів на міжбанківському ринку є значно дорожчими способами залучення капіталу. Найбільшою частиною зобов'язань банку є кошти фізичних і юридичних осіб, які банк залучив на депозит. На сьогодні, українські банки знаходяться у постійному пошуку оптимальної можливості збільшувати свої банківські ресурси. З точки зору ресурсної бази та її стабільності в цілому банк повинен, щоб строкові вклади займали найбільшу частину всіх ресурсів. Проте, на жаль, події, що відбуваються на території України не сприяють довірі вкладників вкладати свої вільні грошові ресурси довгостроково у банк.

За таких обставин банки змушені ввести ефективну депозитну політику. Так як депозитна політика є складним економічним явищем, то її суть потрібно розбирати у широкому і вузькому значеннях. У широкому розумінні банківську депозитну політику визначають як стратегію і тактику комерційного банку в операціях щодо залучення ресурсів, які мають повернути, а також організувати та управляти депозитним процесом. У вузькому значенні стратегією і тактикою комерційного банку визначають як частину організації депозитного процесу, який має на меті забезпечити ліквідність банку [2, с. 39].

Практика показує, що лєвова частка всіх залучених банками фінансових ресурсів складається за рахунок коштів домашніх господарств, так як вони є привабливими для банків, адже здебільшого вони мають строкові природу. З боку банківської системи, депозити фізичних осіб є основними джерелами збагачення ресурсної бази, що дає змогу підтримувати рівень ліквідності комерційних банків на певному рівні. З боку фізичних осіб, депозити є хорошою можливістю зберегти вартість своїх заощаджень та є джерелом накопичення. Протягом 2017-2022 рр. розмір обсягів депозитів домашніх господарств завжди більші за розміри депозитів не фінансових корпорацій (рис.1).

За досліджуваний період можна побачити тенденцію до зростання вкладів як домашніх господарств так і юридичних осіб. Не зважаючи, на всі події, що відбуваються на території України мали вплив на цю тенденцію, зменшились вклади юридичних осіб, проте не критично і до кінця року депозити будуть на рівні з минулим роком.

Рис.1. Динаміка обсягів депозитів фізичних і юридичних осіб протягом 2017 -2022 рр. , млн грн

Джерело: побудовано на основі даних [1].

Попри повномасштабне вторгнення, швидкі темпи інфляції та інші фактори домашні господарства і не фінансові установи продовжують розміщувати свої кошти на депозити в комерційних банках. Суттєвим чинником таких подій є збільшення НБУ своєї облікової ставки. Тому можна побачити як змінились процентні ставки за новими депозитами не фінансових корпорацій та домашніх господарств за строками погашення (табл.1).

Найбільш зросли процентні ставки на депозит нефінансовим корпораціям строком до 1 місяця - (+3,3%), та домашнім домогосподарствам строком до 1 місяця - (+2,8%), а також процентні ставки не фінансовим корпораціям строком 6-12 міс - (+2,7%), строком на 1-3 міс - (+2,5%), депозити на вимогу - (+2,7%) та домашнім домогосподарствам від 1-2 років – (+2,4%). Не зросли і навіть зменшились лише такі категорії процентних ставок як: «Депозити домашнім домогосподарствам на вимогу» - різниця становить (-0,4%), не фінансовим корпораціям від 1-2 років - різниця становить (-0,1%) та депозити строком більше 2 років - де процентна ставка знизилась аж на (-1,2%).

В загальних значеннях по всіх категоріям процентних ставок, процентні ставки фізичним особам зросли за рік на +1%, а процентні ставки юридичним особам за рік зросли на +3,2%. Тому можна стверджувати що найбільш впливу на збільшення процентних ставок випали саме на вклади не фінансових корпорацій, але в межах одного року та на вимогу. А вклади фізичних осіб найбільшу процентну ставку матимуть на довгострокові депозити від 1-2 та більше років а також короткострокові до 1 місяця.

Таблиця 1

Процентні ставки за новими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств за строками погашення, %

Депозити	Серпень 2021	Серпень 2022	Різниця
Фіз. особи в .т.ч.	4,6	5,6	1
На вимогу	3,5	3,1	-0,4
До 1 року	4,8	5,9	1,1
В т.ч....до 1міс.	3,4	6,2	2,8
1-3 міс	4,9	6,0	1,1
3-6 міс	5,0	5,4	0,4
6-12 міс.	5,3	6,0	0,7
Від 1-2 років	5,7	8,1	2,4
Більше 2 років	4,8	6,6	1,8
Юр. Особи В .т.ч.	4,4	7,6	3,2
На вимогу	2,0	4,7	2,7
До 1 року	4,8	8,0	3,2
В т.ч....до 1міс.	4,7	8,0	3,3
1-3 міс	6,1	8,6	2,5
3-6 міс	5,4	6,9	1,5
6-12 міс.	5,1	7,8	2,7
Від 1-2 років	3,6	3,5	-,01
Більше 2 років	4,9	3,7	-1,2

Джерело: побудовано на основі даних [1].

Проаналізувавши процентні ставки за новими депозитами не фінансових корпорацій та домашніх господарств за строками погашення, можна вказати, що ставки по депозитам зросли майже по всім категоріям та доволі суттєво. Це пов'язано з тим, що НБУ підвищив свою облікову ставку до 25% та подіями, що відбуваються на території України. [3].

Висновки. Основними тенденціями залучення банківських депозитів банками є помірно щорічне збільшення суми депозитів на банківських рахунках в умовах економічної нестабільності в Україні. Відстежується коливання процентних ставок за депозитами та перевищення вкладів домашніх господарств у загальній структурі банківського депозитного портфеля. Проте населення все ще проявляє низьку довіру до банківського сектору.

Отже, для підвищення привабливості депозитних коштів та довіри до банківської системи потрібно насамперед здобути Перемогу у війні, покращити економічну і політичну ситуацію в країні, покращити якість обслуговування клієнтів, створити нові депозитні продукти та використовувати різноманітні маркетингові заходи задля формування банківської депозитної політики.

Список використаної літератури

1. Грошово-кредитна статистика НБУ : веб сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs> (дата звернення 30.10.2022)

2. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. Київ, 2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2017/9.pdf
3. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 25% : веб сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-25> (дата звернення 15.11.2022)

РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

Володимир МЕЛЬНИК

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Стойко О. Я., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Використання банківських платіжних карток сприяє прискоренню руху грошових коштів та ефективного проведенню розрахункових операцій. Ринок банківських карток в нашій державі стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. У зв'язку з цим, постає завдання щодо виокремлення позитивних та негативних сторін функціонування сучасного ринку банківських платіжних карток та практичному вирішенні низки питань, пов'язаних із сучасними тенденціями на ньому.

Проблемами та розвитком ринку банківських платіжних карток займаються такі вітчизняні науковці: Білий М. М., Бондарець О. М., Бублик Є. О., Ваганова О. В., Гоменюк В. В., Євдокімова М. О., Заславська О. І., Кікош В. В., Коць О. О., Кушнір С. О., Легкоступ І. І., Маковоз О. С., Передерій Т. С., Чмирь А. Ю. та ін. Однак, потребують дослідження окремі питання, пов'язані з перспективами розвитку банківських платіжних карток.

Основний матеріал. Перспективи розвитку ринку банківських платіжних карток багато в чому залежать від розвитку наявних здобутків платіжного ринку та нівелювання можливих загроз та ризиків на цьому ринку.

Сильні та слабкі сторони, можливості та загрози вітчизняного ринку платіжних карток представлені в табл. 1.

До сильних сторін платіжних карток можна віднести їхню безпеку, швидкість проведення операцій, здійснення покупок дистанційно, не турбуватися про обмін валюти в подорожах. Незважаючи на всі перераховані зручності у використанні, є й недоліки: кількість карт, отриманих власниками за власною ініціативою, залишається незначною; переважним виглядом банківських карток, як і раніше, залишаються розрахункові картки, в рамках зарплатних проектів; не всі торгові точки, особливо в сільській місцевості, мають термінали для використання платіжних карток; обмеженість банкоматів, різний

контингент громадян, який не може використовувати платіжні картки (в основному це люди похилого віку).

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу вітчизняного ринку платіжних карток

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - велика кількість випущених платіжних карток; - високий оборот за платіжними картками; - значна кількість трансакцій за платіжними картками; - зручність і простота процедури використання платіжних карток; - можливість користування платіжними картами цілодобово та дистанційно; - поява різних видів платіжних карток на ринку; - розвиненість торгово-сервісної інфраструктури обслуговування платіжних карток 	<ul style="list-style-type: none"> - можлива втрата репутації пов'язана з витоком конфіденційної інформації; - активне використання кредитних лімітів на картках; - випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів; - значна кількість платіжних карток виданих у рамках зарплатних проектів; - значний рівень карткового шахрайства; - недосконале правове регулювання; - нестача висококласних банківських спеціалістів; - обмеженість бонусних програм
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - випуск карток на різній технологічній основі; - впровадження інноваційних та якісних банківських продуктів; - застосування системи стимулів під час розрахунків з використанням платіжних карток; - зацікавленість уряду у розвитку безготівкових розрахунків; - подальший розвиток торгово-сервісної інфраструктури обслуговування платіжних карток; - розширення сфери використання платіжних карт у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж; - розвиток мобільного програмного забезпечення роботи з банківськими картками; - розширення переваг для власників платіжних кредитних карток; - розширення функціональних можливостей платіжних карток 	<ul style="list-style-type: none"> - висока ціна обслуговування використання платіжних карток у бізнесі; - зменшення динаміки росту безготівкової оплати за придбані товари та спожиті послуги; - зниження інтересу населення до покупок в Інтернет-магазинах; - зростання кіберзлочинності у сфері платіжних карток; - зростання кількості неактивних платіжних карток; - консервативне відношення і менталітет населення; - негативна демографічна ситуація в нашій державі; - нерівномірний економічний розвиток регіонів; - низький рівень фінансової грамотності населення в Україні; - негативний вплив наслідків пандемії Ковід- 19

Джерело: власні дослідження

Продовження курсу розширення асортименту карткових товарів, вдосконалення їх технологій створить основу інтенсивного розвитку карткового бізнесу вітчизняних банків. Клієнтоорієнтованість платіжних систем передбачає в перспективі повне заміщення готівкових розрахунків безготівковими з переходом на дистанційне та мобільне обслуговування, наприклад, використання смартфона замість картки. Це підвищить їхню прибутковість, вирішуючи одночасно соціальні проблеми громадян, а також забезпечуючи розвиток сфери торгівлі та послуг.

Наразі в Україні сформовані сприятливі передумови для подальшого розвитку ринку платіжних карток, до яких можна віднести такі: банківські платіжні картки є більш ліквідними від депозитів навіть в умовах кризи; існуючі

адміністративні обмеження щодо розрахунків готівкою ставлять вимогу перед населенням переводити заощадження у безготівкову форму; розвиток інформаційних технологій, зростання покупок в Інтернет-магазинах, Інтернет-банкінг роблять неминучим використання платіжних карток; існуюча зацікавленість багатьох сторін у розвитку електронних розрахунків платіжними картками [3, с. 53].

На одному з напрямів розвитку ринку платіжних карток, який стосується зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, варто зупинитися детальніше. З досліджень Національного банку України відомо, що вартість обслуговування готівкового обігу (інкасація) для корпоративного бізнесу становить 0,02 %, водночас комісія за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток – від 1,8 % (різниця в 90 разів), а для малого та середнього бізнесу розміри комісії за картками ще вищі – починаються від 2 % (і можуть сягати до 3 %) [10].

Через завищену величину комісії вітчизняні торговці (компанії), з одного боку, не зацікавлені приймати платіжні картки, а, з іншого боку, такі операції є обов'язковими для виконання відповідно до чинного законодавства. Така ситуація для компаній окремих видів господарської діяльності призводить до значного зниження їх прибутковості і здійснює додатковий фінансовий тиск на суб'єкти офіційного бізнесу в нашій державі. Тому вже давно назріла нагальна потреба щодо законодавчого обмеження банківських комісій при проведенні операцій з використанням платіжних карток.

Користуючись своїм монопольним становищем на ринку України, оператори платіжних систем більш ніж у 2 рази збільшили свої щорічні доходи від здійснення торговельного еквайрингу (якщо співставляти показники 2016 і показники 2020 року), але ніяк не знизили вартість торговельного еквайрингу (за безготівковими операціями з використанням платіжних карток) [10].

В Україні левову частку комісійної винагороди за послуги еквайрингової установи (вартості торговельного еквайрингу) становить комісійна винагорода інтерчейндж (60 %-75 %) – міжбанківська плата за обмін, яка сплачується еквайром емітенту електронних платіжних засобів за кожну пряму або опосередковану (через третю особу) безготівкову операцію, здійснену за допомогою платіжної картки, і варіюється у межах 1,4-1,8 % від суми операції, а у країнах Європейського Союзу зазначений розмір комісії інтерчейндж обмежений на законодавчому рівні і становить не більше ніж 0,2 % від кожної транзакції, здійсненої з використанням дебетової платіжної картки, та 0,3 % - з використанням кредитної платіжної картки [10].

Згідно з проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавчого регулювання комісійної винагороди за інтерчейндж відповідно до положень Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2015 року» передбачається закріпити поступовий перехід до встановленого законодавством ЄС розміру комісійної винагороди за інтерчейндж, за яким встановити, що розмір комісійної

винагороди за інтерчейндж, не може перевищувати: з 1 січня 2022 р. до 31 грудня 2022 р. – 1 %; з 1 січня 2023 р. до 31 грудня 2023 р. – 0,7 %; з 1 січня 2024 р. до 31 грудня 2024 р. – 0,5 %, закріпити, що розмір комісійної винагороди за інтерчейндж з 1 січня 2025 року не може перевищувати відносно суми операції, здійсненої з використанням дебетової платіжної картки – 0,2%, з використанням кредитної платіжної картки – 0,3%, а також запровадити відповідальність за перевищення встановлених граничних розмірів комісійної винагороди за інтерчейндж [10].

Прийняття даного законопроекту дозволить сформувати необхідні передумови для здійснення підприємницької діяльності без врахування необґрунтованих витрат, забезпечить зростання обсягів операцій за допомогою платіжних карток і поліпшить інвестиційну привабливість національної економіки.

Проведене дослідження проблемних моментів ринку банківських платіжних карток та дослідження наукової літератури дало змогу визначити наступні перспективні напрями його удосконалення (рис 1).

Рис. 1. Напрями удосконалення вітчизняного ринку банківських платіжних карток

Джерело: складено за [1, с. 119; 2, с. 156-157; 3, с. 58; 4, с. 109; 5, с. 29; 6, с. 677; 7, с. 137; 8, с. 68; с. 9. с. 144].

Вказані заходи зможуть забезпечити не тільки підвищення рівня розвитку ринку платіжних карток, але і допоможуть збільшити довіру населення до використання платіжних банківських карток.

Висновки. Розвиток українського ринку платіжних карток останніми роками має позитивну динаміку, незалежно від тих кризових явищ, які досі

спостерігаються в деяких секторах економіки країни. Основними запропонованими заходами розвитку ринку платіжних карток та темпів зростання безготівкових операцій, що здійснюються за допомогою платіжних карток можуть бути наступні: розвиток інфраструктури, зростання фінансової грамотності та довіри населення, розширення спектру платіжних послуг за допомогою інновації у сфері платіжних технологій, зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, розробка бонусних програм для різних цільових аудиторій, удосконалення нормативного регулювання використання платіжних карток, використання передового зарубіжного досвіду для захисту інформації власників платіжних карток, подальший розвиток національної платіжної системи «Простір».

Список використаних джерел

1. Білий М. М. Особливості розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15(2). С. 119-128.
2. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 153-157.
3. Бублик Є. О. Ринок платіжних карток в Україні : перспективи та обмеження розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 51-65.
4. Євдокімова М. О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15(1). С. 106-110.
5. Заславська О. І. Тенденції розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 8(2). С. 26-30.
6. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство*. Електронне наукове фахове видання. 2018. №15. С. 671-678.
7. Кушнір С. О., Кікош В. В. Переваги використання банківських платіжних карток у сфері агропромислового комплексу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25(1). С. 134-137.
8. Легкоступ І. І., Ваганова О. В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2019. Вип. 809. С. 63-71.
9. Маковоз О. С., Передерій Т. С., Чмирь А. Ю. Система захисту інформації платіжних карт в Україні. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2017. Вип. 12(2). С. 140-149.
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавчого регулювання комісійної винагороди за інтерчейндж відповідно до положень Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2015 року» / Верховна рада

України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/810131> (дата звернення: 25.10.2022 р.).

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК ТА ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Анастасія МОІСЄВА

магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Сус Л.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

На сьогоднішній день простежується різкий розвиток світових платіжних систем та української платіжної інфраструктури зокрема, і платіжна карта вже є звичним інструментом комплексного обслуговування великих корпорацій, приватних підприємців та простого населення. У сфері торгівлі та послуг платіжна карта відіграє особливу роль, оскільки з її допомогою проводяться велика кількість платежів, банківських операцій, це найзручніший спосіб розрахунків між покупцями і продавцями, організаціями та працівниками.

Банки та інші учасники платіжного ринку України активно розвивають системи дистанційного банківського обслуговування, розширюють мережі прийому карток та безконтактних платежів, забезпечують підтримку платіжних програм у смартфонах. Все це, а також стимулюючі акції та програми лояльності сприяють використанню споживачами безготівкових платежів [1].

Незважаючи на економічні потрясіння, вітчизняний ринок платіжних карток значно виріс як за обсягом, так і за сумою безготівкових операцій (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2021 рік за даними Національного банку України [2]

За даними Національного банку України [2] загальна сума безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2021 рік склала 3099,1 млрд. грн., в тому числі перекази з картки на картку 1352,0 млрд. грн. (або 43,6 %), розрахунки з використанням платіжних терміналів 878,7 млрд. грн. (або 28,4%), операції з оплати товарів у мережі інтернет 721,3 млрд. грн. (або 23,3%), переказ коштів з картки на банківський рахунок 118,6 млрд. грн. (або 3,8%), операції у пристроях самообслуговування 28,5 млрд. грн. (або 0,9%).

Загальна кількість безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2021 рік склала 7039,9 млн. шт., в тому числі перекази з картки на картку 894,0 млн. шт. (або 12,7%), розрахунки з використанням платіжних терміналів 3686,0 млн. шт. (або 52,4%), операції з оплати товарів, послуг у мережі інтернет 1826,9 млн. шт. (або 25,9%), переказ коштів з картки на банківський рахунок 574,5 млн. шт. (або 8,2%), операції у пристроях самообслуговування 58,5 млн. шт. (або 0,8%) [2].

Середній чек безготівкових операцій з використанням платіжних карток за 2021 рік склав: перекази з картки на картку 1512, 00 грн., операції у пристроях самообслуговування 488,00 грн., операції з оплати товарів, послуг у мережі інтернет 395,00 грн., розрахунки з використанням платіжних терміналів 238,00 грн., переказ коштів з картки на банківський рахунок 206,00 грн. [2].

Через те, що банківська система та бізнес продовжили злагоджено працювати в умовах війни, безготівкові розрахунки стали одним із пріоритетних типом платежів. У зв'язку із вимушеною евакуацією населення України за кордон, в перші місяці активних бойових дій, платіжні картки українських банків стали чи не єдиним інструментом розрахунку в торгово-сервісних мережах іноземних компаній, що дало змогу мати безперебійний та цілодобовий доступ до власних коштів на рахунках. Але є негативні фактори для платіжної інфраструктури України, такі як зменшення на 30% активних POS терміналів у зв'язку із тимчасовою призупиненням бізнесу на територіях, де відбувались інтенсивні бойові дії та на тимчасово окупованих територіях.

Незважаючи на запровадження військового стану, інновації та цифровізація дедалі активніше змінюють традиційні принципи здійснення платежів в Україні. Постачальники платіжних послуг для підвищення лояльності клієнтської бази почали відмовлятися від традиційних каналів та платіжних інструментів, впроваджуючи як нові продукти та послуги, так і способи ініціювання платежів із використанням цифрових технологій. Все ширше застосовується технологія використання біометрії для ідентифікації та аутентифікації користувачів, ініціювання та прийому платежів. Сьогодні технологію біоеквайрингу пілтують багато торгових точок, включаючи великі українські роздрібні мережі та ресторани швидкого обслуговування. Активно впроваджуються платежі через смарт-пристрої: годинники, платіжні браслети, каблучки та інші гаджети. За експертними оцінками, з їх використанням вже відбувається понад 1,2% усіх безконтактних платежів. Цей сегмент зростатиме випереджаючими темпами, оскільки поєднує в собі зручність та безпеку, а збитки при втраті або викраденні

платіжного браслета оцінюється значно нижче, ніж при втраті або викраденні смартфона. Прогнозується також значне зростання обсягу платежів через месенджери та чат-боти.

Отже, продовження курсу розширення асортименту карткових продуктів, вдосконалення їх технологій створить основу інтенсивного розвитку карткового бізнесу українських банків. Клієнтоорієнтованість платіжних систем передбачає в перспективі повне заміщення готівкових розрахунків безготівковими з переходом на дистанційне та мобільне обслуговування з використанням смартфона замість картки. Це підвищить їх прибутковість, вирішуючи одночасно соціальні проблеми громадян, а також забезпечуючи розвиток сфери торгівлі та послуг. Всі ці результати говорять про те, що українські споживачі швидко і охоче пристосовуються до технологічних новинок, легко відмовляючись від старих елементів споживчої поведінки.

Список використаної літератури

1. Архірейська Н.В. Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2021. №6. С. 1-7.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 25.11.2022).

ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Інна МОРГУН

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Стойко О. Я., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Присутність комерційних банків з іноземним капіталом у банківській системі будь-якої держави відіграє важливу роль для розвитку національної економіки завдяки збільшенню загального об'єму фінансових ресурсів та підвищенню рівня капіталізації банківського сектору, які також забезпечують підтримку сприятливих умов для активізації залучення іноземних інвестицій та для розширення ресурсної бази, спрямованої на подальший соціально-економічний розвиток. Для оптимізації функціонування іноземного капіталу на ринку банківських продуктів та послуг потрібно налагодити дієвий механізм співпраці між українськими та іноземними банками з метою зміцнення стабільності та платоспроможності вітчизняних банків. З огляду на це, актуальним постає питання щодо перспектив функціонування іноземних банків у забезпеченні стабільності банківського сектору України.

Проблему обґрунтування напрямів розвитку іноземних банків у контексті забезпечення ефективного функціонування вітчизняного банківського сектору досліджують такі вітчизняні вчені: Булюк В. В., Гаркуша Ю. О., Дробязко А. О., Коваленко В. В., Колб Р. О., Кочетков В. М., Нужнова Ю. А., Рябус К. М., Сугоняко О. А., Табенська Ю. В., Татар М. С. та ін. Проте, потребують уточнення окремі напрями підвищення функціонування іноземного капіталу в банківській сфері України.

Основний матеріал. Проникнення іноземного капіталу у економіку України і безпосередньо у банківську систему є об'єктивним явищем, яке є наслідком незворотних процесів глобалізації світової економіки та інтеграційних процесів [1]. Досвід багатьох країн з перехідною економікою свідчить про те, що банківські системи цих країн майже повністю складаються з великих міжнародних банків. У цьому випадку іноземні банки почали вирішально впливати на характер і пріоритетні напрямки економічного розвитку в цих країнах з метою контролю найбільш ефективних сфер діяльності [2]. На думку Голови Асоціації українських банків О.А. Сугоняко, найбільш економічно вигідним для України рівнем присутності іноземного капіталу в банківській системі є 30 %, який практично співпадає із показниками приведеними у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1; 6].

Нашій державі слід не лише враховувати позитивний вплив іноземного капіталу на економічний розвиток, а й аналізувати його недоліки. Так, негативні наслідки існування філій іноземних банків підвищили чутливість банківської системи до світової фінансової кризи, ускладнивши для банків нагляд за діяльністю філій іноземних банків. Крім того, українське законодавство, яке регулює допущення іноземних банків в банківський сектор, потребує уточнення, так як в законі України «Про банки та банківську діяльність» включено в банківську систему Національний банк України, кредитні організації, філії та представництва іноземних банків. Проте фактично не існує законодавчо прописаного механізму відкриття філії іноземного банку, а представництва не здійснюють банківські операції [3, с. 64].

В Законі не названі дочірні структури іноземних банків, а також філії вже дочірніх організацій, відкритих в Україні. Залучення іноземного капіталу розглядається керівництвом Національного банку України, вченими та спеціалістами банківської справи в якості потенційно важливого фактору розвитку банківського сектору країни. Іноземний капітал сприяє використанню сучасних банківських технологій, нових фінансових продуктів та культури банківської справи в цілому. Розвиток конкуренції в банківському секторі, яка є результатом залучення іноземного капіталу, є важливим чинником його розвитку та зміцнення. Вивчення ролі іноземних інвестицій в національній економіці України показало, що наразі наша держава потребує значних коштів для фінансування структурної перебудови та модернізації банківського сектору.

З метою подолання негативного впливу іноземного банківського капіталу

на розвиток банківського сектору та всієї української економіки необхідно дотримуватися принципів допуску іноземних банків в національну банківську систему [1]:

- принцип національного режиму (відсутність будь-якої дискримінації порівняно з національними інститутами);
- принцип взаємності (дозвіл працювати на національному ринку тільки а основі встановленого нормативно-правового режиму, який враховує обмеження допуску нерезидентів в країнах походження інвесторів);
- принцип спеціального банківського нагляду (встановлення резервних та інших вимог до дочірніх установ іноземних банків та їх філій);
- принцип еволюційності (послідовність накопичення кількісних та якісних змін, поступове удосконалення наявних структур, технологій, відношень з клієнтами, традицій тощо).

У процесі вибору форм участі іноземних банків у вітчизняному банківському секторі перевагу необхідно надавати дочірнім установам, так як філія іноземного банку має ряд недоліків для національної банківської системи. Серед можливостей присутності іноземного капіталу, передусім для розвитку банківської системи України, можна виділити наступні (рис.1):

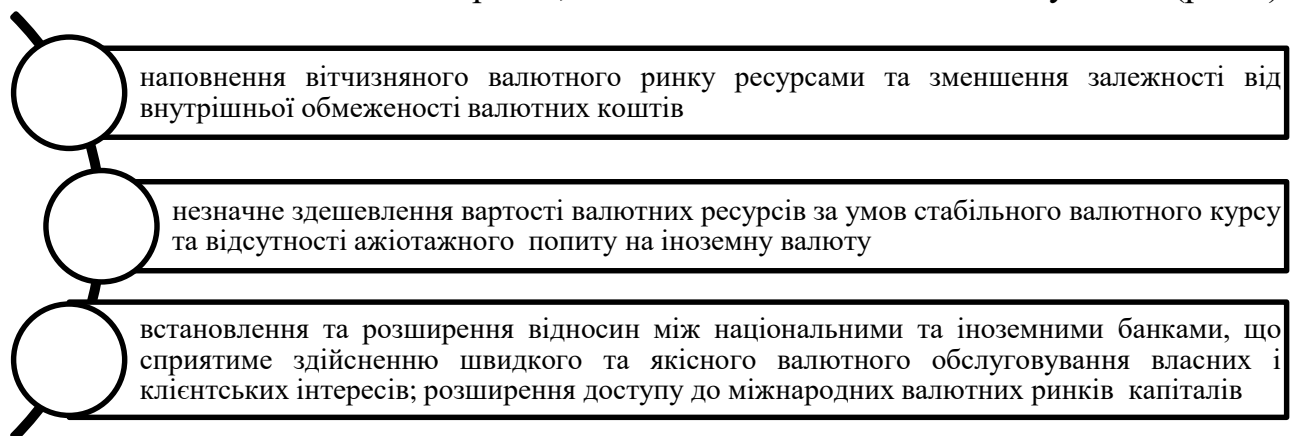

Рис. 1. Можливості присутності іноземного капіталу для розвитку банківської системи України

Джерело: складено автором на основі [4].

Однак, не можна не відзначити, що іноземні інвестиції дуже чутливі до різного роду змін у розвитку країни: якщо економічне зростання сприяє активізації діяльності банків з іноземною участю, кризові явища в економіці, навпаки, провокують спад інвестиційної привабливості банківського сектора та скороченням інвестування з-за кордону.

Звичайно, сучасна кризова українська дійсність не могла не спровокувати погіршення інвестиційної кон'юнктури у банківській сфері. Різні експертні думки сходяться в одному: за нинішніх умов зниження інвестиційної привабливості, збільшеної невизначеності та очікуванням тривалого та болючого процесу реабілітації банківської системи, перед українськими банками за участю нерезидентів постає питання про те, як перебудувати свій бізнес під

зміни правил гри на ринку. Комерційним банкам доводиться шукати нові канали продажів, перебудовувати стратегії ринкової поведінки, намагатися урізноманітнити портфелі банківських послуг.

У короткостроковій перспективі очікувати активного припливу іноземних інвестицій чи появи нових закордонних гравців у вітчизняному банківському секторі не видається можливим. Однак, можна припустити, що в умовах кризових явищ, низького попиту на банківські продукти та жорсткої конкуренції у банківському секторі, банки з іноземним капіталом, які ухвалють рішення залишитися на українському ринку, будуть прагнути до диверсифікації продуктової лінійки, можливо, до переорієнтації на конкретні споживчі сегменти та на вузькоспеціалізовані методи ведення бізнесу.

В цілому, можна також стверджувати, що багатьом комерційним банкам з іноземною участю (особливо великим), швидше за все, вигідніше перечекаати несприятливу ситуацію, ніж у паніці залишати перспективний ринок із великим потенціалом до розвитку.

Збереження присутності іноземних банків для української банківської системи необхідно з наступних причин [8]:

- стимулювання іноземних інвестицій. Іноземні банки – це прямі іноземні інвестиції в банківський сектор. Іноземні банки виступають провідниками міжнародних інвестицій для національної економіки в цілому;

- підвищення міжбанківської конкуренції. Вихід на місцевий ринок іноземних банків означає посилення конкуренції за клієнтів. Наслідком конкуренції є підвищення якості послуг;

- впровадження іноземних технологій та стандартів роботи. Разом з іноземними банками на внутрішній ринок приходять зарубіжні банківські менеджери, прийоми та стандарти обслуговування;

- створення стабільної банківської системи.

Для вдосконалення чинного законодавства та нормативних актів, що регулюють банківський сектор, необхідно врахувати такі моменти [5]:

- правова база та основні механізми банківського сектора у контексті участі в ньому іноземного капіталу мають всебічно враховувати глобальні економічні виклики;

- відношення до інвестування іноземного капіталу має будуватися диференційовано, з урахуванням стратегічних цілей, які стоять перед банківським сектором країни;

- потрібно здійснення заходів щодо вдосконалення законодавчої бази, що регулює участь іноземного капіталу у банківському секторі країни, розгляд вимог стратегічних цілей до правових аспектів цього процесу з урахуванням довгострокової перспективи;

- необхідно забезпечити збалансований розвиток банківського сектора країни з урахуванням іноземного фактора та виходячи з впливів глобальних факторів на стійкість економічної системи країни;

- слід глибоко вивчати міжнародний досвід формуванню та розвитку законодавчої бази у сфері зовнішнього інвестування у банківський сектор.

Окрім вирішення законодавчих проблем потребують вирішення питання щодо рейтингу нашої країни, що також впливає на діяльність банків з іноземним капіталом. Для підвищення капіталізації комерційних банків з іноземною участю потрібно посилити вимоги до акціонерного капіталу цих банків, тобто слідкувати за виконанням умов стандарту «Базеля III». Крім того, впровадження даного стандарту сприятиме розвитку банківської системи України. На нашу думку, українські банки готові до «Базелю III» і не будуть потребувати «докапіталізації».

Стратегія розвитку банківської системи України включає наступні цілі: підвищення економічної безпеки, національної конкурентоспроможності держави і зміцненню грошово-кредитної політики. Головним завданням є розвиток інвестиційних банків і добре капіталізованих державних банків, які спрямовують свої ресурси в стратегічні галузі економіки.

Крім того, перспективними напрямками розвитку банківської системи України для підвищення зацікавленості іноземних банків є наступні:

- стимулювання структурних перетворень у банківській системі;
- вирішення питання капіталізації банківської системи і якості активів;
- розвиток банківської інфраструктури та фінансових ризиків;
- усунення структурних банківських дисбалансів для стимулювання сталого розвитку банківської системи;
- розвиток корпоративного управління в банках;
- інституційна трансформація Національного банку України.

Висновки. Присутність іноземного капіталу у банківській системі України, незважаючи на наявність негативних чинників, які відбуваються в нашій державі, є об'єктивним явищем і в майбутньому буде зростати. Для захисту національних інтересів і нівелювання негативних проявів функціонування іноземних банків необхідно здійснити структурні перетворення у вітчизняному банківському секторі; підвищити рівень капіталізації як банків з іноземним капіталом, так і вітчизняних банків; забезпечити сприятливі умови для конкурентного середовища у банківському бізнесі; підтримувати на належному рівні фінансову стабільність вітчизняного банківського сектору.

Список використаних джерел

1. Булюк В. В. Теоретичні аспекти ризиків присутності іноземного капіталу у банківській системі України. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdu_2020_2_10 (дата звернення: 26.10.2022 р.).
2. Дробязко А. О. Вплив банків за участю іноземного капіталу на забезпечення інтеграції економіки України в міжнародний фінансовий простір. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 2. URL:

- <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8143> (дата звернення: 26.10.2022 р.).
3. Коваленко В. В., Гаркуша Ю. О. Антикризові заходи банківського регулювання : міжнародні стандарти і вітчизняна практика. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1 (34). С. 63-69.
 4. Колб Р. О. Сучасні законодавчі підходи, пов'язані з подоланням корупційних впливів у сфері іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=TcaPXVQAAAAAJ&citation_for_view=TcaPXVQAAAAAJ:g3aEINc5_aQC (дата звернення: 26.10.2022 р.).
 5. Кочетков В. М. Обґрунтування напрямів розвитку іноземних банків у контексті забезпечення ефективного функціонування банківської системи України. *Науково-технічна інформація*. 2016. № 2. С. 29-33.
 6. Сугоняко О. А. Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України. Аналітичні записки Інституту стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <http://www.aub.org.ua> (дата звернення: 26.10.2022 р.).
 7. Табенська Ю. В. Іноземний капітал в банківському секторі України. *Інтелект XXI*. 2018. № 3. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_3/26.pdf (дата звернення: 26.10.2022 р.).
 8. Татар М. С., Нужнова Ю. А., Рябус К. М. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України в умовах глобалізації. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2019_3_11 (дата звернення: 26.10.2022 р.).

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КАПІТАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Дмитро НІКІТІН

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Віленчук О. М., д.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Одним з ключових показників фінансової спроможності страхових компаній на ринку виступає рівень їх капіталізації. Завдяки сформованості у достатньому обсязі рівня капіталу, страховики збільшують місткість страхового покриття, зростає кількість укладених договорів з різних видів страхування, виконуються взяті фінансові зобов'язання перед страхувальниками тощо. Умовами для поступової капіталізації страховиків є збільшення їх доходів від страхової та перестрахової

діяльності.

Теоретико-методологічні засади капіталізації страхових компаній відображено в багатьох працях вчених, зокрема В. Базилевича, О. Барановського, О. Гаманкової, О. Залетова, О. Мурашко, Н. Нагайчук, М. Ніколенко, С. Осадця, В. Фурмана, О. Філонюка. Проте динамізм ринкового середовища створює різноманітні фінансові ризики, що потребує обґрунтування подальшої капіталізації діяльності страхових компаній. Це зумовлює необхідність та актуальність проведення даного дослідження.

Основний матеріал. Капіталізація є терміном похідним від категорії «капітал» і може розглядатися у розрізі окремої компанії, так і з позиції страхового ринку в цілому. Значна кількість науковців трактують термін «капіталізація» як найважливіший інструмент фінансового управління страховика. Зокрема, О.І. Барановський вважає що для власника та інвестора найбільш пріоритетною стратегічною метою є саме підвищення капіталізації страхової компанії [5]. В. В. Бочаров та В. Є. Леонт'єв визначають капіталізацію як «процес перерахунку доходів, отриманих від об'єкта, що дозволяє визначити їх вартість» [2].

Для гарантій надійного страхового захисту необхідна наявність відповідних фінансових ресурсів з метою здійснення майбутніх страхових виплат. Розмежування у просторі й часі страхових відшкодувань зумовлює потребу у наявності в достатньому обсязі капіталу, який забезпечує можливість виконання страховиком взятих договірних зобов'язань

Ключовими параметрами для оцінювання рівня капіталізації страхових компаній варто застосовувати загальну суму сплачених статутних фондів страховиків та величину сформованих страхових резервів. Зазначені показники за 2019 – 2021 рр. відображені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові показники що відображають рівень капіталізації страхових компаній України упродовж 2019—2021 рр, млн грн

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р., у %
1. Загальна сума сплачених статутних фондів страховиків	11 066,10	9 748,10	8 794,80	79,48
2. Величина сформованих страхових резервів	29 558,80	34 192,10	35 642,80	120,58
3. Співвідношення страхових резервів і статутних фондів	2,67	3,51	4,05	
4. Активи страховиків	63 866,80	64 925,20	65 635,60	102,77

Джерело: складено за даними джерела [4].

Отже, протягом досліджуваного періоду загальна сума сплачених статутних фондів страховиків зменшується, зокрема з 11 066,1 млн грн у 2019р., до 8 794,8 млн. грн у 2021 р. Це пов'язано зі скороченням кількості страховиків на ринку, а також змінами у вимогах до мінімального розміру статутного

капіталу страхових компаній. Величина сформованих страхових резервів упродовж 2019-2021 рр. зростає з 29 558,8 млн грн. до 35 642,8 млн грн. Дана тенденція пов'язана з загальним збільшенням обсягу надання послуг у розрізі окремих видів страхування та підвищення рівня платоспроможності компаній, що є позитивним чинником для страхового ринку України.

Для об'єктивного розкриття сучасних тенденцій капіталізації страхового ринку, варто розглянути ключові показники у розрізі компаній, які надають послуги у сфері загальних видів страхування та видів страхування життя. Капітал страховика за джерелами його походження поділяється на власний і залучений. Найвагомим елементом у складі власного капіталу є статутний капітал, а у складі залученого — страхові резерви (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структури капіталу ТОП-10 компаній, що надають послуги у сфері ризикових видів страхування за 2019-2021рр.

№	Страхові компанії України	Власний капітал				Залучений капітал (технічні резерви)			
		2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р. у %	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р., у %
1	АЛЬЯНС	1436,5	1440,0	1557,0	108,4	155,6	130,6	133,5	85,8
2	ІНГО Україна	647,0	711,2	770,5	119,3	1060,10	1126,70	928,2	88,1
3	ТАС СГ	610,9	696,8	655,7	107,5	1380,60	1614	1142,8	83,2
4	ARX	603,4	957,3	1154,7	191,7	1301,50	1564	1341,4	103,5
5	PZU УКРАЇНА	539,9	794,7	869	161,2	1618,80	1354,40	687,1	42,7
6	УНІКА	529,7	795,4	880,7	166,0	1602,30	1242,30	1329,2	83,7
7	ОМЕГА	456,7	491,6	334	73,1	60,8	66,8	47,7	78,9
8	КРЕДО	445,6	423,9	388,9	87,9	81,3	159,2	150,5	185,1
9	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	354,0	399,8	483,2	137,5	955,9	1 097,30	898,3	94,2
10	УНІВЕРСАЛЬНА	271,5	355,3	399,1	147,7	598,3	619,2	378,1	63,6

Джерело: складено за даними джерела [4].

Аналіз таблиці 2 засвідчує, що власний капітал більшості страховиків за 2019-2021 рр. протягом аналізованого періоду має тенденцію до незначного зростання. За досліджуваний період найбільші темпи зростання спостерігалися у страховій компанії «ARX», її власний капітал збільшився майже вдвічі. Збільшення власного капіталу свідчить про розвиток страховика, розширення його фінансових можливостей та дає змогу брати на страхування об'єкти більшої вартості, заощаджувати на витратах із залучення капіталу та підвищувати гарантії виплат страхових відшкодувань [3]. Найбільше скорочення по власному капіталу зазнала страхова компанія «ОМЕГА», даний показник зменшився майже на 30%. Водночас, доцільно зазначити що у 7 із 10 досліджуваних страхових компаній залучений капітал має тенденцію до зниження. Найбільшого скорочення зазнала страхова компанія «PZU Україна», її залучений капітал знизився майже на 60%. Інтерпретація даного показника свідчить про зростання виплат страхових відшкодувань. Таку динаміку показників варто розглядати з двох позицій: по-перше, виконання страховиками своїх зобов'язань перед

страхувальниками; по-друге, необхідністю вжиття комплексу заходів пов'язаних з забезпеченням платоспроможності та ліквідності страховиків.

Страхові компанії які надають послуги зі страхування життя є невід'ємною частиною страхового ринку. Їх діяльність сприяє акумуляції капіталу, формуванню страхових фондів довгострокових видів страхування життя, а також інвестуванню коштів в національну економіку. Роль страхування життя варто розглядати у багатовимірному аспекті, тобто зважаючи його позитивний вплив на економічні та соціальні процеси від посилення страхового захисту індивідуальних та корпоративних інтересів громадян. Динаміку структури капіталу ТОП-10 компаній, що надають послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр. представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка структури капіталу ТОП-10 компаній, що надають послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр.

№	Страхові компанії України	Власний капітал				Залучений капітал (технічні резерви)			
		2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р. у %	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р., у %
1	УНІКА ЖИТТЯ	434,22	462,65	429,67	98,9	837,41	909,34	926,55	110,6
2	МЕТЛАЙФ	352,87	330,47	301,22	85,3	2739,05	3 366,08	4225,58	154,2
3	ТАС	296,83	256,29	236,66	79,7	2415,67	2 910,92	3211,30	132,9
4	ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	236,13	278,29	286,26	121,2	2492,65	3 071,50	3322,05	133,2
5	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	231,58	365,27	410,34	177,1	782,47	991,60	1191,60	152,2
6	АСКА-ЖИТТЯ	77,94	85,58	86,07	110,4	95,13	100,14	113,28	119,0
7	КД-ЖИТТЯ	65,87	58,55	56,05	85,09	207,37	254,18	292,40	141,0
8	КНЯЖА ЛАЙФ ВІЕННА ІНШУРАНС ГРУП	59,49	95,28	354,92	596,6	373,80	474,26	77,99	20,8
9	ARX LIFE	57,94	83,77	98,10	169,3	36,52	50,31	69,46	190,2
10	ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	47,39	45,88	76,40	161,2	24,81	35,87	32,09	129,3

Джерело: складено за даними джерела [4].

Відтак, аналіз структури капіталу ТОП-10 страхових компаній України, що позиціонують послуги у сфері страхування життя за 2019-2021 рр. дає підстави стверджувати про наступне. Найбільші темпи зростання власного капіталу спостерігались у страхової компанії «Княжа Лайф Вієнна Іншуранс Груп», її власний капітал зріс майже у 6 разів, з 59,49 млн грн до 596,6 млн грн. Це пояснюється диверсифікованим становищем Групи та швидкою переорієнтацією бізнесу на цифровий простір. Найбільшого скорочення за аналізований період по власному капіталу зазнала страхова компанія «ТАС», її власний капітал знизився майже на 30%. Однак, залучений капітал даного страховика має тенденцію до збільшення. Водночас, найбільшого зростання по залученому капіталу досягла

страхова компанія «ARX Life», з 36,52 млн грн до 69,46 млн грн. Найбільшого скорочення зазнала страхова компанія «Княжа Лайф Вієнна Іншуранс Груп», її технічні резерви знизились майже у 5 разів, з 373,80 млн грн до 77,99 млн грн. Таке зниження пояснюється збільшенням частки страхових виплат.

Висновки та пропозиції. Отже, подальше функціонування страхових компаній в Україні пов'язано з формуванням, використанням та розподілом капіталу. Постає об'єктивна необхідність у раціональному управлінні структурними елементами капіталу. В основу управління капіталом страхових компаній повинні бути закладені принципи фінансової надійності, диверсифікованості та ліквідності страхових компаній. Крім цього, постає необхідність у забезпеченні збалансованості страхового портфеля страховиків, тобто їх постійної спроможності виконувати взяті фінансові зобов'язання за договорами страхування життя та загальними видами страхування. Визначальними умовами нарощування капіталу страховиків є розширення асортименту послуг з різноманітних видів страхування, збільшення кількості укладених договорів страхування, удосконалення якості управління компаніями усіма бізнес-процесами, націлених на зростання їх ринкової вартості. Відтак, можна стверджувати, що поступова капіталізація страхових компаній, матиме позитивний вплив на національну економіку.

Список використаних джерел

1. Алескерова Ю.В., О.М Сідак Управління капіталом страхових компаній. *Інфраструктура ринку*. 2018. №18. 300-306 с.
2. Бочаров В.В, Леонт'єв В. Є. Корпоративні фінанси: підручник. Київ. 2002. – 544 с.
3. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії: *Фінанси України*. 2008. № 11. 106-116 с.
4. Паращак О.В. Журнал про страхування та іншуртех. Insurance Top. 2019, 2020, 2021. №1(69), №1(77), №1(85). URL: <https://insurancetop.com/nomera>
5. Стратегічне управління страховою компанією : кол. моногр. /В. М. Фур ман, О. Ф. Філонюк, М. П. Ніколенко, О. І. Барановський та ін. Київ: КНЕУ, 2008. 218 с.

ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дмитро НОВОСЬОЛОВ

здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»

Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор

кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень. Наразі академічна мобільність для студентів закладів вищої освіти є інструментом для здійснення навчання і наукової діяльності в інших закладах держави або поза її межами. Перевагами участі молоді в програмах академічної мобільності є активізація культурного діалогу, розширення кругозору, удосконалення навичок володіння іноземною мовою, набуття нових професійних навичок та інші [1]. Так, програма академічної мобільності сприяє обміну практичним досвідом між різними країнами. Після участі в програмах студент зможе покращити свої навички в тій чи іншій сфері діяльності, що допоможе в майбутньому з виконанням творчих робіт, розвитком критичного і системного мислення, аналітичних здібностей. Це має визначальне значення для написання курсових робіт, складання іспитів та написання дипломної роботи. Важливим аспектом є також популяризація української мови та культури між студентами інших країн шляхом спілкування та проведенням заходів із іншими студентами.

В сучасних умовах всі програми академічної мобільності регламентуються постановою Кабінету Міністрів України і реалізуються чітко за наказом ректору свого навчального закладу [2]. Учасі в програмах академічної мобільності передуює підготовчий етап, відповідно до якого формується список результатів, яких він повинен досягнути за час перебування в іншому закладі освіти. Формується список предметів, які студент зобов'язаний вивчити, а також предмети на вибір. Всі успіхи та результати студентів вимірюють в кредитах ЄКТС. Також після проходження даної програми та повернення студента до закладу, де він зарахований, формується звіт із його результатами у розрізі кредитів ЄКТС та інших відповідних даних. Це робиться задля прозорості та розуміння того чи навчився студент чомусь новому чи досягнув він заданих показників у навчанні [3]. Очевидно, що організація інформатизації даного процесу вимагає впровадження відповідних технологій.

Аналіз технологічних рішень, зокрема для закладів вищої освіти, показав, що наразі не існує уніфікованої інформаційної системи або модуля для вирішення такого типу завдань. Усі окремі програмні продукти розробляються на замовлення конкретних закладів вищої освіти бо є модулями існуючих систем. Такий підхід призводить до унеможливлення масштабування такої системи, а також ідентифікує відсутність системних інформаційних рішень в даній галузі.

Отже, поглиблення процесів інформатизації в напрямку створення рішень для обліку й ведення процесів академічної мобільності у закладах вищої освіти залишається нагальною проблемою.

Основний матеріал. В цілому на інформаційну систему обліку академічної мобільності окрім безпосереднього інформування про особливості програми, вимоги до здобувачів вищої освіти, обліку їх вхідних та вихідних результатів, покладаються різні додаткові функції: організація розселення студентів, харчування, варіанти пересування транспортом між місцем проживання та навчальним закладом. Додаткові організаційні питання повинні бути узгодженими з організаторами від приймаючого закладу освіти. Студенти та їх батьки повинні бути поінформовані про всі формальні характеристики даної програми та умови участі.

В дослідженні обмежимося розробленням моделі інформаційної системи для забезпечення організації процесів академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти. На початковому етапі аналізу існуючих підходів до розроблення таких систем з використанням системного підходу виконано побудову різних типів діаграм, що дозволило систематизувати усі інформаційно потоки предметної області. Зокрема, побудовано діаграму UML послідовності, котра в свою чергу показує взаємодію об'єктів. Розглянуті на діаграмі об'єкти впорядковані за часом їх виконання.

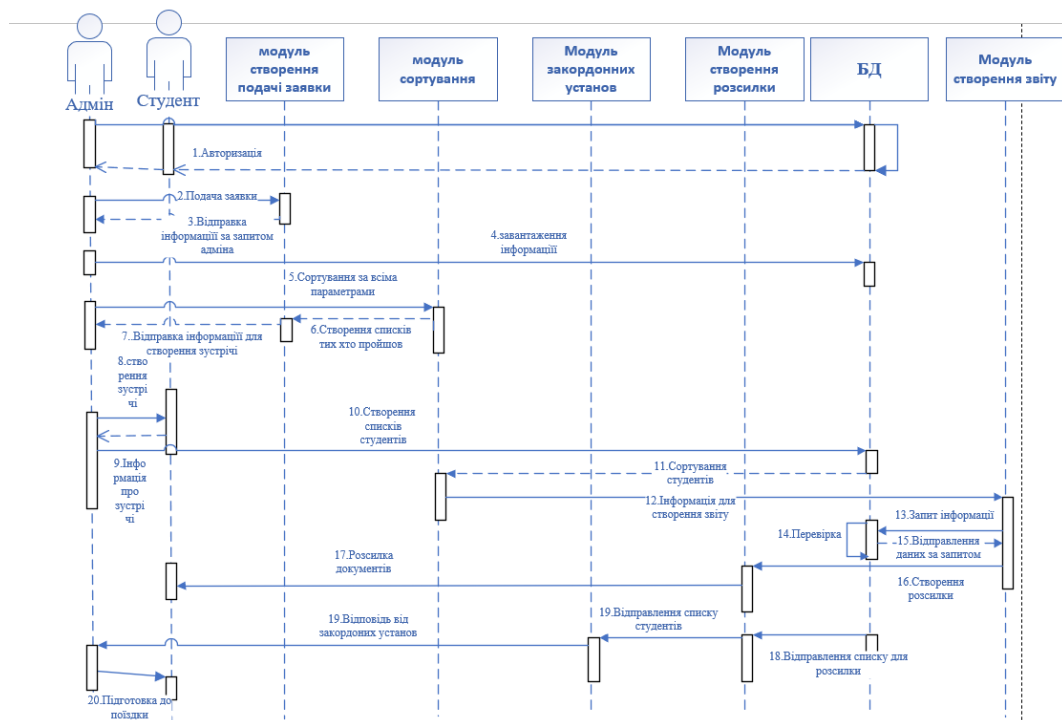

Рис. 1. UML-схема послідовності

Діаграма на рис. 1 показує всі дії, які виконуються в системі, в хронологічному порядку. Виділимо серед них такі: модуль створення подачі заявки, модуль сортування, модуль закордонних установ, модуль створення розсилки, база даних та модуль створення звіту. Модуль створення подачі заявки

створює заявки в деканат для пошуку студентів з метою їх участі в програмі академічної мобільності. Модуль сортування систематизує усі дані, які були внесені в базу даних. Наступний етап – модуль закордонних установ, який відповідає за заклади вищої освіти, в які надсилають списки на узгодження. Далі спрацьовує модуль створення розсилки, який відповідає за розсилку документів на електронну пошту студентам. Одним з головних елементів є модуль бази даних, який відповідає за збереження усієї інформації в системі. Завершальним етапом є модуль створення звіту, в якому формуються всі відповідні звіти зі списками студентів.

Висновки та пропозиції. В сучасних умовах академічна мобільність виступає новим напрямком підвищення ефективності навчання студентів, культурних обмінів та здобуття додаткових компетентностей. Однак, інформатизація процесів організації таких програм у закладах освіти залишається недостатньо пропрацьованим. В рамках аналізу доцільності створення такої системи встановлено, що наразі на ринку відсутні уніфіковані технологічні рішення. Здійснено системний аналіз предметної області досліджень і побудовано діаграми з використанням методології SADT. Також за результатами аналізу засобами CASE технологій побудовано набір UML діаграм, які є основою для подальшого розроблення системи. В цілому, створювана система дозволить підвищити оперативність інформування здобувачів вищої освіти про потенційні можливості участі в програмах академічної мобільності, забезпечити інформаційний супровід усіх учасників процесу та згенерувати базовий набір звітних документів в рамках таких програм.

Список використаних джерел

1. Академічна мобільність. Офіційний сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/osvita-za-kordonom/akademichna-mobilnist>. (Дата звернення: 30.11.2022).
2. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>. (Дата звернення: 30.11.2022)
3. Присвоєння кредитів ЄКТС. URL: <https://knutd.edu.ua/ekts/credits/>. (Дата звернення: 30.11.2022)

ПІДХОДИ ДО ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ

Данііл ОЛІЙНИК

здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»

*Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Розвиток всіх бізнесів, особливо у сфері громадського харчування, зумовлюються багатьма факторами, один з яких використання інформаційних технологій. Процес управління ресторанним господарством є досить складний, потребує: контроль облікових дій і поведінки співробітників, аналіз операцій, обліку надходження продукції, формування собівартості страв і напівфабрикатів, порядок списання продукції, дотримання гігієнічних та технічних регламентів. Він обумовлений необхідністю врахування великої кількості деталей. Зручність автоматизації та безперебійна робота гастрономічного закладу очевидна не тільки з точки зору власника, але й розташування клієнтів, адже ІТ-система дозволяє: швидше виставляти рахунки гостям, створити систему знижок для зареєстрованих клієнтів, виконувати послуги в черзі, забезпечуючи весь асортимент страв потрібними складовими та економлячи час.

Мета автоматизації підприємства ресторанного господарства становить підвищення якості керування підприємствами громадського харчування, пришвидшення та покращення обслуги клієнтів, а також зменшення неправильного використання влади працівниками. Автоматизаційні програми для ресторанів потребують багатофункційності в системах, які легко впроваджуються та обслуговуються задля підвищення прибутковості та зменшення витрат. Однак, в умовах повномасштабної війни особливого значення набуває проблема підвищення ефективності діяльності підприємств даного профілю, зокрема для заощадження ресурсів та оптимізації часу на приготування та доставку.

Основний матеріал. Наразі в гастрономічних та готельно-ресторанних бізнесах часто використовуються такі програми як „Chain”, „Ресторан UNISYSTEM”, „XSAFE”, „1С:Підприємство 8”, „1С-Парус”, „R-Keeper” та ін. Автоматизація ресторанів завдяки програмі “1С-Парус” коректно та зручно поєднує всі атрибути, що потрібні для якісного керування бізнесом, забезпечуючи високу цілісність і ефективність. Програма “1С:Підприємство 8” призначена механізації процесів обслуги гостей в закладах гастрономічного та ресторанного бізнесу. Завдяки цьому рішенню можна автоматизувати індивідуальні та мережеві заклади всіх форматів та концепцій: бари, столові, закусочні, кафе, ресторани комплекси, піцерії та інші громадські заклади харчування. Однак, обидві програмні продукти не рекомендовано використовувати на території України, адже вони розроблялися і підтримуються

на території російської федерації.

“R-Keeper” Спрямована на реалізацію автоматизацій продажів, обслуговування відвідувачів, справність кухонь і барів на гастрономічних та розважальних підприємствах, а також накопичення та аналізу інформації з продажів і обслуговування в різних часових проміжках. Зібрану інформацію використовують для складських та бухгалтерських розрахунків.

Система “Chain” слугує розв’язанню задач, спрямованих на керування окремими кафе чи розважальними центрами або цілими ресторанными мережами та компаніями. Вона дає змогу створити звіти ресторану та загальні звіти мережеских ресторанів щодо продажів, виробів, працівників і доходів, та регулювання балансу і складських запасів в кожному рівні відділів.

“Ресторан UNISYSTEM” це програмний комплекс, що централізує фінансовий та товарний облік підприємств з акцентом на глобальний контроль над товарними та грошовими потоками. Відеонагляд за торговим залом в цьому комплексі дає можливість контролювати роботу всіх офіціантів та їх компетентність в обслузі клієнта.

Ресторанні бізнеси, що автоматизовані, можуть виключити втрату доходів, викликану людським фактором, пришвидшити виконання робіт, пов’язаних із задоволенням потреб відвідувачів, а також розробити маркетинговий план компанії. Серед функцій, які потрібні інформаційній системі, не вважаючи на масштаб і специфіку власникам ресторанного бізнесу необхідний різнобічний інструмент, який своєчасно та повністю розв’язує завдання виділено наступні [2-3]:

- 1) контролю та обліку фінансів ресторану;
- 2) статистики доходів;
- 3) нарахування зарплат та премій;
- 4) наглядом за товарооборотом закладу;
- 5) інструментів, що сприяють доходам;
- 6) можливості прийняття онлайн замовлень, регулювання та контроль кур’єрів.

Висновки та рекомендації. Таким чином системи обліку для ресторанів поділяються на дві групи: стаціонарні та хмарні. Хмарні POS (Point Of Service) перші на ринку тому, що в них значніші можливості ніж в інших. Найпомітнішою перевагою є безпечність. Хмарні сервери зберігають на собі інформацію. Заклад харчування буде працювати безперебійно, навіть коли є проблеми з мережею або сервером. Зважаючи на специфіку закладу функції можуть змінюватися під персональні вимоги конкретного бізнесу, в нашому випадку ресторану швидкого харчування. З огляду на перспективи розвитку сфери доставлення їжі та необхідність інформатизації процесів функціонування таких закладів актуальним завданням є розроблення інформаційної системи управління ресторанним бізнесом, створення стабільного, зручного та безпечного для клієнтів і персоналу закладу громадського харчування.

Список використаних джерел

1. Вінтоняк С. М., Кісь Я. П., Чирун Л. Б. Розроблення інформаційної системи для управління ресторанним бізнесом. Львів, 2015. 395 с.
2. Степова. С.. В., Когут А. Л. Доцільність застосування інформаційних технологій в ресторанному бізнесі. URL: http://www.rusnauka.com/3_ANR_2014/Informatica/3_153623.doc.htm
3. Сторінка новин. Переваги хмарної системи автоматизації для ресторану. URL: <https://thepage.ua/ua/company-news/yak-pracyuye-hmarna-sistema-avtomatizaciyi-dlya-restoranu>.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЙ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Анастасія САВИЦЬКА

*здобувачка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми. Україна дедалі стає повноцінним членом європейського світу, зокрема через інструмент боротьби із нелегальним капіталом та його подальшою легалізацією, про що говорять та позитивно відзначають міжнародні організації. З цього приводу актуальності набуває дослідження ефективності діяльності Державної служби фінансового моніторингу та її вплив на становище України у рейтингу MONEYVAL. Державна служба фінансового моніторингу створена у 2002 р., що діє на основі відповідного Положення №537. Дана Служба функціонує з метою реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [2].

Основний матеріал. Комітет експертів з оцінки заходів протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму (MONEYVAL) є постійним моніторинговим механізмом Ради Європи, який підпорядковується безпосередньо своєму головному органу, Комітету міністрів [4]. Дана організація шляхом взаємозаліку та оцінки відповідності міжнародним стандартам Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) надає урядам держав-учасниць необхідні для удосконалення їхньої системи фінансового моніторингу відповідні рекомендації.

Одночасно з утворенням у 1997 році MONEYVAL Україна стала її членом, а наразі у її складі перебуває 46 держав-членів. Спочатку співпраці Україна знаходилася у «чорному» списку, згодом у «сірому» списку FATF. Згідно із 2-им звітом 2020 р. на основі 5-го раунду взаємних оцінок MONEYVAL,

що тривав у 2016-2018 рр., було відзначено прогрес країни та підвищено її рейтинг [3]. Такий крок Комітет експертів здійснив на основі переоцінки Рекомендації 5 «Злочин фінансування тероризму» та Рекомендації 35 «Санкції».

Зважаючи на успішність заходів уряду у сфері фінансового моніторингу з виявлення та обліку фінансових операцій, що мають сумнівний характер, варто дослідити динаміку справ, які доходять до фактичного розгляду та винесення покарань відносно підзвітних установ. Варто зауважити, що переконливість та пропорційність до серйозності ситуації санкційного режиму України, згідно з MONEYVAL, наблизилась до міжнародно прийнятих стандартів.

Таблиця 1

Динаміка узагальнених матеріалів від Держфінмоніторингу та розпочатих кримінальних проваджень за 2019-2021 рр.

Показник	Роки			Зміна	Темп приросту, %
	2019	2020	2021		
Узагальнені матеріали, з них:	503	607	767	264	52,5
- використано у криміналь-них провадженнях	392	328	538	146	37,2
Частка використаних, %	77,9	54,0	70,1	-7,8	-
Разом кримінальних проваджень	354	314	509	155	43,8
Вартість арештованого майна, млрд. грн.	5,37	2,7	0,51	-4,86	-90,5

Джерело: розраховано на основі [1].

Проведені розрахунки (табл. 1) відображають зростаючу тенденцію росту узагальнюючих матеріалів, що формуються Службою, до 767 справ у 2021 р. (+52,5%). Динаміка використаних матеріалів у кримінальних провадженнях є нестабільною, проте також характеризується приростом до 538 справ (+37,2%). З аналізу доведення матеріалів до правоохоронних органів видно, що у 2020 р. відбувся спад інтенсивності їхнього використання до 54,0%, але вже у наступному періоді помітний приріст до 70,1%. В цілому ж використання матеріалів за три роки впало на 7,8%, що підкріплюється їх темпом приросту, який нижче за темп росту загальної кількості справ.

Характерним для кримінальних проваджень є тенденція до спаду у 2020 р. та значний приріст у 2021 р., загальний приріст склав 43,8%. Вартість майна, що арештовувалась протягом досліджуваного періоду, значно скорочувалась – з 5,37 млрд. грн. до 0,51 млрд. грн (-90,5%). Таке явище може бути зумовлене скороченням майна у власності суб'єктів, щодо яких ведеться розслідування, або ж урізноманітнення ними шляхів приховання власних активів, що є більш ймовірним. Тобто навіть підвищення відповідальності не гарантує скорочення злочинів щодо відмивання коштів або фінансування тероризму, оскільки зловмисники знаходять нові способи укриття від покарання.

Якщо проаналізувати склад кримінальних справ (рис. 1), то провадження, у яких використані узагальнені матеріали, значно переважають та у 2021 р.

складали 362 справи, з яких 258 відкрито за звітний рік. Справи, що розпочаті за матеріалами Служби моніторингу також мають зростаючу тенденцію, проте з меншим темпом приросту – 147 справ у 2021 р., з яких 71 за звітний період.

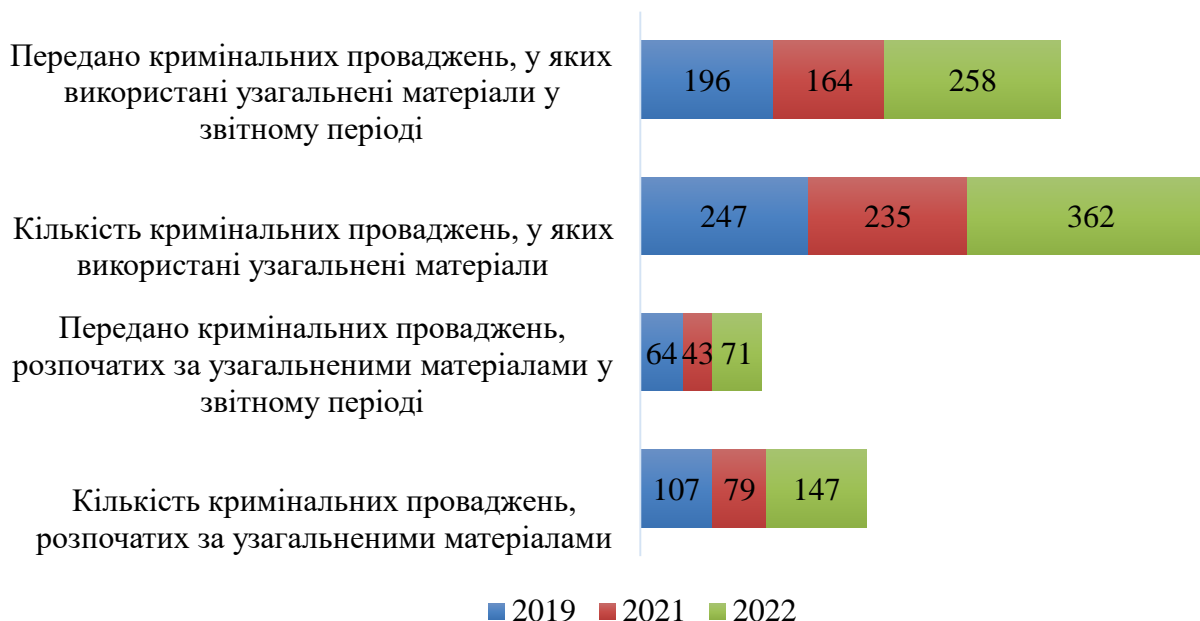

Рис. 1. Динаміка кримінальних проваджень за узагальненими матеріалами у 2019-2020 рр., шт.

Джерело: побудовано на основі [1].

Висновки та пропозиції. Основною метою MONEYVAL є спонукання органів влади для ефективніших дій у сфері ПБК/ФТ. Ним було відзначено дієвість запроваджуваних заходів та наближення до стандартів FATF, що свідчить про прогрес України у сфері фінансового моніторингу. Проте на сьогодні залишається досить багато проблем, серед яких зокрема скорочення використання узагальнених матеріалів для відкриття кримінальних проваджень. Тому для подальшого росту України у рейтингу MONEYVAL варто зберігати позитивні тенденції зміни законодавства та використання ефективних заходів, щодо боротьби з нелегальним капіталом. Також варто підвищувати відсоток доведення матеріалів до правоохоронних органів, що дозволить уповноваженим органам бути більш гнучкими й оперативними та унеможливить розвиток нових кримінальних схем.

Список використаних джерел

1. Звіти про діяльність. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist> (дата звернення: 30.10.2022).
2. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Каб. Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-p#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
3. Fifth Round Mutual Evaluation Report on Ukraine / MONEYVAL. URL:

<https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396>.

4. Moneyval in brief. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief> (date of access: 30.10.2022).

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ

Руслана САВЧУК

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник - Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми. Бізнес відіграє важливу соціально-економічну роль у функціонуванні економічної системи країни. Повноцінне забезпечення підприємствами різних форм власності, інноваційних та соціальних функцій може сприяти виходу економіки України з кризи, що зумовлює необхідність державної підтримки економіки. Однією з головних перешкод для розвитку бізнесу є недостатність власних фінансових ресурсів, що ще більше посилює потребу в позикових коштах, насамперед банківських кредитів.

Протиріччя полягає, з одного боку, в гострій потребі суб'єктів бізнесу кредитних ресурсів, а з іншого – в проблемах банків при наданні кредитних ресурсів (високі ризики, труднощі в отриманні інформації, відсутність надійної застави, не завжди якісний бізнес-план, коротка кредитна історія або її відсутність, наявність тіньової бухгалтерії тощо), з іншого боку, зумовлює наукову необхідність дослідження шляхів вирішення завдання розвитку кредитування бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На основі розгляду сутності банківського кредитування та особливостей функціонування підприємств, було удосконалено трактування економічної сутності «банківського кредитування», підкресливши, що в процесі руху вартості кредиту між банком і на підприємстві складаються не тільки фінансові, а й економічні відносини, що потребує застосування спеціальних методів кредитування (консультації, гарантії, управління бізнесом тощо). Таке розуміння банківського кредитування підприємств сприяє розширенню відносин між підприємством і банком, а також зумовлює необхідність розробки спеціальних методів кредитування, застосування яких дає змогу підвищити кредитоспроможність позичальника та мінімізувати ризики банку. Аналіз операційних характеристик бізнесу на різних етапах життєвого циклу показав відповідну зміну ризиків і потреб у кредитному фінансуванні.

Основним засобом зниження ризиків кредитування бізнесу є достовірні оцінки кредитоспроможності як спроможності позичальника виконувати свої

зобов'язання. З метою підвищення ефективності роботи даного факультету коротко торкнемося сутності кредитоспроможності та проаналізуємо особливості практичної оцінки кредитоспроможності суб'єктів з метою визначення напрямів її вдосконалення. Незважаючи на стабільність поняття «кредитоспроможність» у банківській практиці, зміни ситуації на кредитному ринку потребують періодичного перегляду підходів до оцінки. Таким чином, база знань вчених базується на аналізі сутності та методів оцінки кредитоспроможності. Л. П. Белих визначив кредитоспроможність, як обов'язок корпорації або приватного підприємства, залучити облігаційний капітал і розрахуватися за своїм боргом [1]. О. В. Дзюблук вважає, що можливість оплати кредиту пов'язане з тим, що кредит повністю погашений і кредитний договір повністю оплачений, а позичальники не можуть розрахуватися за своїми платежами номіналом [2]. О. Остафіл та М. Рубаха зазначають, що кредитний договір банку-позичальника передбачає, що позичальник зацікавлений у перевагах отримання позики, а про кредит та відсотки по ньому необхідно повинно бути обумовлено ще перед заключенням договору [4]. У статті В. Галасюка мається на увазі, здатність позичальника в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями щоб у випадку кредитора він міг збалансувати свої витрати лише за рахунок грошових коштів згенерованих під час звичайної діяльності суб'єкта господарювання [3]. Звертаючи увагу на певні недоліки визначення кредитоспроможності, експерти вважають, що загальне визначення кредитоспроможності не повністю висвітлює її сутність, кількісні та якісні характеристики, є надто загальним і не враховує ефективності використання кредитних можливостей. Самі науковці під кредитоспроможністю розуміють можливість ефективного використання, а також здатність і можливість повернути позикодавцеві в майбутньому позикові кошти у встановлених формах, на умовах і обсягах, з урахуванням відповідних нарахувань [5]. Загалом у сучасній науковій літературі під кредитоспроможністю позичальника банку в більш широкому розумінні, є наявність у позичальника передумов для отримання та ефективного використання кредиту, а також здатність повністю та вчасно погасити кредит та відсотки за ним. Розрізняють два види кредитоспроможності: поточну (для нормальної господарської діяльності) та інвестиційну [6]. Згідно з визначенням НБУ, кредитоспроможність (credit worthiness of borrower) – це наявність у позичальника (контрагента банку) передумов для здійснення кредитної операції та його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки [7].

За результатами аналізу тенденцій та характеристик банківського кредитування можна виділити низку проблем, які стримують його розвиток:

- проблеми нестабільності зовнішнього середовища;
- організаційно-правові проблеми;
- матеріально-фінансові проблеми банківської системи та бізнесу в цілому;
- проблеми недостовірності та неповноти інформації.

Таким чином, під час розвитку практики професійного судження щодо оцінки кредитоспроможності фізичної особи-позичальника – банк повинен вибрати оптимальний підхід (в середньому не занадто простий і не занадто складний) і достатньо розширити його відповідно до кваліфікації банківських експертів та ступінь зацікавленості у кредитуванні суб'єктів бізнесу. Обмеження вибору методів служать меті доступності інформації рівень освіти позичальника, працівників банку та витрачений час прийняти рішення. Тому розвиток методів перевірки кредитоспроможності позичальника – суб'єкти на основі професійного судження рівень постійного вдосконалення скорингу, що включає перегляд списку та підходи до розрахунку фінансових показників, а також порядок оцінки використання методів підвищення кредитоспроможності позичальників, когнітивний аналіз з урахуванням змін ризиків під час переходу застосування експрес-моніторингу від одного етапу життєвого циклу бізнесу до наступного.

Основним фактором, який загалом не сприяє розвитку банківського кредитування, є надзвичайно складна ситуація в Україні – нестабільна політична, економічна та зовнішньополітична ситуація. Надзвичайно низька (часто збиткова) прибутковість банків та більшості суб'єктів господарювання реального сектора економіки руйнує базові умови для кредитування – стримує формування доданої вартості, яка перерозподіляється банками. У кризовій ситуації інструменти банківського кредитування бізнесу не завжди відповідають потребам і характеристикам останнього. Недосконала нормативна база стримує розвиток кредитних механізмів, комерційні банки не прагнуть до інновацій під час кризи. Значною проблемою для банків є відсутність методів аналізу кредитного ризику на етапі моніторингу погашення кредитів, оскільки проблемна заборгованість часто пов'язана з кризовими ситуаціями, які виникають на життєвому циклі розвитку господарської організації.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можемо зробити ряд висновків:

- Кредит є важливою категорією ринкової економіки, яка відображає реальні зв'язки та умови економічного життя суспільства. Важливим фактором стимулювання розвитку виробництва завжди залишався кредит. З його допомогою прискорюється процес руху капіталу як на макро-, так і на мікроекономічному рівні.

- Причина попиту на кредит полягає в тому, що під час кругообігу індивідуального капіталу одні господарські організації тимчасово накопичують вільні кошти, а інші потребують цих коштів.

- Дослідження динаміки та структури кредитування малого та середнього підприємництва в Україні виявило низку проблемних моментів; відсутність кореляції між рівнем рентабельності та обсягом наданих кредитів у поточному періоді, поступове збільшення коефіцієнта кореляції між обсягом наданих кредитів та капітальними вкладеннями, що визначає можливість майбутнього зростання прибутку; у структурі наданих кредитів переважають оптово-

роздрібні підприємства, що не сприяє модернізації економіки; зменшення диверсифікації умов наданих кредитних продуктів, що відповідає зростанню попиту на переважно універсальні кредитні продукти, розробка стратегій.

Список використаних джерел

1. Остафіль О. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2016. Вип. 19. С. 387–396.
2. Дзюблюк О. В. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника. *Банківська справа*. 2017. № 1. С. 8–12.
3. Наумнекова С. В. Розвиток фінансового сектора країни в умовах формування нової фінансової архітектури. *Соціальна економіка*. 2010. № 2. С. 139–143.
4. Остафіль О. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2011. Вип. 19. С. 387–396.
5. Могильницька М. П. Підвищення ефективності банківської системи регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / М. П. Могильницька. – Львів, 2005. – 20 с.
6. Мінасян Г. С. Формування кредитної політики комерційного банку в галузі кредитування малого бізнесу. *Сучасні дослідження соціальних проблем*. 2012. № 11 (19).
7. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Положення // Постанова Правління Національного банку України : від 30.06.2016 р. № 351

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Олександр САЛАМАТОВ

здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»

Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем

Постановка проблеми та аналіз сучасних досліджень. У сучасних умовах завдяки діджиталізації усіх сфер суспільної діяльності особливого значення набуває збереження даних у цифровому вигляді. Це дозволяє не тільки застосовувати новітні ефективні до збереження та захисту інформації від пошкодження і знищення, але й надати доступ до неї ширшому колу користувачів та дослідників. Внаслідок імплементації підходів цифрової трансформації, яка має на меті реінжиніринг існуючих послуг та сервісів, тобто переведення обліку з паперового на електронний, особливе значення це має для

об'єктів культурної спадщини.

Наразі внаслідок російсько-української війни зафіксовано більше 380 випадків руйнувань або пошкоджень пам'яток архітектури, археології та історії. Тому перед Міністерством культури та інформаційної політики України постає важливе завдання – максимальне збереження української теми в світовому інформаційному полі, а до його вирішення широко залучаються як волонтери, так і небайдужі громадяни [1]. Зважаючи на низький рівень оцифрування об'єктів культурної спадщини, актуальною залишається проблема розроблення ефективних інформаційних систем та технологій, які забезпечать надійне збереження такої інформації для дослідників і наступних поколінь.

Аналіз існуючих інформаційних систем для збереження даних про об'єкти культурної спадщини показав, що їх функціонування унормовується відповідним Законом України “Про охорону культурної спадщини”. Однак, спільним недоліком для існуючих систем є негнучкість архітектури і неповнота збережуваних даних. Так, сучасні технології оцифрування суттєво збільшили кількість інформації про об'єкти культурної спадщини – від цифрових сканованих документів до 3Д об'єктів. Тому подальше удосконалення інформаційних технологій збереження даних про такі об'єкти залишається актуальним науковим завданням в рамках вирішення окресленої проблеми.

Основний матеріал. В дослідженні запропоновано інформаційне рішення для обліку даних об'єктів культурної спадщини. З метою реалізації системного підходу до побудови таких систем використано методологію структурного аналізу і проектування SADT. Завдяки використанню двох типів діаграм – моделей діяльності та моделі даних, здійснюється опис проектованої системи з різних аспектів. Також встановлено, що в основі архітектури інформаційної технології – база даних, яка призначена для накопичення інформації про об'єкти культурної спадщини. Доцільно передбачити також низку підсистем. В рамках розроблення проекту інформаційної технології.

Підсистема “Ведення бази даних об'єктів культурної спадщини” призначена для ведення реєстру та моніторингу об'єктів культурної спадщини, а також меж територій пам'яток та затверджених зон охорони. Вхідними даними у підсистеми є наступні:

- об'єкти культурної спадщини;
- облікова документація;
- охоронні договори;
- науково–проекта документація;
- архівні матеріали;
- інші відомості, які свідчать про стан об'єктів культурної спадщини та територій, що охороняється.

На початковому етапі розроблено концептуальну модель інформаційної технології в нотації IDEF0, яка є етапом функціонального моделювання і графічного опису процесів, призначена для формалізації і опису бізнес-процесів [2]. Вихідними даними роботи системи є інформація про паспорт оцифрованого

об'єкта. На рис. 1 подано декомпозицію першого рівня моделі.

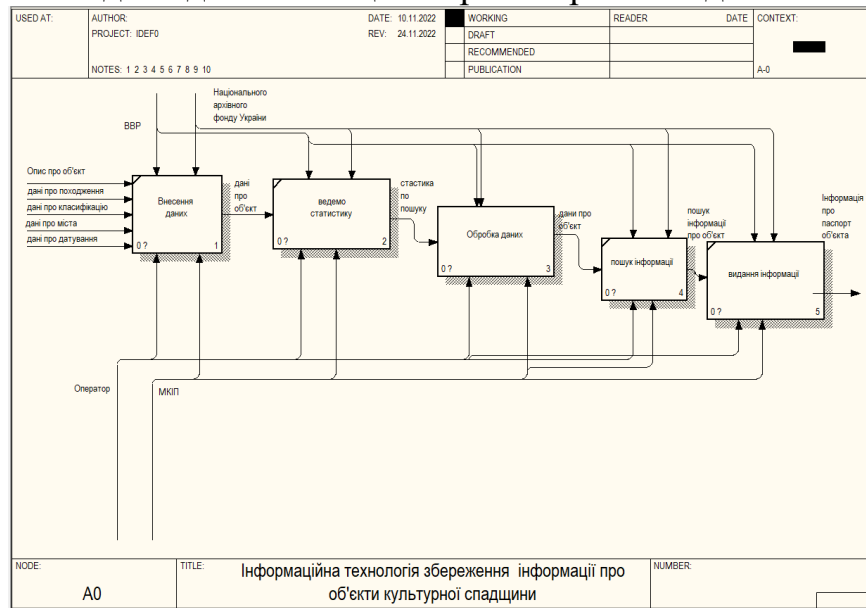

Рис. 1. Декомпозиція першого рівня моделі

Внесення даних про об'єкти культурної спадщини до розробленої інформаційної технології здійснюється із внесенням наступної інформації – опис об'єкта, дані про походження, дані про класифікацію, локація або місто, датування. Статистика ведеться по кількості запитів користувачів на пошук інформації відповідно до ядра запиту. Таким чином, очевидно стає структура бази даних, яка буде накопичувати усю введену інформацію про об'єкти культурної спадщини, що є подальшим предметом дослідження та проектування.

Висновки та пропозиції. Внаслідок використання методології SADT здійснено системний аналіз предметної області дослідження. Використання нотації IDEF0 дозволило сформулювати вимоги та на концептуальному рівні формалізувати інформаційну технологію для збереження інформації про об'єкти культурної спадщини з урахуванням актуальних вимог сучасного рівня цифровізації. Особливістю проєктованої системи є її висока гнучкість, адаптивність та масштабованість. Такий підхід дозволить підвищити ефективність не тільки накопичення даних та їх збереження про об'єкти культурної спадщини, але й просування й популяризації української культури на національному і світовому рівні.

Список використаних джерел

1. МКІП розповіло про діджиталізацію національної спадщини та цифрові культурні проєкти під час війни. URL: <https://detector.media/infospace/article/200142/2022-06-15-mkip-rozповilo-pro-didzhytalizatsiyu-natsionalnoi-spadshchyny-ta-tsyfrovi-kulturni-proieky-pid-chas-viyny/> (Дата звернення: 28.11.2022).
2. IDEF0. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/IDEF0> (Дата звернення: 28.11.2022).

СУТНІСЬ ТА КЛАСИЦІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Юлія СІКАЛЮК

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Куровська Н. О., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Для забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства важливим є процес формування і розподілу його фінансових ресурсів. Саме правильне використання фінансових ресурсів забезпечить платоспроможність та ліквідність господарюючого суб'єкта. Тому нестача фінансових ресурсів і є головною проблемою, з якою зіштовхуються багато підприємств. Цьому сприяє низка обставин, що призводять до нестабільної та збиткової діяльності підприємства, до заборгованості перед персоналом, іншими суб'єктами господарювання, підприємство стає не конкурентоспроможним і знижується ефективність його подальшої фінансової діяльності.

Значний теоретичний та практичний внесок у розвиток, удосконалення та управління фінансовими ресурсами підприємства зроблений такими видатними вченими, як: А. Абдулаєва, О. Араскіна, Л. Бражник, С. Мішина, Л. Недільська, А. Поддєрьогін, А. Стоянова, А. Шеремета та ін. Водночас, теоретичні питання сутності фінансових ресурсів підприємства потребують подальшого більш детального дослідження.

Результати дослідження. Наразі існує безліч різних наукових підходів щодо трактування поняття фінансових ресурсів. Зокрема, О. Кнейслер вважає, що «фінансовий менеджмент безпосередньо пов'язаний з фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, сутність яких полягає у сукупності економічних відносин, які виникають в процесі формування, розподілу й використання фінансових ресурсів суб'єктами підприємницької діяльності у процесі зростання суспільного добробуту, нарощення капіталу власників, задоволення потреб та інтересів тощо» [1].

Важливим є твердження, що фінансові ресурси необхідно визначати у якості активів, за допомогою яких підприємство може вирішувати свої завдання інвестиційно-фінансового характеру [2]. В. Вовк, вбачає під фінансовими ресурсами «кошти, завдяки яким з'являється власний і позичковий капітал, який використовують для придбання активів і здійснення звичайної діяльності з метою забезпечення економічної вигоди» [5]. Отже, різні підходи авторів щодо визначення поняття фінансових ресурсів об'єднує те, що в процес управління фінансовими ресурсами направлений на покращення фінансового стану суб'єкта господарювання, а також його фінансово-господарської діяльності в цілому.

Варто звернути увагу на визначення «фінансових ресурсів у якості важливого фактору економічного зростання підприємства, що забезпечує:

«безперервність процесу відтворювання завдяки фінансуванню поточних витрат; виконання поставлених зобов'язань перед державою, їх працівниками та іншими суб'єктами господарювання; страхування капіталу від існуючих ризиків шляхом створення умов для диверсифікаційних форм розміщення фінансових ресурсів; подальший розвиток інноваційної діяльності, покращення іміджу та ділової репутації підприємства; проведення стимулюючих заходів щодо зростання прибутку; нарощення капіталізації; в цілому забезпечення соціального розвитку підприємства та його працівників зокрема» [2].

Таким чином, фінансові ресурси являють собою грошовий капітал, безпосередньо яким, підприємство має право розпоряджатися для виконання поставлених цілей та завдань на свою користь, а саме на перспективу зростання вартості бізнесу.

У процесі дослідження сутності та необхідності фінансових ресурсів у процесі ведення фінансово-господарської діяльності підприємства, постає необхідність у проведенні класифікації фінансових ресурсів за джерелами та місцем формування, за характером використання й кругообігом (рис. 1).

Рис 1. Класифікація фінансових ресурсів

Джерело: побудовано за даними [1, 2].

Отже, за джерелами формування до фінансових ресурсів підприємства безпосередньо відносяться: власні – тобто, статутний та пайовий капітал; позичені – а точніше, банківські кредити; залучені кошти – а саме: кредиторська заборгованість. Виходячи з даних, наведених на рисунку, можна виокремити основні ознаки фінансових ресурсів, а саме: формування та використання, адже для нормального функціонування підприємства потрібно правильно використовувати, вкладати фінансові ресурси, щоб у майбутньому його діяльність була більш ефективною.

Фінансові ресурси розрізняють за місцем формування, вони можуть бути як внутрішні, так і зовнішні. «У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що

залишається в розпорядженні підприємства, він формує переважну «частку власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно, і зростання ринкової вартості підприємства» [4]. До складу зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів належать залучені підприємством, а саме: додатковий пайовий (шляхом додаткових внесків у статутний фонд) або акціонерний (шляхом додаткової емісії й реалізації акцій) капітал» [4].

Також, важливий вид класифікації, це за кругообігом, який поділяється на початкові та прирощені фінансові ресурси підприємства. Початкові фінансові ресурси, або ж статутний капітал, ті ресурси з якими підприємство розпочинає свою діяльність, а прирощені – це отримані ресурси у результаті його фінансово-господарської діяльності, тобто чистий дохід.

Підприємства можуть проводити мобілізацію «фінансових ресурсів з різних джерел і на різних умовах: як коштів чи майна, отриманих від засновників підприємства під час його створення; доходів, зароблених в процесі ведення господарської діяльності; кредитів банків та ін. фінансових установ, залучені в господарську діяльність у разі недостатності власних коштів; майнових цінностей, отриманих на умовах комерційного кредиту або фінансового лізингу» [2].

Таким чином, трактування фінансових ресурсів полягає у тому, що це економічна категорія, яка віддзеркалює всі грошові кошти або прирівняні до них високоліквідні активи (грошовий капітал), що вкладаються у продуктивний капітал підприємства [3].

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що фінансові ресурси підприємства є невід'ємною і ключовою ланкою в діяльності всіх суб'єктів господарювання. Для того, щоб підвищити ефективність і діяльність підприємств, потрібно удосконалювати, правильно використовувати і своєчасно оцінювати ефективність розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, проводити аналіз їх використаних з метою ефективного використання їх у майбутньому. Такий підхід призведе до покращення і стабільного фінансового стану, а також підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Список використаних джерел

1. Фінансовий менеджмент: підручник / О. В. Кнейслер, О. Р. Квасовський, О. Ю. Ніпаліді; за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О. В. – Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2018. 478 с.
2. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
3. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи : монографія / [І. В. Абрамова, О. М. Віленчук, Д. І. Дема та ін.] ; за ред. Д. І. Деми. Житомир : ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
4. Фінансовий менеджмент : підручник / Д. І. Дема, Л. М. Дорохова, О. М. Віленчук [та ін.]. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.

5. Вовк В.М. Методика та організація аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.04 / В.М. Вовк. Тернопіль, 2004. 20 с.

ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА ЙОГО ПЕРЕВАГИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ольга СКОЛОЗУБ

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – Іванюк О. В., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління*

Актуальність дослідження. Роль та значення публічно-приватного партнерства в умовах критичної недостатності фінансових ресурсів для функціонування і розвитку соціально необхідних сфер та проектів набуває надзвичайної актуальності. Визначені у законодавстві України принципи такої співпраці у системі охорони здоров'я постають через особливі форми прояву. Виявлення та дослідження цих особливостей дозволяє встановити низку переваг та успішно застосовувати їх для розвитку усієї системи охорони здоров'я.

Основний матеріал. Система охорони здоров'я у багатьох країнах світу уже давно розвивається на засадах співпраці між державним і приватним секторами. Формами такої співпраці зазвичай виступають:

1) Аутсорсинг — залучення приватних структур до виконання специфічних, не профільних для державної установи операцій, наприклад, організація харчування, послуги з прибирання та прання, здійснення спеціальних медичних аналізів тощо.

2) Оренда частини приміщень державних чи муніципальних закладів охорони здоров'я приватними структурами.

3) Надання низки медичних послуг через приватного партнера, в доповнення до послуг публічної медичної установи.

4) Спільне володіння та управління закладом охорони здоров'я приватними та публічними партнерами.

При цьому, в основі публічно-приватного партнерства в системі охорони здоров'я будь-якої з форм лежить низка принципів [1]:

– принцип соціальної відповідальності – лежить у площині конституційного принципу необхідності забезпечення розбудови держави із соціальною орієнтацією. Відповідно – доцільність партнерства у процесі виконання різних соціально-економічних програм чи реалізації проектів суспільної значущості встановлюється з урахуванням можливості досягти високої ефективності та результативності, а також схвального відгуку та сприйняття з боку громадськості;

– принцип партнерства – в системі охорони здоров'я забезпечує спрямування управлінських механізмів та інтелектуальних ресурсів бізнесу на максимальну самореалізацію для досягнення поставлених цілей і завдань, виконання економічних програм і соціально значущих проектів;

– принцип системності дій – здатен забезпечити виконання поставлених завдань щодо розвитку системи охорони здоров'я шляхом досягнення оптимальних результатів від виконання запланованих програм і втілення в життя проектів у формі ППП. Крім того, територіальну громаду чи окремих заклад охорони здоров'я, де впроваджуються проекти чи програми, слід розглядати з точки зору «складної економічної та політичної системи в межах територіальної чи державної, яка може мати власні структури, функції та інші складові» [1];

– принцип чіткої постановки цілей – направлений на посилення впливу позитивних факторів і забезпечення мінімізації впливу негативних факторів. Соціально-економічні умови окремих територіальних чи галузевих одиниць залежать від «можливості досягнення визначених конкретних середньо- та довгострокових цілей розвитку. Згідно з цим принципом ППП стає доцільним лише у випадках, коли таке співробітництво зможе забезпечувати більш скорочені терміни реалізації програм економічного та соціального розвитку регіонів» [1].

Зважаючи на виділені принципи публічно-приватного партнерства та враховуючи можливі форми взаємодії можна виділити переваги публічно-приватного партнерства в контексті розвитку закладів охорони здоров'я місцевих громад (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги публічно-приватного партнерства в контексті розвитку закладів охорони здоров'я місцевих громад

Переваги для публічного сектора	Переваги для приватного сектора	Очікувані переваги для громади
1. Вирішення системних медико-соціальних проблем.	1. Доступ до ресурсних та організаційно-правових можливостей публічного сектора.	1. Підвищення рівня забезпечення медико-соціальними послугами.
2. Можливість розділити ризики і відповідальність із приватним сектором	2. Можливість розділити ризики і відповідальність із публічним сектором.	2. Розвиток медико-соціальної інфраструктури.
3. Зменшення інвестиційного навантаження на бюджет		
4. Залучення приватного інвестора.	3. Доступ до додаткових фінансових ресурсів публічного сектора.	3. Розвиток підприємницької ініціативи, набуття досвіду ведення бізнесу
5. Збереження контролю за об'єктами ППП		
6. Збільшення надходжень до місцевого бюджету від податків та інших платежів.	4. Підтримка із боку державних та місцевих органів влади.	4. Поліпшення демографічної ситуації та рівня охорони здоров'я
7. Передача управлінських функцій менеджменту приватних організацій.	5. Можливість отримати додаткові прибутки та інші вигоди.	5. Збільшення доходів громадян.
8. Підвищення інвестиційної та інноваційної активності	6. Можливість залучення дотаційних механізмів.	6. Диверсифікація економіки місцевих територій, створення додаткових робочих місць
9. Розвиток механізмів соціальної	7. Можливість зниження	

відповідальності бізнесу	податкового тиску у процесі реалізації спільних проєктів	
--------------------------	--	--

Джерело: систематизовано та доповнено за даними [1].

Варто зауважити, що в розвитку системи охорони здоров'я, як і територіальних громад загалом, більше зацікавлений приватний сектор, тому ініціатива розроблення та реалізації проєктів в умовах публічно-приватного партнерства належить переважно саме бізнесу. Не зважаючи на низку переваг публічно-приватного партнерства, існують фактори, які можуть суттєво впливати на ефективність такої співпраці, зокрема: нестабільні економічні, правові та політичні умови, системні та несистемні ризики, наявність чи відсутність досвіду такого партнерства у однієї із сторін, можливість (неможливість) вибору авторитетних і компетентних приватних партнерів, наявність (відсутність) початкового капіталу тощо.

Висновки. Таким чином, угоди публічно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я базуються на ініціативі громадськості та бізнесу. Однак, процес розробки, впровадження та функціонування таких проєктів має базуватися на ключових принципах, що забезпечуватиме високу ефективність як окремого проєкту, так і розвитку усієї системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Шемігон О. І., Вихор М. В., Руденко М. В. Публічно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку села. *Інвестиції: практика та досвід*, 2019, 12: 31-36.

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Владислав СТОЦЬКИЙ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Абрамова І. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Формування ефективної інвестиційної політики на підприємстві є запорукою його успішного розвитку. Наразі вітчизняні підприємства переживають скрутні часи, адже інвестувати у економіку держави, на території якої ведуться бойові дії, є справою вкрай ризиковою. Збройна агресія російської федерації проти української держави створила вкрай не вигідні для інвестування умови. Проте перемоги українців у цій війні та євроінтеграційні перспективи вказують на перспективи поліпшення інвестиційного середовища, в тому числі і шляхом адаптації вітчизняного законодавства до європейських норм та правил. Формування ефективної інвестиційної політики є головним завданням на найближчу перспективу.

Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки

України відображені у працях А. Павлюк, Д. Покришка, М. Чорної, С. Глухова та ін. [7]. Статистичне моделювання інноваційно-інвестиційної політики як складової антикризової стратегії держави здійснюють Д. Манцуров, О. Цанько [1, 6]. Новикова М. В. описує особливості впровадження регіональної політики інноваційно-інвестиційного розвитку територіальних комплексів в системі соціально-економічного розвитку регіонів України [3]. Л. Машкіна акцентує увагу на особливостях державної політики щодо іноземних інвестицій у вітчизняний банківський сектор [2]. Н. Сокровольська розглядає бюджетну політику як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України [4].

Попри наявність значної кількості наукових досліджень особливостей інвестиційної політики під впливом євроінтеграційних процесів залишається недостатньо вивченим та описаним в літературних джерелах, що вказує на актуальність та важливість проведеного дослідження.

Результати дослідження. Інвестиційна політика підприємства спрямована на створення організаційно-економічних умов для ефективного залучення й використання інвестиційних ресурсів господарюючих суб'єктів. Нині підприємства України функціонують в складних умовах військового часу, коли гарантій для інвесторів майже не існує. Тому дослідження сучасних умов і факторів, які впливають на формування інвестиційної політики підприємств вбачається вкрай важливим.

Найбільш важливим для підприємств є капітальні інвестиції, оскільки вони використовуються для придбання або для виготовлення різного роду матеріальних активів. За даними Державної служби статистики капітальні інвестиції різних за розмірами підприємств демонстрували позитивну динаміку до зростання (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій різних за розмірами підприємств за 2012-2021 рр., тис. грн

Роки	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	З них мікропідприємства
2012	114 812,96	77 860,00	36 814,222	12 092,180
2013	104 094,84	74 125,00	38 767,07	92 84,162
2014	87 239,94	63 211,27	27 933,68	8 681, 48
2015	99 170,79	78 400,89	35 906,47	9 767,77
2016	108 694,08	113 036,12	59 937,69	16 016,77
2017	139 294,06	139 368,09	80 497,64	22 353,86
2018	217 278,11	169 872,25	83 965,17	23 412,34
2019	239 957,64	200 079,08	84 437,34	15 960,31
2020	190 109,18	163 690,96	44 677,92	1 410,18
2021	263 134,43	197 770,61	75 433,81	13 142,64

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

Дані таблиці свідчать, що обсяги капітальних інвестицій у великі

підприємства впродовж 2012-2021 рр. зросли майже вдвічі, у середні підприємства у понад 2,5 рази, у малі підприємства – у 2 рази. Така динаміка свідчить про те, що підприємства отримали можливість за рахунок інвестицій купувати майно, обладнання й в цілому розвивати виробництво.

Наступний вектор дослідження спрямовуватиметься на визначення обсягів інвестицій, які отримували підприємства від зовнішніх й внутрішніх інвесторів. Поквартальну динаміку зовнішніх інвестицій за останні десять років проілюстровано на рис. 1.

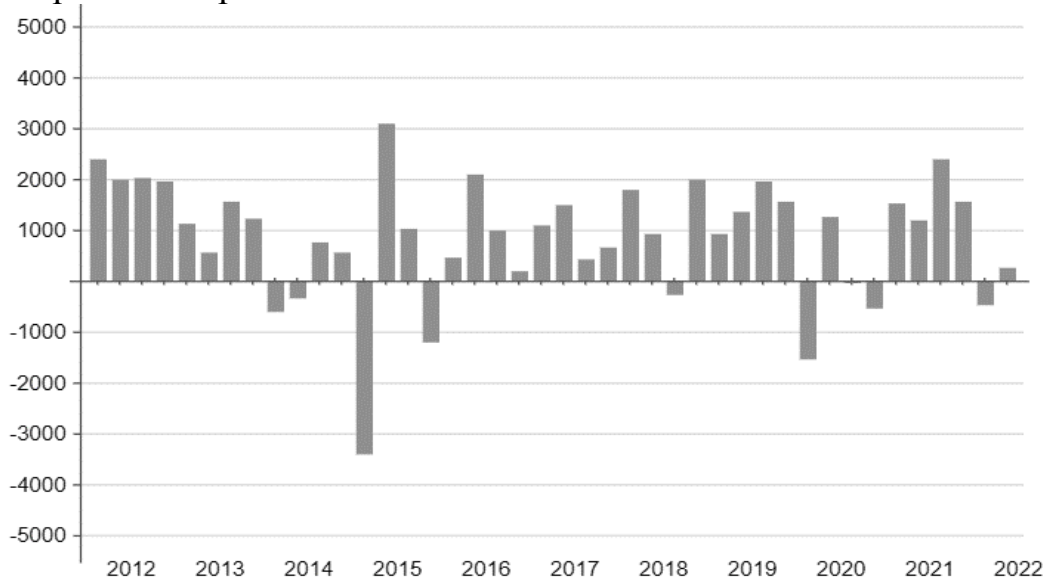

Рис. 1. Графік прямих іноземних інвестицій в та з економіки України, млн дол. США

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2022/>.

Дані рис. 1 свідчать, що найбільший обсяг інвестицій на зовнішніх ринках було залучено в економіку України у 2015 р. Середній розмір надходжень впродовж 2015 р. становив близько 3 млрд. дол. США. Впродовж 2016-2021 рр. обсяг надходжень від зовнішніх інвестицій варіював від 1,5 до 2,5 млрд дол. США на рік. На початок 2022 р. дані рисунка ілюструють стрімке падіння від зовнішніх надходжень і лише наприкінці третього кварталу 2022 р. прослідковується невелике надходження грошових коштів у сумі 260 млн. дол. США. Найбільший відтік інвестиційних ресурсів з економіки України у сумі 3,4 млрд дол. США спостерігався у 2-му кварталі 2015 р. Така ж тенденція спостерігалася й на початок 2-го кварталу 2020 р., коли відтік інвестиційних ресурсів склав 1,6 млрд дол. США.

Впродовж 2021 р. найбільше прямих іноземних інвестицій з європейських в економіку України надійшло від Чехії (рис. 2). Друге місце за обсягами інвестицій посіла Німеччина. Найменша частка інвестицій надійшла від таких країн як Словенія та Австрія. Варто зауважити, що окрім європейських країн в економіку України інвестують США, Японія, Канада тощо. Значна частка

капіталу надходить з так званих офшорних зон.

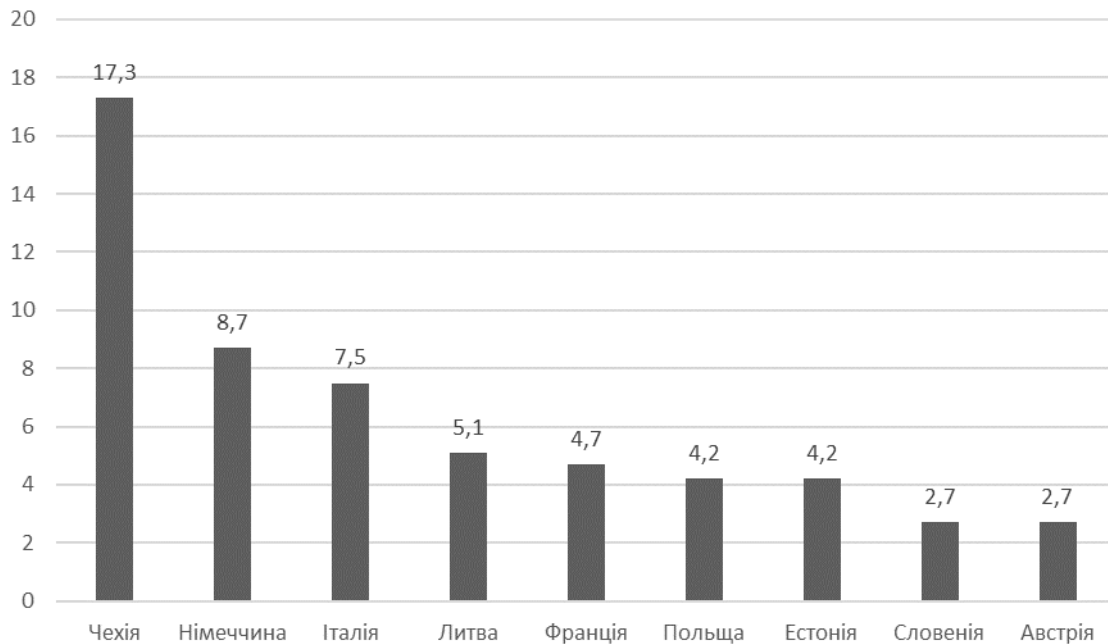

Рис. 2. Частка прямих іноземних інвестицій з Європейських країн в економіку України, 2021 р., %

Джерело: побудовано за даними НБУ https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_trippling_pr_2022-03-31.pdf?v=4

Інвестиції залучаються у високоприбуткові галузі економіки або у галузі, які не потребують додаткових капіталовкладень. В Україні такими галузями є переробна, добувна, а також оптова та роздрібна торгівля. Відповідно до результатів досліджень Разумков центру встановлено, що наразі існує певна невідповідність зовнішніх інвестицій потребам сучасної економіки, виробництву високотехнологічної продукції, що призводить до закріплення сировинної спеціалізації української економіки на світовому ринку. Дослідники центру стверджують: «Першочергово прямі інвестиції мають сприяти стійкому та збалансованому розвитку, структурній модернізації національної економіки, підвищенню рівня її міжнародної конкурентоспроможності. Пріоритетом мають стати інвестиції у розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, що сприяють розширенню експортного потенціалу та посилюють конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках» [5].

Висновки. Доведено, що наразі інвестиційна складова розвитку економічної системи України перебуває у вкрай складному становищі. Війна на території України зробила її економічну систему не привабливою для інвестування. Попри випробування, які доводиться переживати українським підприємцям є всі підстави вважати, що в після перемоги в розбудову української економіки надходитимуть значні інвестиційні ресурси.

Список використаних джерел

1. Манцуров Д. І. Статистичне моделювання інноваційно-інвестиційної політики як складової антикризової стратегії держави

- [Електронний ресурс] / Д. І. Манцуров // Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 3(2). С. 98-103. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3\(2\)__17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3(2)__17)
2. Машкіна Л. О. Державна правова політика щодо іноземних інвестицій у вітчизняний банківський сектор [Електронний ресурс] / Л. О. Машкіна // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. 2013. № 3. С. 142-150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_17
 3. Новикова М. В. Впровадження регіональної політики інноваційно-інвестиційного розвитку територіальних авіавиробничих комплексів в системі соціально-економічного розвитку регіонів України [Електронний ресурс] / М. В. Новикова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. 2012. № 3. С. 36–54. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2012_3_5
 4. Сокровольська Н. Я. Бюджетна політика як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / Н. Я. Сокровольська // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.12. С. 318-324. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23
 5. Хто і як інвестує в Україну. Разумков центр. URL : <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu>
 6. Цанько О. Принципи сталого розвитку і проблеми формування державної інвестиційної політики. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 4 (53). Ч. 2. С. 189-196. URL : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_53/fail/22.pdf
 7. Чорна М.В., Глухова С.В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства: Монографія. Харків: ФО-П Шейніна О.В., 2010. 210 с.

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Олена ПАЛАМАР

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – Тищенко С. В., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління*

Актуальність дослідження. Система охорони здоров'я займає особливе місце у суспільно-громадському житті та є ключовою ознакою соціальної безпеки. Це особлива сфера, де якість послуг залежить рівнозначно як від матеріально-технічного, так і людського ресурсу.

Від рівня професіоналізму та компетентності працівників закладів охорони здоров'я, їх знань і вмінь, здібностей та готовності максимальної віддачі

залежить якість надання медичних послуг та довіра населення до усієї системи охорони здоров'я. Ключове завдання мотивації персоналу закладів охорони здоров'я ускладнюється подвійною місією: досягнення цілей окремого закладу та системи охорони здоров'я загалом, що додатково доповнюється необхідністю задоволення власних потреб працівників і їх інтересів.

Основний матеріал. Робота лікарів та медичного персоналу у закладах охорони здоров'я – це професійна діяльність, що спрямована на забезпечення населення необхідною медичною допомогою та підтримку громадського здоров'я.

Праця медичного персоналу закладів охорони здоров'я має певні особливості, які виражаються в наступному:

- специфіці предмету праці – здоров'я пацієнтів;
- характері професійної діяльності (взаємовідносини лікар – пацієнт);
- невизначеністю та ризиком під час виконання професійних обов'язків (під час діагностування, лікування та реабілітації).
- високим рівнем відповідальності лікарів за встановлені діагнози та використані схеми лікування;
- націлена на реалізацію загальнонаціональних інтересів, на розвиток і зміцнення сфери охорони здоров'я;
- жорстке регламентування робочого дня і трудової дисципліни;
- наявність особливих проблем, які потребують творчого підходу до їх вирішення;
- необхідність постійного саморозвитку, опанування новітніх підходів, ознайомлення з сучасними препаратами і технологіями.

Водночас, рівень оплати праці працівників медичних закладів, у переважній більшості випадків, залишається не достатнім, а система мотивації недосконалою. Оплата праці персоналу державних та комунальних закладів охорони здоров'я суттєво відрізняється від оплати у приватних установах, що демотивує працівників і негативно відбивається на якості обслуговування та доступності медичних послуг.

Механізми мотивації працівників закладів охорони здоров'я базуються на комплексі стимулів, орієнтованих на забезпечення ефективної праці та високої якості наданих послуг. Форма стимулів залежить від методів управління. Зокрема, адміністративні методи управління передбачають застосування таких стимулів як регламентація і контроль діяльності, тобто працівники знайомляться з вимогами і отримують певні заохочення при дотриманні умов колективного договору, посадового регламенту, норм службової поведінки, проходження стажування, атестації, підтвердження кваліфікаційної категорії. Економічні методи пов'язані із застосуванням соціальних гарантій чи матеріального заохочення з урахуванням ефективності діяльності та продуктивності праці. Організаційно-управлінські методи використовують такі стимули як забезпечення професійного вдосконалення шляхом навчання (підготовки, перепідготовки, стажування, підвищення кваліфікації, самоосвіта) і посадовий

розвиток (кар'єра). Соціально-психологічні методи націлені за застосування морального заохочення, формування сприятливого морально-психологічного клімату, ефективний діалог між працівниками і керівництвом закладу, відзначення сумлінних і високопродуктивних працівників тощо.

Нині Україні прийнято та оновлено низку нормативно-правових документів, якими регламентуються організаційні, правові та фінансово-економічні основи функціонування закладів охорони здоров'я в межах здійснюваної реформи. Ці нормативні акти визначають порядок і моделі оплати праці медичних працівників, вимоги щодо їх професійної відповідності та вимоги атестації. У керівників медичних закладів та органів місцевого самоврядування, наразі, є достатньо механізмів застосування мотиваційних підходів для матеріального чи нематеріального заохочення працівників.

Згідно з Законом України «Про колективні договори і угоди», у закладах охорони здоров'я може бути застосована власна система оплати праці. Власна система оплати праці у закладі охорони здоров'я може базуватися на одній з чотирьох моделей оплати праці, які наведено у Методичних рекомендаціях та роз'ясненнях з питань укладення колективних договорів комунальних некомерційних підприємств: модель «100% зарплата»; модель «Заробітна плата плюс бонуси»; модель рівних часток; модель продуктивності [2].

Кожна з наведених моделей враховує застосування широкого переліку матеріальних і нематеріальних інструментів мотивації та стимулювання працівників (рис. 1).

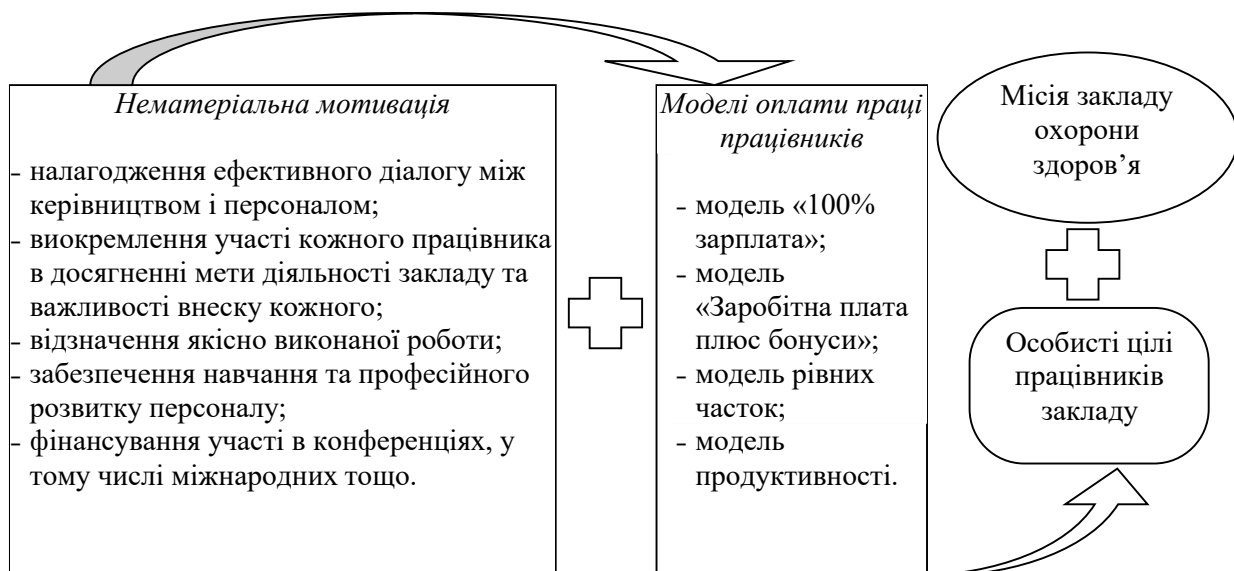

Рис. 1. Схема мотивації та стимулювання працівників закладів охорони здоров'я

Джерело: сформовано за даними [2].

1. Модель «100 % зарплата», передбачає, що працівник медичного закладу отримує заздалегідь визначений та фіксований розмір заробітної плати. Ця модель є простою у використанні та управлінні, однак, її слід застосовувати для

оплати праці нових з невеликим досвідом роботи працівників, оскільки, вона не передбачає особливого їх мотивування.

2. Модель «Заробітна плата плюс бонуси» полягає у попередньому встановленні для працівника базового окладу, який надалі може доповнюватися доплатами, у відповідності до результатів діяльності та продуктивності праці. Така модель мотивує працівника виконувати свої обов'язки з високою продуктивністю, щоб мати можливість отримувати додаткові виплати.

3. Модель «рівних часток» базується на розподілі прибутку закладу охорони здоров'я між працівниками у рівних частинах. Такий розподіл коштів стимулює зацікавленість до підвищення прибутковості всього закладу. Водночас, така модель нівелює власні здобутки працівника (набутий досвід, сформовані навички, продуктивність праці, якість наданих послуг тощо).

4. Модель продуктивності на протиположності передбачає тісну прив'язку розміру заробітної плати працівника до прибутковості усього закладу через нарахування відсотка від надходжень, які він забезпечує своєю роботою.

В усіх моделях основними критеріями для розрахунку індивідуальних розмірів щомісячного доходу працівників, як матеріальної складової мотиваційної політики закладу охорони здоров'я є:

- 1) посадовий оклад згідно з тарифним розрядом;
- 2) надбавка за престижність [1];
- 3) доплати, пов'язані з боротьбою з пандемією COVID-19;
- 4) доплата за шкідливі умови, доплата за роботу у нічний час, доплата за науковий ступінь, доплати за секретність, знання іноземних мов тощо, доплата до розміру мінімальної заробітної плати.

Конкретні розміри щомісячних доплат і надбавок встановлюються керівниками кожного окремого закладу. Застосування цих критеріїв при розрахунку оплати праці дає можливість виділити працівників, які виконують свої обов'язки і надають послуги на високому професійному рівні щоб гідно їх оцінити і винагородити.

Висновки. Таким чином, необхідність впровадження ефективної системи мотивації працівників закладів охорони здоров'я, орієнтованої на високу продуктивність і підвищення якості їх праці, є стратегічно важливим завданням держави.

Список використаних джерел

1. Деякі питання оплати праці медичних працівників закладів охорони здоров'я. Постанова Кабінету Міністрів України №2-2022-п від 12.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2-2022-%D0%BF>
2. Методичні рекомендації та роз'яснення з питань укладення колективних договорів комунальних некомерційних підприємств / Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я». Київ, 2020.

ІНТЕРАКТИВНА ДОШКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Василь СУС, Максим ПОЛІЩУК

здобувачі спеціальності «Комп'ютерні науки»

*Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В умовах розвитку суспільства постмодерну зростають вимоги до технічних засобів навчання та самої організації освітнього процесу у всіх типах закладів освіти. Зокрема, сучасну школу складно уявити без проектора, комп'ютера, 3Д принтера, а застосування різних технологічних засобів в освіті допомагає краще зосередити увагу учня на навчанні та подати матеріал у простішій формі. Найкращим способом сконцентрувати увагу учня на матеріалі уроку та посилити його залучення у освітній процес є додавання елементів гри у навчання. Гейміфікація – це використання окремих ігрових елементів у неігровій практиці [1, 2]. Гейміфікація зводиться до активізації в учнів ігрового мислення, застосування динаміки ігор в процесі вирішення завдань. Проблема застосування широкого спектру технічних засобів у освітньому процесі полягає у обмеженій кількості контенту, придатного для використання у мережі національних закладів освіти, зважаючи на відмінності програм підготовки учнів у різних країнах. Також такі технологічні рішення є високовартісними, тому перспективним напрямком досліджень є розроблення інтерактивних засобів навчання з кастомізованим контентом для замовника. Актуальним науковим завданням є аналіз існуючих на ринку рішень у напрямку гейміфікації навчання та перетворення його на інтерактивний процес для формування переліку вимог до створюваних систем такого типу.

Основний матеріал. Серед засобів гейміфікації навчання виділяють інтерактивні пісочниці, інтерактивні столи, або мультимедійні дошки тощо. Аналіз існуючих технологічних рівень показав, що інтерактивна пісочниця має обмежені можливості для створення контенту, в свою чергу цей недолік пропрацьовано у інтерактивних столах. Однак, він розрахований для використання лише одним користувачем. Мультимедійна дошка комбінує в собі пісочницю та інтерактивний стіл, взявши від цих засобів їхні переваги. Мультимедійна дошка є тим пристроєм, який поєднує в собі можливості звичайної маркерної дошки з можливостями комп'ютера, це дисплей комп'ютера, його збільшена модель. Саме тому, усе що є на комп'ютері, можна показати і на інтерактивній дошці [3-4]. Великий екран дозволяє реалізувати один із найважливіших принципів навчання – наочність. Інтерактивні дошки бувають різних типів: дошки з сенсорною технологією, лазерною, електромагнітною, проекційною, але суть в них незмінна це взаємодія із зображенням.

Використовуючи мультимедійну дошку викладач може більш гнучко та цікавіше готувати матеріал для учнів.

Інтерактивна стіна “Kidesk” належить до класу проекційних дошок. Складається вона з комп’ютера, проектора та технології Kinect, завдяки якій користувач може взаємодіяти із зображенням завдяки рухам рук. Було проведено аналіз ринку інтерактивних програмно-апаратних комплексів з метою отримати достатню інформацію про переваги і недоліки технологічних рішень конкурентів, їх стратегію, наміри та можливості для підвищення ефективності нових розробок. Серед існуючих основних конкурентних рішень доцільно виділити наступні: *MaxFun*, *Briolight*, *Prestigio*. Порівняльний аналіз здійснювався за наступними критеріями:

- яскравість: відображає яскравість проекції або дисплею;
- розмір дисплею: відображає можливі розміри проекції або дисплею;
- унікальність контенту: відображає кількість та якість контенту та програмного забезпечення;
- адаптація під потреби закладу освіти: відображає можливість допомоги у встановленні, налаштуванні, зміни своїх характеристик для замовника продукту.
- вага: відображає сумарну вагу усіх компонентів комплексу.

Узагальнені результати порівняльного аналізу існуючих систем та продукту, що розробляється, наведено у табл. 1

Таблиця 1

	KiDesk	MaxFun	Briolight	Prestigio
Яскравість	3000-12000 Лм	3800 Лм	200 cd/m ²	350 cd/m ²
Розмір дисплею	1,5*3 м - 3*6 м	2,5*1,5 м	1*0,6 м	0,8*1,3 м
Унікальність контенту	10 режимів, будь-який контент за бажанням замовника	30 ігор	87 програм	-
Адаптація під потреби закладу освіти	Так	Так	Так	Ні
Вага	5 кг	16 кг	12 кг	32 кг

Таким чином, основними перевагами програмно-апаратного комплексу “Kidesk” є наступні:

- широкий діапазон зміни яскравості дисплею, що підвищить якість зображення у приміщеннях з недостатньою або надлишковою освітленістю;
- широкий діапазон можливих розмірів проекції, що дозволить більш гнучко налаштовувати комплекс під розміри приміщення;
- розроблення контенту під вимоги замовника;
- відносно невелика вага продукту.

Висновки та пропозиції. Інтерактивна дошка “Kidesk” призначена для використання у освіті та для розваг дітей. Вона може встановлюватись не тільки у навчальних класах, але і у зонах для відпочинку дітей, де вони зможуть у ігровій формі навчатися та проводити свій вільний час. Перевагою розробки є

висока якісь вихідного зображення, здатність до адаптації сценаріїв під вимоги замовника, гнучкість у налаштуванні роботи та масштабованість для вивчення дисциплін природничого циклу.

Список використаних джерел

1. Головна Gios School. Що таке гейміфікація? URL: <https://blog.gioschool.com/gamification>.
2. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. № 11. С. 303–309.
3. Лапінський В. В., Карташова Л. А. Мультимедійна дошка. К.: Шкільний світ, 2011. 128 с.
4. Ніколаєнко М.С. Інтерактивна дошка: теорія і практика / М.С. Ніколаєнко. – Суми.: Ніко, 2018. – 94 с.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК СУБ'ЄКТ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Вікторія ТОКАРЧУК

*здобувачка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми. Вітчизняна економіка характеризується значною часткою тіньового бізнесу з нелегальним капіталом, що призводить до гальмування соціально-економічного розвитку країни. За розрахунками Міністерства економіки рівень тіньової економіки у 2021 р. становив 32 % від обсягу ВВП, що на 2 % перевищує показник 2020 р. [4]. З метою контролю за фінансовими операціями функціонує Державна служба фінансового моніторингу, основним завданням якої є запобігання та протидія корупційним схемам. Тому актуальним є аналіз особливостей діяльності цієї служби та вивчення її значення для забезпечення стабільного розвитку економічних відносин.

Основний матеріал. Державний фінансовий моніторинг є інструментом державного управління, що дозволяє проконтролювати фінансові операції на предмет їх законності та легальності. Крім того, він є формою контролю, яка спрямована на попередження фінансових порушень і шахрайств, а також оперативного реагування на них у випадку їх вчинення.

Діяльність служби Державного фінансового моніторингу фінансується з державного бюджету України. Проаналізуємо структуру видатків на її утримання в 2019-2021 рр. (табл. 1).

За 2019-2021 рр. видатки на фінансування Державного фінансового моніторингу України зросли на 58537,8 тис. грн. чи на 68,58 % порівняно з 2019 р. Це відбулося за рахунок зростання витрат на оплату праці та ЄСВ (28990,0 тис. грн. чи на 38,60 %), інших видатків для забезпечення діяльності (28980,3 тис. грн.

чи в 3,41 рази більше), витрат на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (634,9 тис. грн. чи на 39,71 %).

Таблиця 1

**Динаміка та структура фінансування видатків
Державного фінансового моніторингу України за 2019-2021 рр.**

Показник	2019		2020		2021		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+/-	%
Оплата плати та нарахування на неї	75 098,1	87,98	103 414,3	91,33	104 088,1	72,34	28990,0	38,60
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	1 598,8	1,87	1550,3	1,37	2 233,7	1,55	634,9	39,71
Оплата видатків на відрядження	150,6	0,18	41,8	0,04	83,2	0,06	-67,4	-44,75
Інші видатки для забезпечення діяльності	8 508,4	9,97	8222,6	7,26	37 488,7	26,05	28980,3	3,41 р.б.
Всього	85 355,9	100,0	113 229,0	100,0	143 893,7	100,0	58537,8	68,58

Джерело: складено автором на основі [2].

У 2019 р. найбільшу частку в структурі видатків Державного фінансового моніторингу України займали витрати на оплату праці та нарахування ЄСВ – 87,98 %, а найменшу частку – видатки на оплату відрядження – 0,18 %. У 2020 р. структура видатків суттєво не змінилася, зокрема: найбільшу частку в структурі видатків займали витрати на оплату праці та нарахування ЄСВ – 91,33 %, а найменшу частку – видатки на оплату відрядження – 0,04 %. У 2021 р. слід відмітити суттєву зміну структури видатків, зокрема:

по-перше, найбільшу частку в структурі видатків займали витрати на оплату праці та нарахування ЄСВ – 72,34 %, але їх частка в структурі видатків зменшилася на 25,64 пункти структури;

по-друге, суттєво зросла частка інших видатків для забезпечення діяльності з 9,97 % в 2019 р. до 26,05 % в 2021 р.

Зростання витрат на утримання Держфінмоніторингу пов'язано з збільшенням інфляції. Так в 2019 р. індекс інфляції становив 104,1 %, а в 2022 р. досяг 124,1 % [1]. Темп зростання витрат на утримання Держфінмоніторингу в 2020 р. становив 132,69 % порівняно з 2019 р. і в 2021 р. 127,08 % порівняно з 2020 р. Оскільки темпи зростання витрат на утримання Держфінмоніторингу перевищують темпи інфляції постає питання необхідності оптимізації витрат.

На наш погляд, в першу чергу, необхідно мінімізувати інші видатки для забезпечення діяльності, які за 2019-2021 рр. зросли на 28980,3 тис. грн. чи в 3,41 рази більше порівняно з 2019 р. Тому керівництву служби слід переглянути стан функції організації витрат для покращення ведення своєї фінансово-

господарської діяльності.

Відсутність ефективного контрольного механізму – одна з основних причин зменшення фінансової безпеки при здійсненні розрахунків між господарюючими суб'єктами. Банківські установи є основними фінансовими посередниками при здійсненні розрахунків між суб'єктами господарювання, тому функціонує багато схем з їх участю з метою відмивання або виведення коштів в офшор.

Банківськими установами проводиться первинний фінансовий моніторинг, який передбачає перевірку розрахунків за фінансовими операціями щодо їх законності та легальності коштів, що дозволяє виявити левову частку нелегальних операцій та значно зменшити рівень тінізації економіки. Виведення з тіньового сектору економіки фінансових ресурсів сприятиме наповненню державного бюджету України, підвищить довіру іноземних партнерів до нашої країни.

Відповідно до статистичної інформації, яка сформована Держфінмоніторингом, більше 98 % всіх повідомлень, про підозрілі фінансові операції надходять саме від банківських установ (рис. 1).

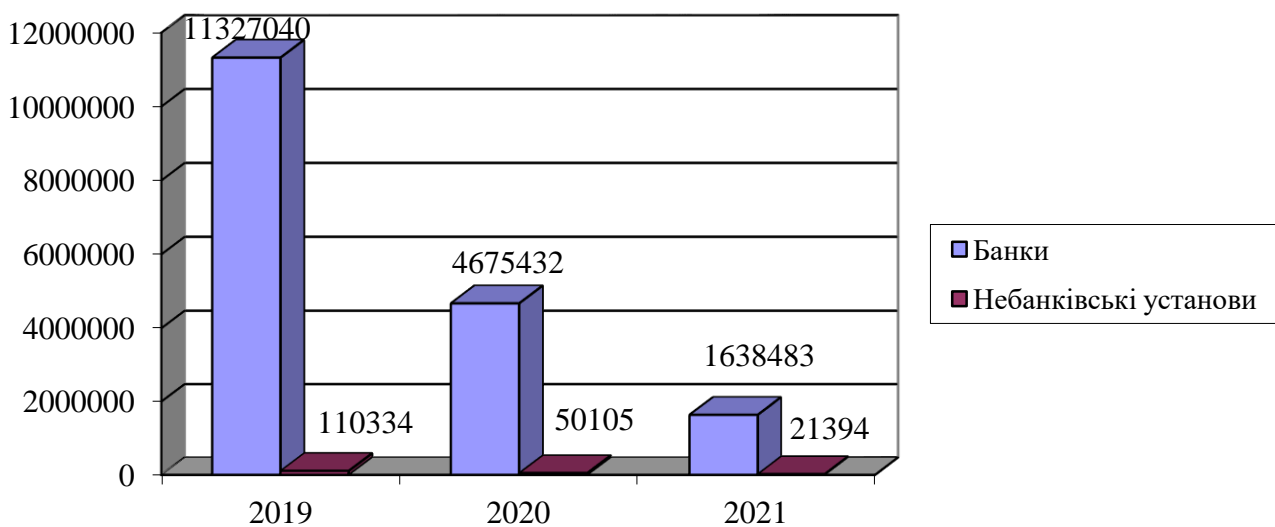

Рис. 1. Динаміка інформування про фінансові операції за 2019 – 2021 рр.

Джерело: побудовано на основі [2].

Таким чином, за 2019-2021 рр. спостерігалось зменшення надходження про підозрілі фінансові операції на 9777497 повідомлень або на 85,49 % від 2019 р., що підтверджує результативність діяльності Державного фінансового моніторингу України.

Отже, динаміка інформування про фінансові операції зменшується за 2019-2021 рр., що викликано внесеними змінами до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Відповідно до цього закону було зменшено кількість критеріїв

оцінки порогової фінансової операції з 17 до 4, а також зросла порогова сума перевірки фінансової операції з 150 000 грн. до 400 000 грн. [3]. Таким чином, частина операцій, що нижче порогової суми не є об'єктом фінансового моніторингу.

До основних схем відмивання фінансових ресурсів за участю банківських установ відносяться: виведення коштів закордон (шляхом коригування угод раніше укладеного договору, що передбачає зміну валюти розрахунків з зазначенням нижчого обмінного курсу), корупційні схеми за участю державних підприємств при закупівлі обладнання та матеріальних ресурсів, шахрайські операції всередині банку з використанням підставних фірм, тощо.

Висновки та пропозиції. Аналіз динаміки витрат на утримання Держфінмоніторингу за 2019-2021 рр. свідчить про необхідність оптимізації витрат, оскільки темпи зростання витрат (168,58 %) перевищують темпи інфляції (124,1 %). В першу чергу, слід мінімізувати витрати на інші видатки для забезпечення діяльності. Питання оптимізації витрат потребує вирішення, оскільки в умовах воєнного стану, що діє в Україні з 24.02.2022 р., змінилася структура державних видатків.

Динаміка інформування про фінансові операції за 2019 – 2021 рр. свідчить про зменшення надходження про підозрілі фінансові операції на 85,49 %. Однак, це зменшення викликано не зниженням тіньового сектору економіки, а зміною кількості критеріїв оцінки порогової фінансової операції з 17 до 4.

У зв'язку з вищезазначеним для підвищення ефективності діяльності державного фінансового моніторингу необхідно адаптувати до вітчизняних реалій закордонні методики проведення первинного фінансового моніторингу в частині визначення етапів, методів перевірки та порядку аналітичних процедур в процесі здійснення заходів контролю. Крім того, затвердити більш чіткі вимоги для банківських установ щодо перевірки підозрілих фінансових операцій.

Список використаних джерел

1. Індекс інфляції з 2000 по 2022 роки URL: https://bankchart.com.ua/spravochniki/indikatory_rynka/inflation_index
2. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. Київ, 2022. – 80 с. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist> (дата звернення: 07.11.2022).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. Зі змінами та доповненнями URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t190361?an=1> (дата звернення: 07.10.2022)
4. Тіньова економіка. Загальні тенденції 2021 року. Київ, 2022. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (дата звернення: 07.11.2022).

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Тетяна ТОРЧУК

*магістрантка спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Сус Л. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Умови здійснення економічної діяльності сьогодні характеризуються ускладненням внаслідок загострення конкуренції, постійних змін внутрішніх процесів на підприємстві і ринкової кон'юнктури, що спонукає підприємства шукати нові та удосконалювати існуючі підходи до управління. Одним з таких підходів є фінансове планування, до якого входить визначення конкретної мети діяльності підприємства на певний термін, аналіз шляхів її реалізації та ресурсного забезпечення. Фінансове планування тісно взаємопов'язане із плануванням всієї діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню сутності фінансового планування присвячені праці таких науковців, як: О. Г. Біла, О. І. Гавшина, Н. М. Давиденко, А. І. Іващенко, Г. І. Кіндрацька, Н. О. Ковальчук, В. С. Марцин, О. Д. Щербань та ін. Проте не дивлячись на це, подальшого дослідження потребують окремі питання фінансового планування, наприклад планування за показниками рентабельності тощо.

Основна частина. Фінансове планування покликано забезпечити підприємство фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності: порівняти витрати, які плануються із реальними можливостями підприємства та в результаті коригування досягти матеріально-фінансової збалансованості [8, с. 530]. Воно передбачає розробку системи різних фінансових планів та планових показників підприємства по забезпеченню його розвитку усіма фінансовими ресурсами та покращенню ефективності фінансової діяльності підприємства в найближчій перспективі [3, с. 95]. Менеджмент підприємства за допомогою фінансового планування формує комплекс заходів щодо найбільш ефективного досягнення поставленої мети при наявності обмежених ресурсів.

Фінансове планування здійснюється для усіх операційних процесів підприємства, воно пов'язує в єдину ланку виробниче, кадрове планування, маркетинг. За його допомогою конкретизуються прогнози та встановлюються взаємопов'язані завдання й послідовність в реалізації та досягненні поставленої мети [6, с. 23].

В економічній літературі існує досить багато визначень фінансового планування. На думку А. І. Іващенко фінансове планування передбачає прогнозування усіх доходів та напрямків розходів грошових коштів підприємства для забезпечення його розвитку [4, с. 32]. В. С. Марцин під фінансовим плануванням розуміє функцію фінансового управління, направлену на планування доходів і напрямів витрачання коштів підприємством, планування результатів їхнього руху та впливу на економічне оточення. Отже, фінансове

планування є процесом розробки системи фінансових планів та норм підприємства в залежності від поставлених завдань і об'єктів планування, направлених на задоволення потреб його економічного розвитку [7, с. 24]. За О. Г. Білою фінансове планування розуміється як розрахунок необхідно обсягу фінансових ресурсів підприємства за джерелами їх формування і напрямкам цільового використання відповідно до виробничих та маркетингових показників на планований період [1, с. 50].

Тобто сутністю фінансового планування є розробка фінансових планів, а його призначення – професійне управління підприємством через розробку та виконання планів. Воно має різні значення та завдання не лише на підприємствах різних за розмірами, але й різних за формою власності і організаційно- правовою формою.

Мета фінансового планування полягає у:

- визначенні необхідних обсягів фінансових ресурсів підприємства, капіталу та резервів на основі планування розміру коштів за рахунок власних та позикових джерел,
- забезпеченні виробничого процесу підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів;
- розробленні ефективної системи фінансового управління підприємством для досягнення ним стратегічних і тактичних цілей [2, с. 8].

Процес планування фінансами на підприємстві складається з:

- аналізу його інвестиційних можливостей і можливостей фінансування;
- прогнозування наслідків поточних та майбутніх управлінських рішень на діяльність підприємства;
- обґрунтування вибору оптимального варіанта плану з ряду альтернативних рішень;
- забезпечення оптимальних можливостей для успішної господарській діяльності, пошук коштів для цієї діяльності та досягнення прибутковості підприємства в плановому періоді;
- оцінювання досягнутих результатів порівняно з тими, які планувалися.

Основним завданням процесу фінансового планування є створення на підприємстві необхідних умов для нормального відтворювального процесу за рахунок надходження фінансових ресурсів, їхнього формування і використання. Іншими його завданнями є:

- забезпечення інвестиційної, операційної та фінансової діяльності підприємства необхідними фінансовими ресурсами;
- дотримання інтересів власників, акціонерів, інвесторів. Фінансовий план підприємства, який містить докладне фінансове обґрунтування інвестиційної діяльності підприємства, є основним документом для інвесторів, що стимулює вкладення капіталу;
- гарантія виконання підприємством своїх зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, іншими кредиторами. Оптимальна

структура капіталу для підприємства приносить максимальний прибуток та максимізує платежі до бюджету;

– виявлення резервів і мобілізація ресурсів задля ефективного використання прибутку підприємства;

– визначення основних напрямів ефективного вкладання капіталу підприємства;

– передбачення несприятливих ситуацій, аналіз можливих ризиків і розроблення заходів стосовно їхнього зниження;

– контроль за фінансовим станом, кредитоспроможністю підприємства [1, с. 59].

Таким чином, з одного боку, фінансове планування пов'язане з запобіганням помилкових дій, а з іншого – із зменшенням обсягу невикористаних можливостей.

На рис. 1. Наведено основні етапи процесу фінансового планування на підприємстві.

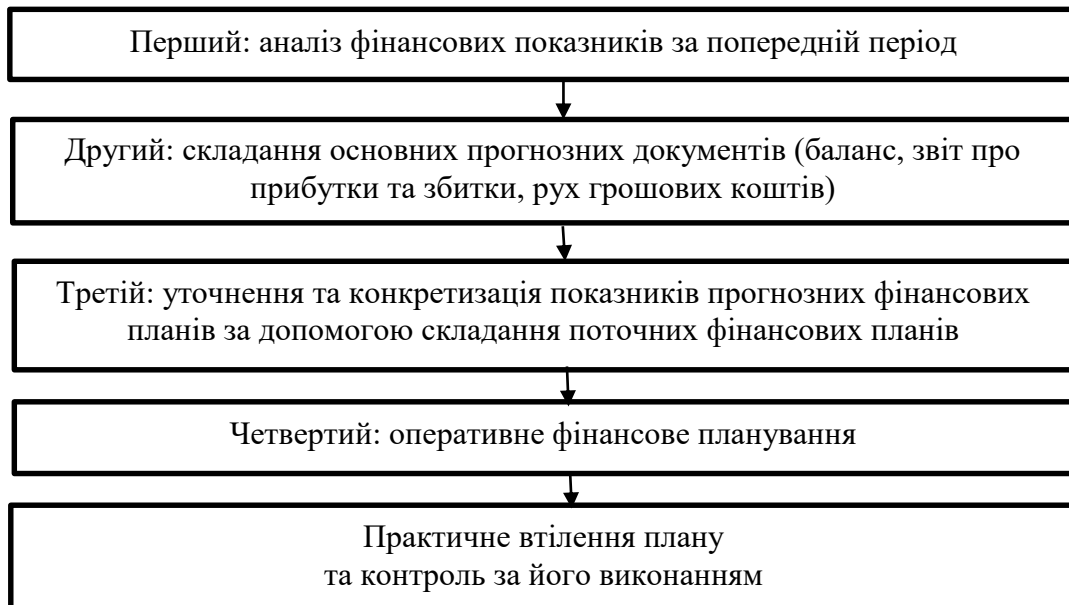

Рис. 1. Етапи планування фінансів на підприємстві [5, с. 121]

Головним інструментом фінансового планування підприємства є його фінансовий план, який може мати різну форму подання, а також різне значення, в залежності від характеру, об'єкта та проміжку планування. З метою грамотного складання фінансового плану, потрібно щоб усі підрозділи підприємства взаємодіяли між собою.

Розробка фінансових планів здійснюється на певних методологічних принципах, кожен з яких відображає певну особливість процесу фінансового планування, а їхнє комплексне застосування сприяє розробці економічно обґрунтованого фінансового плану.

Висновки. Таким чином, фінансове планування є важливим фінансовим інструментом, за допомогою якого підприємство може налагодити фінансову

діяльності і підвищити свою рентабельність і платоспроможності. Менеджмент підприємства, звертаючи більше уваги на фінансове планування, може забезпечити покращення фінансової стабільності підприємства при умові виконання запланованих обсягів діяльності.

Список використаних джерел

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування: Навч. посіб. Л.: Компакт-ЛВ, 2005. 463 с.
2. Гавшина О. І. Діагностика фінансового стану в системі управління економічною безпекою підприємства. О. І. Гавшина, І. О. Тарасенко. International scientific journal. 2015. № 8. С. 104-107.
3. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент : [підручник] Н.М. Давиденко. К. : ТОВ «Задруга», 2012. 516 с
4. Іващенко А. І. Фінансова стратегія підприємства: розробка та реалізація в умовах девелоперської компанії. А. І. Іващенко, К. Ф. Юсупова. Економіка та держава. 2018. № 1. С. 45–49.
5. Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 320 с.
6. Ковальчук Н. О. Фінансове планування в компанії. Н. О. Ковальчук, А. В. Михайлюк. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 1. С. 23-27
7. Марцин В.С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності. В.С. Марцин. Фінанси України. 2008. № 4(149). С. 23–31.
8. Щербань О.Д. Види та методи фінансового планування на підприємстві. Молодий вчений. 2017. № 6(46). С. 530–534.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Віталій ХРЕБТАНЬ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Стойко О. Я., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. З появою інтернет-технологій на заміну паперовим банкнотам і монетам прийшли електронні гроші й пластикові платіжні картки. Останні, попри те, що з'явилися не так давно неухильно витісняють інші платіжні інструменти. Впродовж найближчих років в Україні, як і в більшості держав світу, обсяги операцій (безготівкових та одержання готівки) із використанням платіжних карток будуть неухильно зростати, що пояснюється їх широкими функціональними можливостями і незаперечними перевагами. У цьому зв'язку тема дослідження є досить

актуальною.

Теоретичні питання функціонування та розвитку ринку платіжних карток досліджують такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Ботвіна Н. О., Брегеда О. А., Васильченко З. М., Данфілд Д., Морено Р., Пиріг С. О., Плісак Т. О., Харченко В. І., Хлевна Ю. та інші. Проте, окремі питання розвитку ринку платіжних карток у сучасних умовах потребують уточнення.

Основний матеріал. У сучасних умовах все більшого поширення набувають послуги банків щодо випуску платіжних карток та їх обслуговування. Загальні засади функціонування платіжного ринку, відносини у сфері надання платіжних послуг користувачам регулюються Конституцією України, Законом України «Про платіжні послуги», іншими законами України та прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами. Під час надання споживачам послуг на платіжному ринку надавачі платіжних послуг зобов'язані дотримуватися вимог законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про захист прав споживачів» та інших нормативно-правових актів у сфері захисту прав споживачів.

Усі можливі операції і розрахунки за допомогою платіжних карток регламентуються нормами закону України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-ІХ. Цим законом визначено поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлено виключний перелік платіжних послуг та порядок їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови авторизації їх діяльності, визначено загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України, встановлено права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України, визначено загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури [3].

Відповідно до вищевказаного закону «платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки»; де «електронний платіжний засіб – платіжний інструмент, реалізований на будь-якому носії, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом» [3].

На думку О. М. Колодізева «платіжна картка – це персоніфікований платіжний інструмент, що дає особі, яка користується картою, можливість безготівкової оплати товарів і послуг, а також одержання наявних коштів у відділеннях (філіях) банків і банківських автоматах» [4, с. 36]. К. М. Азізова пропонує розглядати банківську платіжну картку як ідентифікаційний засіб, за допомогою якого держателю картки дається можливість здійснення операцій по своєму рахунку» [1, с. 255]. Водночас В. М. Кравець, А. С. Савченко вважають, що «платіжна картка – це персоніфікований платіжний інструмент, що дає клієнту можливість здійснення безготівкових платежів за куплені товари чи надані послуги і за необхідності отримувати чи поповнювати готівковими

коштами поточний картковий рахунок» [6, с. 17].

Виходячи з цього можна стверджувати, що платіжна картка являє собою ідентифікаційний засіб, який надає змогу його власнику проводити безготівкові операції, отримувати готівку і проводити інші операції, передбачені угодою.

Власники банківських платіжних карток мають можливість використовувати їх для таких цілей (рис. 1).

Рис. 1. Види послуг, які отримують власники банківських платіжних карток

Джерело: власні дослідження.

В Україні застосовуються платіжні картки, які випускаються як внутрішньодержавними, так і міжнародними платіжними системами. З метою випуску та еквайрингу платіжних карт, використання яких передбачено в Україні, вітчизняні комерційні банки мають право утворювати внутрішньодержавні платіжні системи. Для випуску і еквайрингу платіжних карток, використання яких передбачено в Україні та за її межами, вітчизняні комерційні банки можуть створювати міжнародні платіжні системи чи укладати договори з платіжними організаціями відповідних міжнародних платіжних систем про членство або про участь у цих системах.

Платіжні системи, засновані на використанні пластикових карток в Україні, класифікують таким чином [8, с. 31]:

– міжнародні платіжні системи: банківські (MasterCard, Visa); небанківські (American Express, Diners Club, JCB); інші платіжні системи (Золота корона, UnionCard тощо);

– внутрішньодержавні платіжні системи: внутрішні міжбанківські та локальні системи, впроваджені вітчизняними банками, що ґрунтуються на технологіях, подібних до тих, що застосовуються у міжнародних платіжних системах та інших технологіях; Національна система масових електронних платежів (НСМЕП).

Згідно із чинним законодавством та нормативно-правовими актами НБУ застосування платіжних карток в нашій державі має наступні особливості:

- видача готівки за платіжними картками через мережу банкоматів в нашій країні проводиться у національній валюті, а через мережу банкоматів банків-

емітентів – у валюті карткового рахунку;

- переказ коштів із використанням платіжних карток на території нашої держави може бути здійснений лише у національній валюті;

- не дозволяється здійснювати інвестиції в Україну та за її межі із застосуванням платіжних карток;

- банк має право тимчасово призупиняти операції за допомогою платіжних карток, а також вилучати платіжні картки за наявності обставин, передбачених чинним законодавством.

Наразі відсутня єдина і усталена класифікації платіжних карток, що зумовлено динамічним розвитком їх ринку і появою нових видів, які відрізняються за технічними параметрами, функціональними можливостями тощо. Основні ознаки та види платіжних карток наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні види платіжних карток, згруповані за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Вид платіжної картки
за матеріалом, з якого виготовлена	паперова, картонна, пластикова, металічна
за способом запису інформації	графічний запис, штрих-кодування, з магнітною смугою (магнітна картка), з мікросхемою (картки пам'яті); мікропроцесорні (смарт-картка); лазерний запис (оптична картка)
за належністю до закладу-емітенту картки	банківська, комерційна, карткових асоціацій
за цільовим призначенням	банківські (платіжні), ідентифікаційні, клубні, дисконтні
за видом розрахунків	дебетова, кредитна
за сферою використання	універсальна, цільова
на основі механізмів розрахунків	двосторонні системи, багатосторонні системи
за територіальною приналежністю	національна, міжнародна, локальна
за характером використання	особиста, корпоративна
за часом використання	строкова та безстрокова

Джерело: складено за [1, с. 255-258; 7].

Використання платіжних карток під час проведення безготівкових і готівкових операцій має як переваги, так і недоліки (табл. 2).

Водночас платіжні картки є дієвим засобом монетарної політики держави. Їх функціонування на фінансовому ринку задіює механізми позитивного впливу на фінансове становище нашої держави через:

- додаткове акумулювання коштів економічних суб'єктів у банківський сектор, що збільшує його ресурсний потенціал створюючи додатковий прибуток і інвестиційний ресурс економіки нашої країни;

- проведення розрахунків у безготівковій формі, що значно полегшує і прискорює рух грошових коштів, дозволяє збільшити податкову базу, зменшити частку тінізації економіки.

Таблиця 2

Переваги та недоліки використання платіжних карток

Переваги	Недоліки
Можливість здійснювати операції цілодобово і в дистанційному режимі	Можливість використання платіжних карток хакерами, шахраями тощо
Можливість відкрити картковий рахунок як у національній, так і іноземній валюті	Неможливість здійснення карткових операцій за відсутності електропостачання
Спрощення процедури збору та перевезення готівки	
Підвищення рівня прозорості застосування платіжних карток	Можливість фізичної втрати платіжної картки
Захист коштів на картковому рахунку, оскільки викрадену картку можна заблокувати	Функціонування платіжних карток здійснюється тільки за наявності спеціального устаткування
Отримання банком відсотків за користуватися залишками коштів на карткових рахунках	
Збільшення обсягів продажу товарів та надання послуг	Неможливість проведення карткових розрахунків в умовах кризових явищ в економіці держави
Можливість скористатися овердрафтом	

Джерело: складено за [2, с. 154; 5, с. 675; 9, с. 990].

Загалом, використання платіжних карткових технологій дає змогу скоротити обсяги готівки в розрахунках за товари і послуги, підвищити стабільність і купівельну спроможність національної грошової одиниці, забезпечити надійність функціонування національної економіки.

Висновки. Наразі платіжні картки користуються великим попитом, що пояснюється їх надійністю, результативністю, високою інформативністю та зручністю у використанні. Платіжну картку можна розглядати як ідентифікаційний засіб, що надає змогу його власнику проводити безготівкові операції, отримувати готівку і проводити інші операції, передбачені угодою. Карткові платіжні технології мають низку конкурентних переваг використання, а недоліків значно менше в порівнянні з перевагами.

Список використаних джерел

1. Азізова К. М. Загальна характеристика банківських операцій з платіжними картками. Східна Європа : економіка, бізнес та управління : електронне наукове фахове видання. 2016. № 5. С. 254-260.
2. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 153-157.
3. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
4. Колодізев О. М., Колесніченко В. Ф. Гроші і кредит: підручник. К. : Знання, 2010. 615 с.
5. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство*. Електронне наукове фахове видання. 2018. №15. С. 671-678.

6. Кравець В. М., Савченко А. С. Платіжні картки в Україні. К. : Факт, 1999. 32 с.
7. Пиріг С. О. Платіжні системи. Навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
8. Платіжні системи : конспект лекцій / укладачі: О. С. Кушнерьов, Т. В. Доценко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 268 с.
9. Успенко В. І., Калмикова В. Г. Умови вступу банків в міжнародні карткові платіжні системи. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 990-993.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЗЕЛЕНБУД»

Вадим ЧЕПІГА

*здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник – Молодецька К. В., д.т.н., професор
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. На сьогодні оцифрування інформації набуло широкого використання, тому що це є більш ефективним та компактним підходом до збирання, зберігання, передачі та обробки інформації. Інформація є одним із найважливіших ресурсів, а технології, що мають змогу оброблювати інформацію, стали вагомим і навіть незамінним інструментом у більшості сфер діяльності, тож і підприємницька теж не стала виключенням. Сучасний світ переповнений різноманітною масою завдань, для вирішення яких є досить популярним використання інформаційних технологій.

Комунальне підприємство «Зеленбуд» - комерційна організація, основною сферою діяльності якого є обслуговування об'єктів зеленого господарства міста. Тож, відповідно, підприємство займається наданням ландшафтних послуг. Перспективним є впровадження ІТ в діяльність КП «Зеленбуд» тому, що електронна форма дозволяє прискорити процес прийняття та обробки запитів, внесення, сортування та збереження їх у відповідних сховищах даних та, у випадку необхідності, дістання їх зі сховищ, виконавши більш простий порядок дій. Тобто, впровадження ІТ буде кроком до більш ефективного відтворення діяльності підприємства.

Аналіз інформаційних технологій, що вирішують аналогічні або схожі задачі в рамках діяльності підприємства показав, що вони керуються законодавчими актами про їх діяльність та власне регламентом щодо управління самого підприємства. В деяких технологіях недоліком є неповнота використання оцифрування інформації у зв'язку з можливо невпевненістю в ефективності технології і в результаті використовується паперова версія. Тому розвиток інформаційних технологій в галузі підприємництва набуває ще більшої

актуальності.

Основний матеріал. Технологія створюється з метою автоматизації конкретних функцій працівників підприємства задля збільшення ефективності самого підприємства. Вона має можливість самостійного створення переліку дій, що у подальшому необхідно проробити працівнику задля задоволення потреб клієнта, також буде спроможна розраховувати кінцеву вартість запиту клієнта на основі створеного системою завдання та перевіреного працівником після. Досить важливою є роль бази даних в інформаційній технології, адже вона дозволяє користувачу увійти в систему, що є основною необхідною дією для створення запиту. Також база даних зберігає і іншу інформацію, а саме: запити, завдання та наявні матеріали.

На рисунках 1 та 2 зображено IDEF0 та IDEF3 моделі, проектування яких передбачає реалізацію системного підходу до побудови ІТ, вони висвітлюють управління діяльністю КП «Зеленбуд» у повній мірі. Користувачі технології в залежності від ролі в системі управляють окремими процесами, це може бути як здійснення запиту, так і їх обробка або ж перевірка.

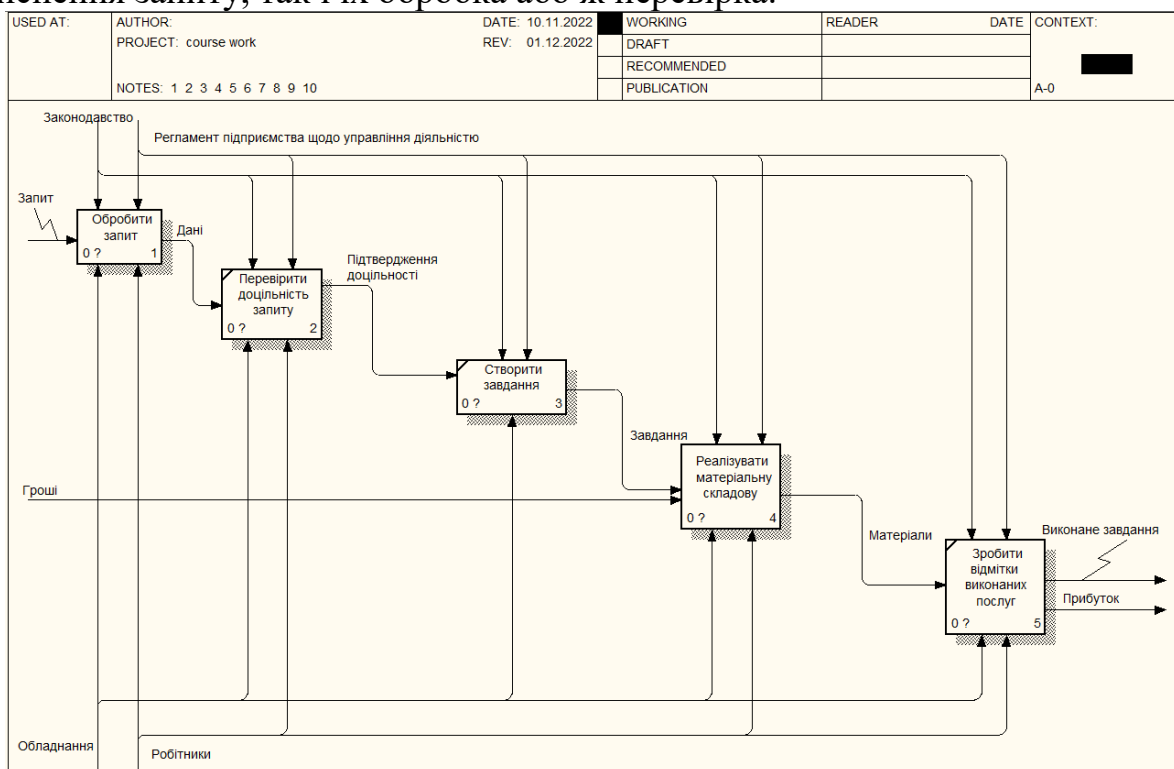

Рис. 1. IDEF0 модель інформаційної технології управління діяльністю КП «Зеленбуд»

IDEF0 – це перша найважливіша методологія SADT, яка передбачає підхід до функціонального моделювання та графічну нотацію для формалізації та опису бізнес-процесів. Примітною особливістю IDEF0 є акцент на залежності об’єктів. IDEF0 враховує логічний зв’язок між роботами, а не їх хронологічний порядок [1].

IDEF3 - це друга найважливіша методологія моделювання та стандарт для документування процесів, що відбуваються в системі. Метод документування

інженерного процесу - це механізм запису та збору інформації про процес. IDEF3 показує причинно-наслідкові зв'язки між ситуаціями та подіями у формі, яку можуть зрозуміти експерти, і використовує структурований підхід до вираження знань про те, як працює система, процес або організація. Система описується як упорядкована послідовність подій разом з об'єктами, пов'язаними з процесом моделювання. IDEF3 складається з двох методів та базується на мові графічного опису процесів [2].

З самого початку клієнт надсилає запит через електронну форму, після чого оператор починає оброблювати його запит. Обробка запиту складається з трьох пунктів, де наступний починається після того, як закінчиться попередній. Після вдалої обробки запиту фахівець шляхом свого безпосереднього втручання з'ясовує, чи буде доцільним виконувати запит клієнта. Якщо все добре, фахівець дає це зрозуміти оператору, аби він запустив процес створення системою завдання.

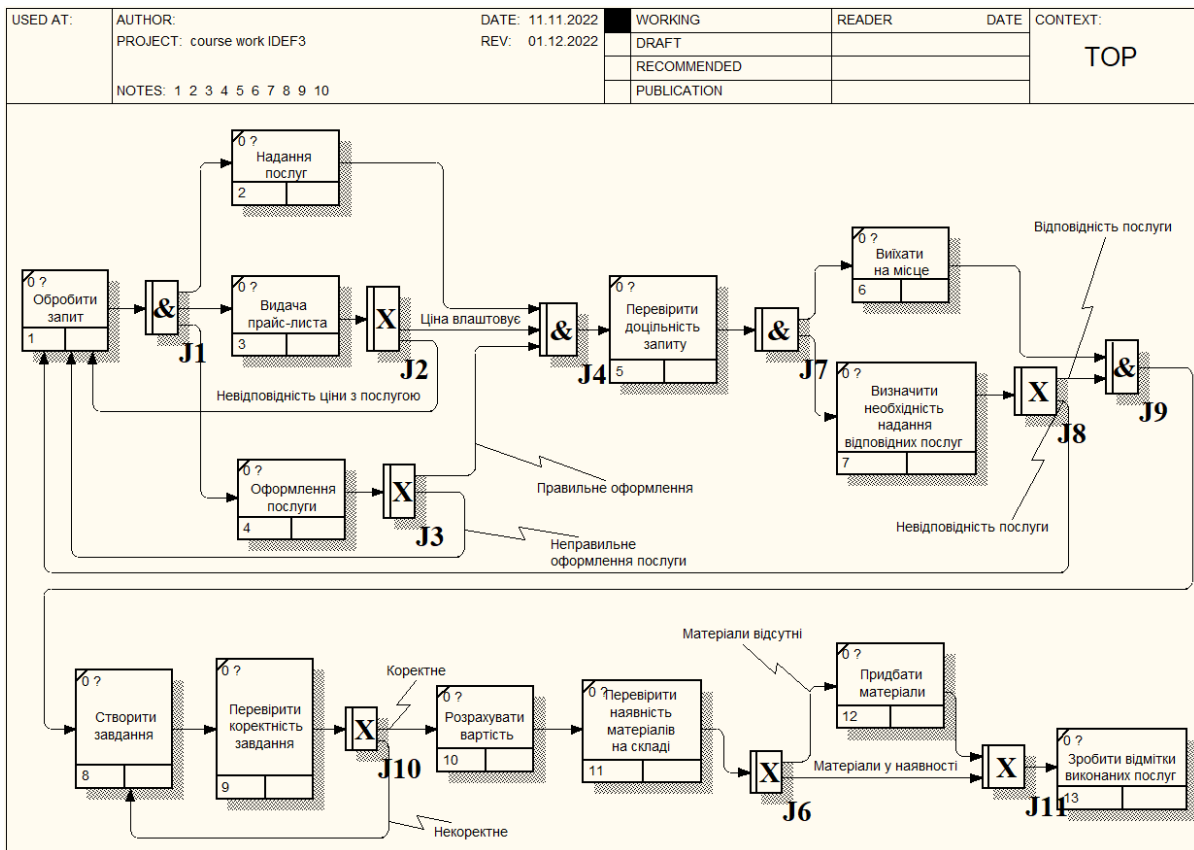

Рис. 2. IDEF3 модель інформаційної технології управління діяльністю КП «Зеленбуд»

На перший час інформаційна технологія буде в себе вмщати перевірку створеного системою завдання фахівцем, так як невідомо, можливо на стадії запуску технологія може працювати неналежним чином, після даній етап можна прибрати. Далі система розраховує кінцеву вартість з урахуванням всіх чинників, після чого здійснюється перевірка необхідних матеріалів в базі даних і, якщо їх недостатньо – здійснюється придбання, а якщо достатньо – перехід до

наступного, кінцевого етапу, де фахівець після виконання необхідних послуг надає оператору перелік виконаних послуг, тобто звітує.

Висновки та пропозиції. Було наведено проблематику та проведено структурний аналіз завдяки методологіям IDEF0 та IDEF3. Дана інформаційна технологія спрощує кількість функцій, які потрібно проробити людині, шляхом самостійного виконання частини з них. В результаті людський ресурс стає більш вільним та з'являється можливість витратити його в необхіднішу сферу діяльності, тобто дозволяє зробити підприємство більш ефективним.

Список використаних джерел

1. © Wikipedia, IDEF0. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/IDEF0> (Дата звернення: 12.12.2022).
2. © Wikipedia, IDEF3. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/IDEF3> (Дата звернення: 12.12.2022).

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ

Ярослав ШОКАЛ

*магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Шубенко І. А., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту*

Вступ. Сьогодні всі учасники страхового ринку зіштовхнулися з проблемами які виникли у результаті повномасштабної військової агресії РФ. Зокрема скоротилися страхові премії, за окремими оцінками від 50 до 90%, припинили діяльність центри обслуговування клієнтів, частина страхових компаній, особливо у перші місяці агресії припинили свою діяльність, або здійснюють її не у повному обсязі, спеціалісти частково звільнилися через згортання діяльності. Крім того, прогнози падіння ВВП звичайно суттєво вплинуть у на ринок страхування, тому виникає нагальна потреба у аналізі ринку страхування, адже європейський страховий ринок, до якого інтегрується Україна, не зіштовхувався у ХХІ столітті із такими масштабними викликами. Нині над вказаною проблемою працює ряд науковців, зокрема Клапків Ю., Маслій О, Волосович С. та інші.

Метою дослідження є аналіз загальних тенденцій на ринку страхування, що сформувалися за дев'ять місяців поточного року та порівняння їх із показниками попереднього 2021 р.

Результати дослідження. Станом на 1 вересня 2022 р. в Україні зареєстровано 140 страхових компаній, з них 13 страховиків, які мають ліцензію на страхування життя. Причому відбулося скорочення кількості страховиків, порівняно з 1 січня 2022 р. на 16 страховиків, більшість яких припинила свою діяльність через військову агресію РФ так як знаходяться на окупованих

територіях, одному страховику було анульовано ліцензію як захід впливу (табл. 1.) [5]. Ринок страхування складається переважно зі страховиків, які займаються ризиковим страхуванням, на кінець періоду, що аналізується 91% ринку складають страховики non life.

Розглянемо страховий ринок під кутом сформованих активів страховиків та страхових резервів у 2021 та 2022 рр., які тенденції відмічаються саме у цей складний на страхового ринку період. Обсяг активів страховиків в Україні у порівнянні з початком 2022 року майже не змінився і загалом склав 66,7 млрд грн, навіть продемонстрував невелику тенденцію до їх збільшення, порівняно з початком 2022 р., де активи склали 64,9 млрд грн. Це вказує на відносну сталість страхових організацій в Україні (рис. 1.).

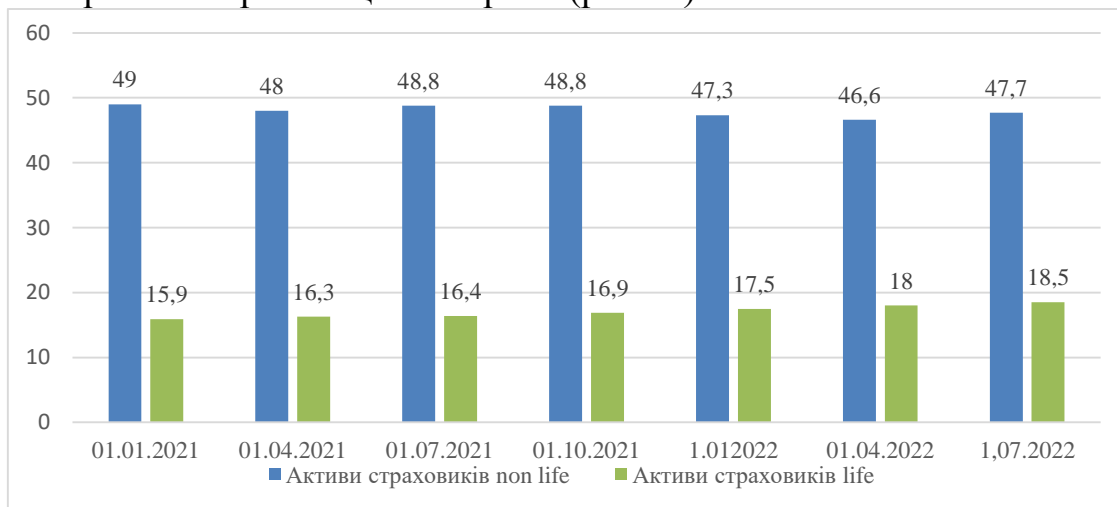

Рис. 1. Активи страхових компаній в Україні у 2021-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними: [5].

Проаналізуємо сформовані резерви страхових компаній за період 2020-2022 р. (рис. 2).

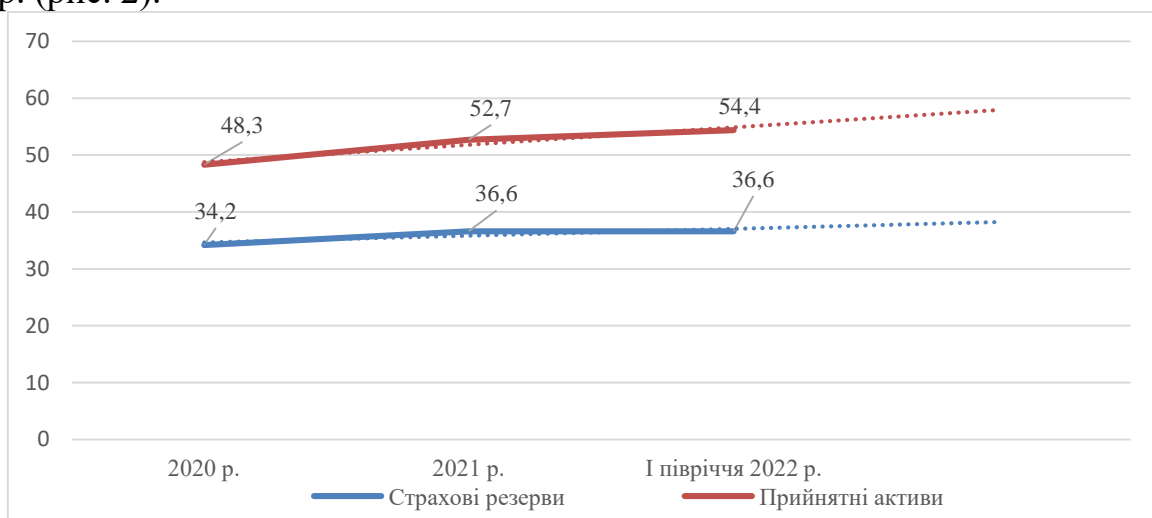

Рис. 2. Динаміка та тренди страхових резервів і прийнятних активів страхових компаній в Україні у 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними [5].

За даними аналітиків НБУ «Обсяг сформованих страхових резервів у I півріччі 2022 залишився сталим (36,6 млрд грн.). Традиційно, приріст страхових резервів мав місце у сегменті life, а також зростанням резервів збитків страховиків non life за рахунок великих збитків, які у переважній частці були перестраховані, та збільшення термінів врегулювання заявлених збитків, при цьому резерви незароблених премій зменшились з огляду на істотне скорочення обсягів наданих послуг у сегменті non-life» [5]. Наступним кроком аналізу є розгляд основних показників страхового ринку це аналіз страхових премій та страхових виплат за 2021-2022 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка страхових премій, страхових виплат, та коефіцієнту збитковості страхових компаній в Україні у 2021-2022 рр., млрд грн

Показники	I півріччя 2021 р.	I півріччя 2022 р.	3 квартал 2021 р.	4 квартал 2021 р.	1 квартал 2022 р.	2 квартал 2022 р.
Страхові премії non life	22,1	15,5	12	11,3	8,4	7,1
Страхові виплати non life	8,4	5,6	4,6	4,7	3,0	2,6
Коефіцієнт збитковості, % non life	38	36	38	41	35	37
Страхові премії life	2,7	2,3	1,5	1,7	1,3	1,0
Страхові виплати life	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2
Коефіцієнт збитковості, % life	15	17	13	12	15	20

Джерело: розраховано і складено за даними [5].

Як свідчать фахівці НБУ «Страхові премії у I півріччі 2022 року у порівнянні з I півріччям 2021 року скоротилися майже на третину (-28%) і склали 17,8 млрд. грн. – при цьому скорочення обсягів у більшій мірі мало місце у сегменті non-life (-29%), обсяги страхових премій зі страхування життя скоротилися удвічі менше (-15%)» [5]. «Обсяги сплачених страхових виплат/відшкодувань у I півріччі цього року також співмірно впали у сегменті non-life (-32%). Також, на зменшення обсягів страхових відшкодувань вплинуло зниження частоти заявлених випадків з ОСЦПВ, КАСКО» [5].

Коефіцієнт збитковості по ризикових видах страхування коливався за вказаний період від 35 % до 41 %. Даний показник по страхуванню життя збільшився на кінець періоду, що аналізується, але через те, суттєво скоротилися надходження страхових премій за даним видом страхування. Динаміка показників по страховим преміям за останні 4 квартали свідчать про те, що «...найбільший спад обсягів діяльності припав на кінець I кварталу 2022 року. У II кварталі падіння продовжилось, але воно було менш стрімким – страховики змогли організувати та налагодити роботу в умовах воєнного стану» [5].

Висновки. Ринок страхування у своїй діяльності потерпає від падіння, що стало результатом повномасштабного вторгнення рф. За перше півріччя 2022 р. ринок по ризикових видах страхування впав на понад 30%, по страхуванню

життя ринок просів на 15%, але, з нашої позиції він просяде ще більше з огляду на те, що війна продовжується і наразі, спостерігаються тенденції з девальвації національної валюти. Крім того, страхування життя є дорогим страховим продуктом, який не може собі дозволити більшість громадян України, а війна погіршила показники по страхуванню життя, і лише після її завершення можливе зростання страхових премій. Більшість громадян та юридичних осіб звертаються до страхування лише у важливо необхідних випадках страхування. Повноцінне відновлення ринку страхування з тенденціями, які були характерними у 2018-2021 рр. можливі лише після завершення війни з РФ.

Список використаних джерел

1. Волосович С.В., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С.124-137.
2. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку. Тернопіль: ТНЕУ, 2020, 568 с.
3. Маслій О.А., Белкіна М.О. тенденції на страховому ринку України в умовах воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/fNo4jRc>
4. Національний банк України. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, квітень 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4
5. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 р.: URL https://bank.gov.ua/admin_uploads/

НАПРЯМИ ТА РЕЗЕРВИ НАРОЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ольга ЩУДЛО

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – Данкевич Є. М., д.е.н., професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління*

Актуальність дослідження. Система охорони здоров'я справедливо вважається особливою сферою державного управління, оскільки безпосередньо визначає рівень громадського здоров'я, що надалі характеризує рівень соціального та екологічного розвитку держави і впливає на економічну безпеку. Заклади охорони здоров'я становлять інтерес для усіх учасників суспільних відносин (держави, суб'єктів господарювання, людей, громадських організацій тощо), оскільки уся система охорони здоров'я є важливою складовою соціальної політики держави та лежить в площині соціальних інтересів переважної більшості членів суспільства.

Успішний розвиток закладів охорони здоров'я та відповідний рівень їх послуг залежать, передусім від ресурсного забезпечення зокрема та ресурсного потенціалу загалом.

Основний матеріал. У 2021 р. базою даних Numbeo було опубліковано рейтинг рівня медичного обслуговування у різних країнах світу, згідно з результатами якого Україна займає 72 місце, тоді як Тайвань, Південна Корея, Франція, Японія та Данія (з 1 по 5 місце в рейтингу відповідно) є лідерами. При оцінці враховано загальну якість системи охорони здоров'я – забезпечення обладнанням, професіоналізм лікарів та іншого медичного персоналу, вартість обслуговування тощо. Така оцінка рівня розвитку вітчизняної медицини свідчить про існування вагомості кількості ґрунтовних проблем, вирішення яких пов'язане з ресурсним забезпеченням зокрема.

За твердженням експертів у частині розвитку системи охорони здоров'я наразі існує ціла низка проблем соціального, економічного, політичного та суто юридичного характеру, які можна розв'язати тільки комплексно. Реаліями сьогодення, передусім, постали проблеми пов'язані з воєнними діями на території України: надмірне психологічне навантаження населення, загострення проблем перенавантаження лікарів на сільських територіях, недостатність матеріального забезпечення закладів охорони здоров'я, надмірне звантаження медичних закладів тощо. Недосконалість системи управління сферою охорони здоров'я призводить до загострення багатьох соціальних, економічних, організаційних проблем як місцевого, так і державного розвитку.

Існуючі до війни проблеми, наразі значно ускладнились і потребують негайної розробки заходів щодо їх вирішення. Враховуючи вказані напрями, особливої уваги заслуговує питання оптимізації ресурсів в межах окремих видів ресурсів, а також оптимальне поєднання ресурсного потенціалу за усіма складовими разом в межах закладу, територіальної громади, регіону.

Виявити резерви оптимізації та нарощення ресурсного потенціалу можна виходячи із порівняння досягнутого рівня із середніми показниками в регіоні та країні загалом (табл. 1).

Таблиця 1

Виявлення резервів нарощення ресурсного потенціалу закладів охорони здоров'я Житомирської області за даними 2021 р., од.

Показник	Україна		В середньому на 1 регіон України, од.	Житомирська область		
	кількість разом	на 10 000 ос. населення		кількість разом	на 10 000 ос. населення	резерв нарощення до середнього по Україні
Декларації, подані лікарям	32640284	7848	1360012	1081931	8655	загальне нарощення
Кількість лікарів первинної ланки	15925	3,8	664	552	4,4	оптимізація
Кількість діючих апаратів УЗД	4544	1,1	189	150	1,2	оптимізація
Кількість ендоскопічних апаратів	4283	1,0	178	169	1,4	оптимізація
Кількість проведених аналізів	490764549	118006	20448523	14580917	116635	+1370 на 10000 ос.

Джерело: власні дослідження за даними звіту НСЗУ [1].

Порівняння загального стану навантаження пацієнтів на заклади охорони здоров'я Житомирщини та їх забезпеченості основними видами ресурсів і обладнання свідчать про достатній рівень розвитку таких установ і сфери охорони здоров'я загалом. Охоплення населення медичними деклараціями у Житомирській обл. становить 86,5 % проти 78,5% по Україні. Кількість сімейних лікарів та лікарів терапевтів, які обслуговують населення на первинній ланці становить 552 особи, тоді як у середньому по 24 регіонах України (за винятком Криму, про який немає даних) – 664 лікарі. Однак, в різних регіонах проживає різна чисельність населення, тому біль об'єктивний показник – кількість лікарів на 10 000 ос. населення свідчить про певне перевищення обласного показника над середнім по Україні (4,4 проти 3,8).

Відповідна ситуація спостерігається і щодо наявності діючих ендоскопічних апаратів і апаратів УЗД – рівень забезпеченості ними у Житомирській області на 10 000 ос. населення вищий ніж середній по Україні. За вказаними показниками рекомендованим є оптимізація існуючого забезпечення в залежності від потреб між різними установами закладів охорони здоров'я і узгодження графіків доступу до цих ресурсів для широкого загалу населення. Лише показник кількості проведених аналізів нижчий ніж в середньому по Україні, однак це не завжди пов'язано з недостатністю ресурсів, а може бути свідченням відсутності потреби.

Висновки. Таким чином, сучасний стан реформування публічної галузі управління та аналіз організаційно-правових і економічних механізмів ресурсного забезпечення системи управління та регулювання вказує, що питання стратегії розвитку вітчизняної управлінської сфери повинні формуватися із врахуванням сучасного складного етапу становлення України, зокрема за умов децентралізації та військових дій у державі.

Список використаних джерел

1. Звіт Національної служби здоров'я України 2021. *Національна служба здоров'я України*. URL: <https://nszu.gov.ua/storage/files/book-ua.pdf?1673860917>

БЮДЖЕТ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ольга ЛАСКЕВИЧ

*магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – Войтенко А. Б., к. держ. управ., професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління*

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток територіальних громад та їх інфраструктури залежить від ефективного використання коштів місцевих бюджетів, що виступає запорукою підвищення рівня життя місцевого населення та економіки як територіальної громади, так і регіону та держави загалом. При цьому, визначальним кроком ефективного управління розвитком територіальних громад є раціональне планування та обґрунтоване використання коштів місцевого бюджету, які передбачені для розвитку громади і примноження її фінансової самодостатності. Саме визначені у законодавстві повноваження органів місцевого самоврядування дають підстави закріплювати їх економічну самостійність, ініціювати напрями розвитку господарської діяльності комунальних підприємств, розвивати інфраструктуру, зокрема, сфери охорони здоров'я та розширювати ресурсний потенціал підприємств та територій, які належать громаді.

За таких умов, саме бюджет розвитку громад має стати дієвим інструментом інфраструктурного забезпечення територіальних громад закладами охорони здоров'я, що дозволить розв'язати проблему недостатнього фінансування капітальних інвестицій та інших важливих витрат. Зважаючи, на пріоритетні напрями державної політики і сучасні виклики, проектні пропозиції варто орієнтувати на вирішення проблем щодо профілактичних заходів для уникнення безробіття, тимчасової чи постійної втрати здоров'я тощо.

Основний матеріал. Бюджет розвитку – не просто виконує роль механізму перерозподілу коштів місцевого бюджету між різними галузями чи сферами, а й виконує функцію стимулювання інвестиційного розвитку та забезпечення соціальних потреб. Процедура розподілу коштів бюджету розвитку повинна породжувати пропозиції щодо можливих напрямів розбудови територіальної громади та відповідний попит на здійснення інвестиційної чи, навіть, підприємницької діяльності з наступним створенням сприятливих умов для місцевих жителів.

Яскравими прикладами використання бюджету розвитку окремих територіальних громад на цілі розбудови інфраструктури сфери охорони здоров'я є фінансування капітальних ремонтів в медичних закладах, укомплектування лабораторних центрів, реконструкції спеціальних мереж тощо. Зокрема, в Житомирською міською територіальною громадою з бюджету розвитку щорічно фінансується низка проектів щодо розвитку інфраструктури сфери охорони здоров'я: капітальні ремонти оглядового кабінету, санвузла,

прибудинкової території медичного закладу та ганку (2019-2019 рр.); капітальний ремонт КНС стаціонару КП «Дитяча лікарня» ЖМР (у т.ч. виготовлення ПКД) (2021 р.); реконструкція кисневої мережі та влаштування майданчика для розміщення кисневої станції FRY-OXY-45 на території стаціонару КП «Лікарня №1» Житомирської міської ради (у т.ч. виготовлення ПКД) та в стаціонарі КП «Дитяча лікарня імені В. Й. Башека» ЖМР (2022 р.) [1].

Бюджетні інвестиції, що вкладаються у розбудову медичної інфраструктури територіальної громади з бюджету розвитку, сприяють посиленню відповідальності мешканців громади за створені власними зусиллями об'єкти, забезпечують розвиток і модернізацію системи охорони здоров'я, покривають потребу у доступному медичному обслуговуванні. Натомість, успішне впровадження профінансованих з бюджету розвитку проектів створює умови для підвищення обсягів наданих послуг, що збільшує податкові надходження до бюджетів усіх рівнів. Такий мультиплікаційний ефект створює підґрунтя для накопичення бюджетних надходжень з можливістю їх використання у наступних інвестиційних проектах.

Проте, для ефективного та достатнього фінансування інфраструктурного забезпечення сфери охорони здоров'я у місцевих бюджетах сільських та районних територіальних громадах повинно бути сформовано достатньо фінансових ресурсів, щоб забезпечити їх самодостатність та інвестиційну спроможність. Для цього варто розширювати перелік та обсяги можливих джерел наповнення бюджету розвитку, що забезпечить можливість фінансування більшої кількості проектів. Важливо мати на увазі, що використання коштів таких програм вимагає існування ефективної системи управління та суворого контролю за витрачанням ресурсів з боку як державних органів так і громадських організацій чи об'єднань.

Висновки. Отже, бюджет розвитку у складі місцевих бюджетів має вагомий вплив у механізмі фінансування розвитку інфраструктури сфери охорони здоров'я, а використання місцевими громадами бюджетів розвитку для формування та оновлення інфраструктури сфери охорони здоров'я дозволяє підтримувати економічно не привабливі але соціальнозначущі інвестиційні проекти, фінансувати життєвонеобхідні в межах громади чи регіону програми зі сфери оздоровлення людей.

Список використаних джерел

1. Бюджетні запити. Управління охорони здоров'я міської ради. *Житомирська міська рада*. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=7855> (дата звернення: 18.11.2022)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Наталія КУПРІЯНЧУК

*здобувач спеціальності «Облік та оподаткування»
Науковий керівник – Суліменко Л. А. к.е.н, професор
кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту*

Постановка проблеми. Військові частини належать до бюджетних установ, що створені у встановленому порядку і повністю утримуються за рахунок державного або місцевого бюджету, метою діяльності яких є не отримання прибутку, а надання нематеріальних послуг.

Основні засоби бюджетних установ, до яких належать і військові частини, мають характерну особливість – не беруть безпосередньої участі у виробництві матеріальних благ, а використовуються під час створення і надання специфічних нематеріальних послуг суспільству. Також важливо врахувати, що основним засобам характерна двояка природа: основні засоби, як предмети праці осіб, що створюють і надають послуги, і основні засоби, що використовуються під час споживання послуг. Облік основних засобів у бюджетних установах відмінний від обліку на підприємствах недержавного сектору, тому регулюється НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» [1].

Оскільки бюджетні установи покликані виконувати неоднакові функції та здійснювати не однотипні операції, то основні засоби в них є різноманітними. Особливо це твердження актуальне для основних засобів, що належать військовим частинам – типовим організаційним одиницям, що призначені для виконання певних завдань у складі вищого рівня структури організації та безпосередньо зберігаються на окремому штаті (навчальні військові заклади чи установи; військові частини, кораблі; органи військового управління, з'єднання). Слід зазначити, що в умовах проведення воєнних дій відбувається трансформація існуючих підходів до організації бухгалтерського обліку в напрямі її спрощення, а також адаптація методології бухгалтерського обліку активів і зобов'язань внаслідок зміни нормальних умов функціонування підприємств [3].

В економічній літературі питанням аналітичного обліку основних засобів, як однієї з найважливіших ділянок обліку у військових частинах, не приділено належної уваги. Однак в умовах воєнного стану в Україні ефективна система бухгалтерського обліку у військових частинах має важливе значення, тому набуває особливої актуальності. Така необхідність обумовлена їх організаційно-економічними і технологічними особливостями. Аналітичне забезпечення обліку основних засобів дозволить забезпечити контроль за їх використанням при виконанні завдань, покладених на військові частини в умовах війни, а також вимог діючого законодавства.

Через події, пов'язані з анексією АР Крим та військовим вторгненням РФ на територію України, військова структура управління матеріально-технічним забезпеченням має на меті неухильне здійснення виконання певного управлінського циклу, який повинен бути інтегрований у рамках військово-організаційного. Недостатньо наукових досліджень, присвячених проблемам обліку основних засобів у військових частинах, та не у повній мірі вони дають відповідь на питання, які виникають в бюджетних організаціях щодо продуктивного залучення їх основних засобів. Покращення законодавчих, методологічних та інформаційних баз – саме цього потребує науково-дослідницька база [3].

Аналіз останніх досліджень. Питання теорії та методології обліку основних засобів у бюджетних організаціях відображали у своїх працях такі науковці, як: Левицька С. В., Береза С.Л., Бондар М.І., Верига Ю.А., Свірка С.В., Жук В.М., Голова С.Ф., Болюха М.А., Воронко Р.М., Бугаєнко І.В., Нашкерська М.М., Пінчук О.А. та ін. Більшість наукових праць присвячена обліку та контролю основних засобів в комерційних підприємствах. Однак особливостям обліку основних засобів на підприємствах різних сфер діяльності, включаючи бюджетну, присвячена незначна кількість наукових досліджень.

Загалом питання обліку у військових частинах та, зокрема, організацію обліку основних засобів в наукових працях досліджують значно менше, ніж в інших галузях. Тому на сьогодні є багато невирішених питань у військових частинах, які стосуються обліку основних засобів та їх класифікації. Вивчення питань документування та створення раціональної організації аналітичного обліку основних засобів у військових частинах є актуальними, оскільки, на сьогодні, немає жодного нормативного документа, де б розглядалась коректна класифікація основних засобів у бухгалтерському обліку.

Основний матеріал. Поняття основних засобів є визначеним у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби». Складовою частиною бухгалтерського обліку військового майна у Збройних Силах є облік основних засобів, що являє собою систему обробки та підготовки інформації, необхідної для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень у військових частинах.

Складові військового майна - основні засоби військових частин, до яких належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка. Військовим майном визнається закріплене за військовими частинами, установами, організаціями та закладами ЗСУ державне майно. Метою дослідження є особливості організації аналітичного обліку основних засобів у військових частинах.

Відповідно до діючих законодавчих документів, до майна військової частини належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, паливно-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродинамічне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно,

майно зв'язку тощо. Такий розподіл може бути застосовано для організації аналітичного обліку. Організацію ведення обліку військового майна, що закріплене за військовими частинами, визначає спеціальна Інструкція [4].

У склад військового майна входять усі види зброї, військової техніки та боєприпасів; споруди та будівлі; пристрої для передачі даних; різні види забезпечень (технічні, речові, побутові, хімічні, медичні, аеродромні та ін.). Важливими елементами військового майна є основні засоби військових частин. Саме на правах оперативного управління військове майно є закріпленим за військовими частинами ЗСУ. Використовувати таке майно можна лише за його функціональним призначенням. Враховуючи специфіку діяльності військових частин, законодавством України передбачено, що облік військового майна ведеться з дотриманням вимог щодо забезпечення охорони державної таємниці, захисту іншої інформації з обмеженим доступом [4].

Кабінет Міністрів України визначає порядок здійснення обліку, використання, списання, зберігання, передачі військового майна та інвентаризації. Важливою складовою бухгалтерського обліку, що формує та обробляє інформацію, яка необхідна для ухвалення управлінських рішень, що стосуються належного забезпечення військових частин ЗСУ, є облік військового майна в ЗСУ. Усе майно, не зважаючи на те, для чого воно призначене, та які має джерела надходження, підлягає обліку, який має бути точним, достовірним і своєчасним.

Окремо від різного військового майна обліковується майно непорушних запасів. Інструкція з обліку військового майна у ЗСУ формулює у військових частинах організаційний механізм і облікове ведення військового майна. Саме тому ведення обліку військового майна має на меті одержання інформації щодо руху, наявності, нестачі, втрати вартості, якісного та кількісного стану, що є необхідною для організаційного, матеріально-технічного забезпечення військових частин, результативністю та доцільністю витрачання чи використання майна і задля підготовки даних, щоб скласти облікові документи та відповідні форми державної статистичної звітності.

За ступенем придатності обліковується якісний стан військового майна, що розташовується у частинах із складу групувань сил, що знаходяться в районі, де ведуться бойові дії. Військова техніка та озброєння поділяються на придатну, непридатну та таку, що потребує ремонту. За окремою групою в облікових реєстрах обліковується захоплене майно противника (трофейне).

Якщо надходження майна здійснюється повітряним транспортом (літак, вертоліт) оформлюють Акт приймання-передачі основних засобів або складають накладну (форма № 3-3) у трьох примірниках. Супровідний лист складають у двох примірниках окремо на кожний вертоліт (літак), де зазначено кількість місць за різним різновидом упаковки чи тари [4]. Однак підходи до організації бухгалтерського обліку у військових частинах на сьогодні зазнають трансформацій у зв'язку з воєнними діями та потребують спрощення.

При побудові системи аналітичного забезпечення інформації необхідно брати до уваги специфіку діяльності суб'єктів господарювання. Щоб

задовольнити вимоги для вирішення завдань військових господарств, що виникають наразі, необхідно у військових частинах деталізувати ведення аналітичного обліку основних засобів. Це необхідно з метою забезпечення оперативного реагування на потреби військових частин, вчасно ремонтувати та обслуговувати засоби, здійснювати результативний контроль за їх рухом та використанням.

В бухгалтерському обліку військове майно ведеться у кількісних, якісних, обліково-номерних та вартісних показниках за відповідною (визначеною) номенклатурою. Аналітичний облік військового майна ведеться згідно із переліком зразків озброєння, військової техніки за заводськими номерами.

Так, наприклад, в складі основних засобів військових частин обліковується різна військова техніка за її видами та марками військової техніки: танки (Т-72АМТ, БМ «Оплот», Т-84-120 «Ятаган», БМ «Булат», Т-80, Т-64 БВ, Т-84У «Оплот»); бойові машини піхоти (БМПВ-64); бронетранспортери (БТР-7, БТР-3, БТР-94, БТР-ЗДА, БТР «Отаман»); бронеавтомобілі (Варта-Новатор, KrAZ Hulk, ББМ «Козак 5», ББМ «Барс»-6, Дозор-Б); самохідні міномети (UKR-ММС); САУ (2С22 «Богдана»); РСЗВ (Вільха, Верба, Бастіон-01; Бастіон-02); ОТРК (Грім); БРК (Нептун); гелікоптери (АК1-3, Skyline SL-222, Лев-1, Оса-1); літаки (МіГ-25, МіГ-27М, МіГ-29, Як-28) та ін. [5].

Для організації аналітичного обліку у військових частинах озброєння, військової техніки та іншого військового майна за номерами, технічним станом і ресурсом напрацювання призначена Книга обліку озброєння, військової техніки та іншого військового майна за номерами і технічним станом, початкові записи у яку роблять на підставі первинних документів та формулярів (паспортів) у службі забезпечення військової частини, обліково-операційному підрозділі центру забезпечення та в службі забезпечення органу військового управління [4].

На сьогодні, у зв'язку з військовою агресією РФ на території України багато різної техніки надходить від закордонних партнерів, тому список основних засобів у військових частинах значно збільшився та урізноманітнився. При отриманні такої допомоги від різних країн-партнерів таке військове майно необхідно поставити на облік у службі забезпечення, що визначено наказом командира військової частини не пізніше наступного дня від моменту його надходження. Він в свою чергу повинен направити запит вищому органу військового керівництва в наступний день (включно) від дати коли майно було оприбутковане, щоб визначити належність військового майна до певного типу забезпечення. Після цього на облік воно переходить до відповідної служби військової частини в порядку, встановленому законодавством.

Приймання майна, яке надійшло для військових частин (центрів забезпечення) як міжнародна допомога, від волонтерських організацій, як благодійна, гуманітарна допомога, здійснюється комісією військової частини (центру забезпечення) на підставі даних, відображених у супровідних документах, зі складанням Акта приймання-передачі військового майна. Керівництво організацією обліку військового майна у Збройних Силах

здійснюють керівники органів військового управління та командири військових частин (начальники центрів забезпечення) [4].

Для забезпечення контролю за надходженням, використанням та зберіганням військового майна слід посилити відповідальність начальників відповідних служб забезпечення та фінансово-економічних органів військових частин, а також забезпечити проведення звірки даних обліку військового майна в підрозділах, на складі та в інших об'єктах військового (корабельного) господарства військової частини з даними обліку військового майна служби забезпечення.

Висновки та пропозиції. Бухгалтерський облік у військових частинах потребує удосконалення та подальшого розвитку і нововведень особливо в умовах збройної агресії РФ на території України. У зв'язку з цим необхідні дані аналітичного обліку основних засобів за їх видами, який надав би можливість у військових частинах одержати інформацію для ефективного управління ними в ході їх використання. Тому при організації обліку основних засобів та військового майна слід чітко визначити ознаки їх класифікації, а при інвентаризації потрібно виявити застаріле військове майно чи таке, що вже не використовується. В умовах воєнних дій система обліку потребує удосконалення в напрямі спрощення.

Окремих змін потребують діючі форми типових первинних документів, які використовуються у військових частинах, а в окремих випадках - їх доповнення задля кращої інформативності та контролю в подальшому. Удосконалення обліку військової техніки має значення в умовах військової допомоги Україні та тісного співробітництва з іншими країнами світу, тому слід вивчати зарубіжний досвід обліку основних засобів у військових частинах, що дало б змогу покращити систему бухгалтерського обліку військового майна. При цьому важливе значення має організація контролю за цільовим використанням фінансової та військової допомоги Україні.

Список використаних джерел

1. Нашкерська М.М. Напрями аналізу основних засобів бюджетних установ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 862. С. 192-197.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затверджене Наказом МФУ від 12.10.2010 № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>.
3. Пінчук О.А. Раціональна організація аналітичного обліку у військових частинах. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу*. 2021. Вип. 1 (48). 40-44 с.
4. Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України : Міністерство оборони України. Наказ від 17 серпня 2017 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1192-17.#Text>

5. Факти ICTV. Офіційний сайт ЗМІ. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20170824-zbroya-yaka-zahyshhaye-ukrayinu-47-vydiv-tehniku-yaku-treba-pobachyty/>

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Надія ШКАБАРА

*здобувач спеціальності «Облік та оподаткування»
Науковий керівник – Суліменко Л. А. к.е.н, професор
кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Питання обліку витрат є одним із найголовніших та найважливіших питань в організації обліку господарської діяльності підприємств, адже вони впливають на формування собівартості. Висвітлення повної, своєчасної та достовірної інформації про облік витрат допомагає виявити рівень собівартості, визначити рентабельність виробництва та можливі напрями, які будуть сприяти зниженню собівартості, при цьому не погіршуючи якість продукції.

Організація обліку витрат завжди привертала увагу багатьох науковців як вітчизняних, так і зарубіжних. Її вивчали та досліджували: Ф.Ф. Бутинець, В.А. Дерій, П.Й. Атамас, І.А. Бланк, В.Г. Швець, М.Я. Штейман, А.Д. Шеремет та інші. Склад і структура витрат на конкретному підприємстві має свої галузеві особливості, тому потребує окремих досліджень.

Оптова торгівля – це діяльність, яка включає закупівлю та реалізацією товарів підприємствам роздрібною торгівлі та іншим суб'єктам господарювання, як правило, у великих обсягах. Особливістю такої торгівлі є те, що продавець є постачальником, а покупець – посередником або кінцевим споживачем. Важливою місією оптової торгівлі є активізація сталого і збалансованого розвитку споживчого ринку в Україні за рахунок насичення його конкурентоспроможними товарами, що дозволить задовільнити попит різних верств населення з різним рівнем доходів.

Основний матеріал. Витрати є важливою складовою, що впливає не тільки на рівень собівартості, а й на розмір ціни та на фінансові результати діяльності підприємств. У відповідності до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витрати визначаються як зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [2].

Таблиця 1

**Групування витрат операційної діяльності підприємств
торгівлі за статтями витрат**

Рахунки з обліку витрат операційної діяльності	Перелік витрат
Рахунок 90 "Собівартість реалізації", субрахунок 902 "Собівартість реалізованих товарів"	Узагальнює інформацію щодо собівартості реалізованих товарів та продукції власного виробництва, що визначається НП(С)БО 9 "Запаси".
Рахунок 92 "Адміністративні витрати"	Адміністративні витрати включають витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством: - витрати на оплату праці адміністративно-управлінського персоналу; - відрахування на соціальні заходи за єдиним соціальним внеском; - витрати на утримання та оренду основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів, що використовують на адміністративні цілі. - витрати на утримання малоцінних швидкозношуваних предметів, що забезпечують адміністративні потреби; - амортизація основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів, які використовуються на загальногосподарські потреби; - витрати на страхування майна; - податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі; - загально-корпоративні витрати; - інші адміністративні витрати (витрати, пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням апарату управління; оплата службових відряджень працівників адміністрації; витрати на придбання літератури; витрати на оплату послуг за участь у семінарах; витрати на оплату послуг, пов'язаних з управлінням підприємством та ін.).
Рахунок 93 "Витрати на збут"	Витрати на збут включають витрати, пов'язані зі збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг: - витрати на оплату праці персоналу (оплата торговим агентам), що забезпечують збут товарів (продукції); - відрахування на соціальні заходи; - витрати на оренду основних засобів, інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів, що забезпечують збут товарів, продукції; - витрати на утримання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, малоцінних швидкозношуваних предметів, що забезпечують збут товарів, продукції; - амортизація основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів, що забезпечують збут товарів, продукції; - витрати на зберігання, підсортування, обробку, пакування і передпродажну підготовку товарів; - витрати на транспортування; - витрати на проведення маркетингових заходів; - витрати на тару; - податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі; - інші витрати на збут.
Рахунок 94 "Інші витрати операційної діяльності"	Відображення витрат, пов'язаних із іншими операційними витратами: - витрати на дослідження та розробки; - собівартість реалізованої іноземної валюти; - собівартість реалізованих виробничих запасів і необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу; - сумнівні та безнадійні борги; - втрати від операційної курсової різниці; - втрати від знецінення запасів; - нестачі і втрати від псування цінностей; - визнані штрафи, пені, неустойки; - інші витрати операційної діяльності.

Джерело: розробка автора на основі [1].

Особливістю підприємств оптової торгівлі є те, що вони не виробляють готову продукцію, а в своїй діяльності формують собівартість товарів у процесі їх руху до споживачів. Тобто в їх господарській діяльності, як правило, немає витрат, які були б пов'язані з виготовленням продукції, і тому не потрібно формувати її виробничу собівартість. Тому рахунок 23 «Виробництво» не застосовується в даному виді економічної діяльності. Також торговельні підприємства не використовують рахунок 91 «Загальновиробничі витрати».

При формуванні витрат на торговельних підприємствах враховують їх галузеві особливості та керуються Методичними рекомендаціями для торговельної діяльності [1]. У відповідності до них, до складу витрат торговельної діяльності належать витрати, які виникають у процесі руху товарів, а також витрати закладів ресторанного господарства, що пов'язані з випуском і реалізацією продукції власного виробництва.

До складу витрат операційної діяльності підприємств торгівлі належать: витрати, які включають до собівартості реалізованих товарів (продукції); адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати. За економічним змістом витрати операційної діяльності групують за економічними елементами та статтями витрат [1].

Порядок оцінки товарів при вибутті регламентується НП(С)БО 9 "Запаси", де передбачено такі методи:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- ФІФО;
- нормативних затрат;
- ціни продажу [3].

У торгівлі доцільно використовувати оцінку товарів при вибутті за методом ціни продажу. Собівартість реалізованих товарів формується за купівельними цінами. Тому важливим питанням в оптовій торгівлі є формування первісної вартості товарів, що залежить від джерел надходження товарів на підприємство торгівлі.

Відповідно до НП(С)БО 9 "Запаси," поняття собівартості придбаного товару може бути застосоване щодо товарів, придбаних за грошові кошти, і являє собою їх первісну вартість. При надходженні товарів на торговельне підприємство, вони обліковуються та зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка включає:

- суму купівельної вартості, сплаченої постачальникам товарів, за мінусом непрямих податків;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків, які не відшкодовуються підприємству;
- транспортно-заготівельні витрати, до яких можуть включатись витрати на страхування ризиків при транспортуванні;
- інші витрати, що пов'язані з придбанням товарів.

До складу транспортних витрат торговельних підприємств у зв'язку з

придбанням товарів відносяться:

- вартість послуг на доставку товарів сторонніми організаціями;
- витрати на доставку товарів власним транспортом, що включають: витрати, пов'язані з транспортуванням (вартість паливно-мастильних матеріалів, необхідних для подолання транспортним засобом відстані від підприємства-покупця до підприємства-продавця і від підприємства-продавця до підприємства-покупця; інші витрати, понесені підприємством для забезпечення нормальної роботи транспортних засобів під час доставки товарів);
- витрати, пов'язані з витратами на відрядження водія, що безпосередньо пов'язані з доставкою товару;
- інші витрати, пов'язані з доставкою товару (витрати експедитора, відрядженого за товаром; інші витрати, що відносяться до витрат на відрядження відповідно до законодавства).

При закупівлі товарів можуть виникати й додаткові витрати, які можна визначити після закінчення звітного періоду. Нелегко розподіляти транспортно – заготівельні витрати, якщо на підприємстві представлено величезний асортимент товарів. І тому їх розподіляють на момент придбання і включають до собівартості, або ж після закінчення звітного періоду і такі витрати відносяться до собівартості реалізованих товарів.

У випадку придбання великого асортименту товарів, в обліку транспортно-заготівельні витрати обліковуються на рахунку 289, за дебетом якого відображається накопичення витрат, які можуть включати вартість доставки, розвантаження власними силами або послугами іншої компанії, також витрати на заробітну плату, ЄСВ, а за кредитом - списуються витрати на собівартість товарів.

Висновки та пропозиції. Отже, з метою забезпечення своєчасності та повноти відображення витрат в обліку та контролю за використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів важливо визначити методику обліку торговельних витрат відповідно до особливостей діяльності підприємств торгівлі та їх організаційної структури.

При відображенні в обліку операційних витрат важливу увагу потрібно звернути на організацію аналітичного обліку витрат з врахуванням особливостей діяльності торговельних підприємств, що дозволить їх проконтролювати і оптимізувати та визначити вплив на фінансові результати діяльності підприємства. В процесі їх аналізу слід визначити певні статті витрат, за якими підприємство зможе зменшити витрати. Своєчасний і безперервний рух товарів від виробників до споживачів у необхідній кількості, широкому асортименті та високої якості при мінімальних витратах надає підприємствам значні конкурентні переваги та дозволить оптимізувати рівень витрат, що є запорукою прибутковості.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності. Наказ Міністерства економіки та з

- питань Європейської інтеграції України від 22.05.2002 р. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0145569-02>
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерство фінансів України від 07 лют. 2003 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n18>
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерство фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Назар ЯНЧУК

*здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник – Дрейс Ю. О., к.т.н., доцент
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми. В даний час багато процесів, пов'язаних зі зберіганням і обробкою інформації на підприємствах відбуваються методами діловодства (паперової документації) або/та електронного документообігу (програмного забезпечення) [1]. Але вони мають очевидні недоліки, паперові документи значно сповільнюють передачу та обробку інформації, а програмне забезпечення виконує лише роль первинної обробки і введення даних, що також потребує і надійного захисту інформації [2]. Наразі, більшість програм для управління персоналом на рівні кадрового обліку мають такий недолік як відсутність роботи з мережею інтернет. Враховуючи те, що кадровий облік є одним із найважливіших та трудозатратних статей видатків компанії, то він повинен мати захищений доступ до мережі інтернет з будь-якого пристрою та місця. А тому, потреба удосконалення інформаційної системи обліку працівників на підприємстві за рахунок реалізації технологій мультиплатформеності (кросплатформеності), мобільності [3] та захисту інформації є актуальним завданням.

Метою роботи є удосконалення інформаційної системи систему обліку працівників підприємства за рахунок реалізації технологій мультиплатформеності (кросплатформеності), мобільності та захисту інформації.

На сьогоднішній день є понад тридцять затребуваних додатків як вітчизняних, так і зарубіжних (Міні-кадри, Кадри Плюс, Чиж-Кадри, Бухгалтерія та ін.), здатних допомагати кадровим службам та HR-фахівцям в управлінні персоналом [4-7]. У зв'язку з безліччю та різноманітністю програм існує величезна конкуренція серед їх розробників, які намагаються перевершити своїх

конкурентів за рахунок реалізації і введення нових функцій та можливостей. Порівняльний аналіз деяких функцій та можливостей цих програм приведено у таблиці 1.

Для реалізації таких функцій як: мультиплатформенність, мобільність та захист інформації було прийнято рішення реалізувати інформаційну систему у вигляді веб-додатку. У якості середовища для розробки інформаційної системи використано фреймворк Laravel, оскільки він являється універсальною платформою для швидкої та ефективної розробки високомасштабованих веб-додатків, сайтів та ERP-систем. Очевидно, однією з найважливіших причин вибору фреймворку Laravel є безпека. Він пропонує високий рівень параметрів безпеки, які недоступні в жодній іншій структурі. Платформа блокує активність шкідливого ПЗ і захищає дані та код веб-сайту від будь-яких атак хакерів [8].

Таблиця 1

Функції та можливості деяких спеціальних програм

Функції та можливості	Міні-кадри	Кадри Плюс	Чиж-Кадри	Бухгалтерія 8
Віддалений доступ	–	+	–	+
Можливість відправляти файли працівнику	–	–	–	+
Можливість входу з будь-якого пристрою	–	–	–	–
Ведення особистої картки користувача	+	+	+	+
Можливість розрахувати заробітну плату	–	+	+	–
Захист інформації	+	+	+	+
Мобільність	–	–	–	–
Мультиплатформенність	–	–	–	–

Реалізовані методи захисту інформаційної системи. Для захисту інформаційної системи від стороннього втручання було вирішено використати один із найрозповсюдженіших методів, а саме форму авторизації.

Реалізується вона за рахунок коду:

```
<form action="/" method="post">
```

```
Логін: <input type="text" name="login" />
```

```
Пароль: <input type="password" name="password" />
```

```
<input type="submit" value="Увійти" name="log_in" />
```

```
</form>
```

Реалізація програмного продукту – Діаграма класів служить для представлення статичної структури моделі системи в термінології класів об'єктно-орієнтованого програмування. На цій діаграмі показують класи, інтерфейси, об'єкти й кооперації, а також їхні відносини [9].

Рис. 1. Діаграма класів

Висновки та пропозиції. Для реалізації поставленої задачі було прийнято рішення розробити веб-застосунок. Перевагами даної системи даної системи буде мультиплатформенність, а саме можливість авторизуватися з будь-якого пристрою. Це робить її більш гнучкою та комфортнішою для користувача в порівнянні з іншими системами.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV.URL: <http://zakon.nau.ua/>. (Дата звернення: 30.11.2022).
2. Постніков В.С. Сучасні інструменти комунікації в організації / В.С. Постніков // Наука молода: збірник наукових праць молодих вчених ТНЕУ. - 2014. - № 21. - С. 61-68.
3. Корченко О.Г. Дрейс Ю.О., Охорона конфіденційної інформації підприємства: навч. посібник, Житомир, ЖВІ НАУ, 2011, 172 с.
4. Програма кадрового обліку «Чиж-Кадри». URL : <http://kadri.chizh.ua/>. (Дата звернення: 30.11.2022).
- 5.Програми обліку співробітників організації.URL: <https://norvegus.ru/uk/programmy-dlya-ucheta-sotrudnikov-organizacii-kakaya-programma-luchshe-podhodit/>.(Дата звернення: 30.11.2022).
6. Інтернет магазин програмного та апаратного забезпечення.URL: <https://www.softkey.ua/ua/catalog/business/programma-kadrovogo-ucheta-kadry-plyus/>.(Дата звернення: 30.11.2022).
7. Автоматизація бухгалтерського обліку.URL : <https://dinn.com.ua/services/1c-accounting>
- 8.ІТ-рішення та розробка на Laravel.URL : <https://icstudio.online/post/rozrobka-veb-rishen-na-laravel>. (Дата звернення: 30.11.2022).
- 9.Діаграма класів.URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%96%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2. (Дата звернення: 30.11.2022).

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ

Михайло ЯРОПОВЕЦЬ

здобувач спеціальності «Комп'ютерні науки»

*Науковий керівник – К. В. Молодецька, д.т.н., професор
кафедри комп'ютерних технологій та моделювання систем*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. У сучасному світі стрімко зростає роль інформаційних систем у всіх сферах. Інформаційні технології є однією з найважливіших складових туристичного бізнесу. Ефективність їх застосування значною мірою визначає виконання діяльності у сфері туризму, для якої все більш актуальними є достовірність та оперативність у зборі, обробці та передачі інформації. Успішна робота сучасного туристичного агентства неможлива без використання спеціалізованих програмних забезпечень для його автоматизації, а також використання глобальної та локальної мереж. Зазвичай туристичний офіс є центром навчання, просування та продажу туристичного продукту. Заходи автоматизації офісу суттєво впливають на якість, вартість і виживання туристичної фірми в умовах конкуренції на ринку.

Будь-яка автоматизація туристичної фірми починається з впровадження в її діяльність інформаційної системи (ІС), завдяки якій реалізується ряд функціональних і допоміжних інформаційних технологій, що сприяють реалізовувати певні управлінські завдання. Зазвичай інформаційні системи туристичних агентств використовуються для підготовки інформації та вивчення ситуації клієнта, на основі якої співробітник може прийняти рішення. Отже, інформаційні технології управління туристичним бізнесом сприяють автоматизації діяльності туроператорів і турфірм зі створення та продажу туристичного продукту клієнтам.

Наразі існують такі етапи автоматизації на туристичному ринку:

- стандартне програмне забезпечення, наприклад, використовуються програми Word, Excel, Outlook, Access, системи управління документами і знаннями;
- використовують стандартні web-додатки в якому клієнт може переглядати інформацію та підбирати варіанти під себе;
- використовують глобальні комп'ютерні системи бронювання Amadeus, Galileo, Sabre тощо.

При аналізі існуючих етапів автоматизації слід відмітити, що в більш глобальних автоматизованих системах обов'язкова наявність доступу до світової мережі інтернет. Якщо зробити можливу автоматизацію без постійної присутності інтернет мережі, це підвищить рівень продуктивності турфірми. Також така автоматизована інформаційна система краще сприяє розвитку туристичного бізнесу та підвищує продажі туристичного продукту. У зв'язку з тим, що існуючі автоматизовані системи потребують постійної присутності

мережі, розробка системи, яка здатна компенсувати розглянуті недоліки залишається актуальним науковим завданням в рамках вирішення проблеми підвищення ефективності цифровізації окремих сфер суспільної діяльності.

Основний матеріал. Типовим рішенням даної проблеми є розроблення додатку для підтримки діяльності туристичних агенцій з можливістю роботи без наявності мережі інтернет. Таке програмне забезпечення дозволить продовжувати роботу туристичної фірми в будь-якій ситуації. Пропоноване рішення вдає із себе віконний додаток Windows Forms, що включає в себе базу даних, яка знаходиться на віддаленому сервері. У додатку були реалізовані: зрозумілий користувальницький інтерфейс, функції виводу вмісту баз даних, функції роботи з базами даних, функції авторизації робітників та контроль роботи, функції бронювання замовлень, функції збереження баз та замовлення у разі відсутності інтернету. Також для більш функціонального використання додатку, буде присутня прив'язка до бази даних. На рис. 1 представлена діаграма бази даних. Всього використовується сім таблиць, які пов'язані між собою. На рис. 1 видно, що передбачено базу даних клієнтів, що дозволить індивідуально нараховувати процентну знижку.

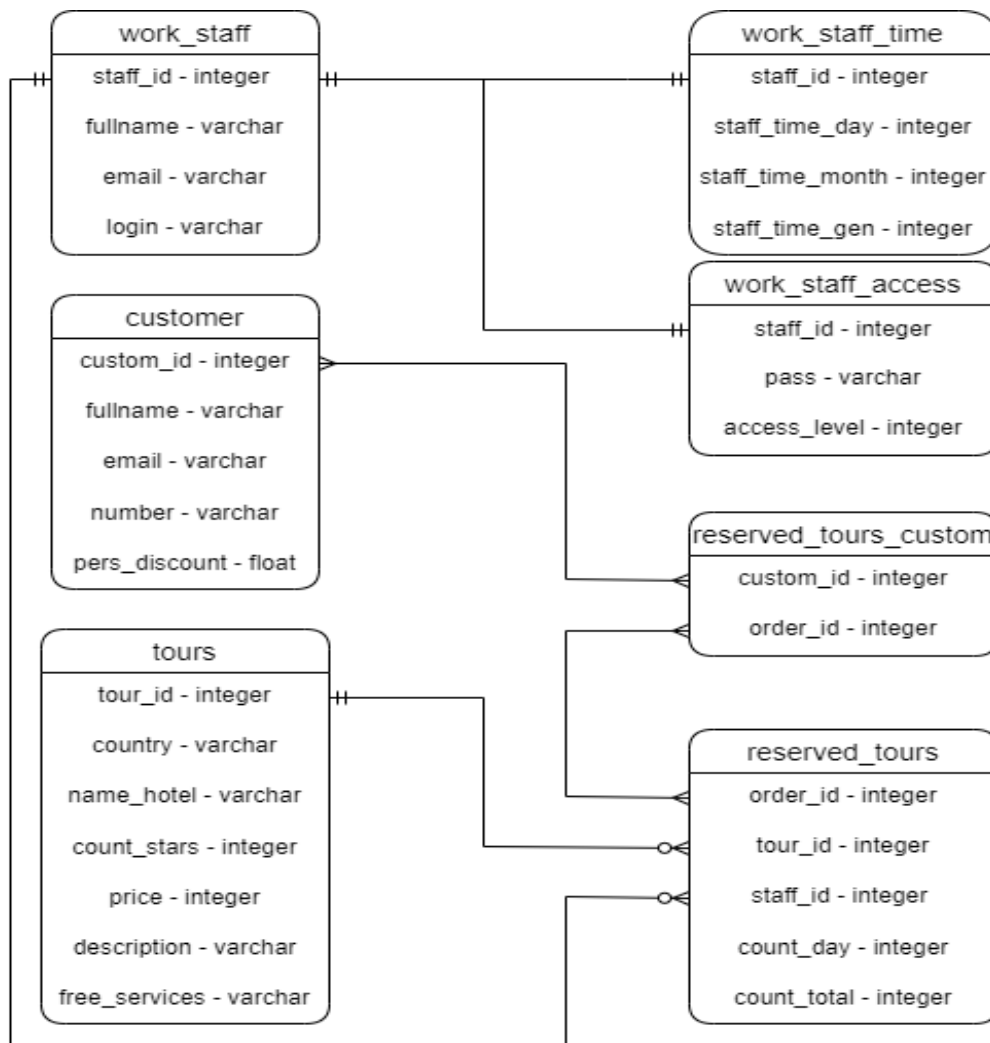

Рис. 1. Діаграма бази даних

В програмному додатку також використано об'єктно-орієнтоване програмування для швидкого виконання програмного коду. На рис. 2 подано UML діаграму класів. Кожен клас містить в собі таблицю. Також показані зв'язки сутностей з іншими і до кожного класу додаються функції, які можуть бути застосовані.

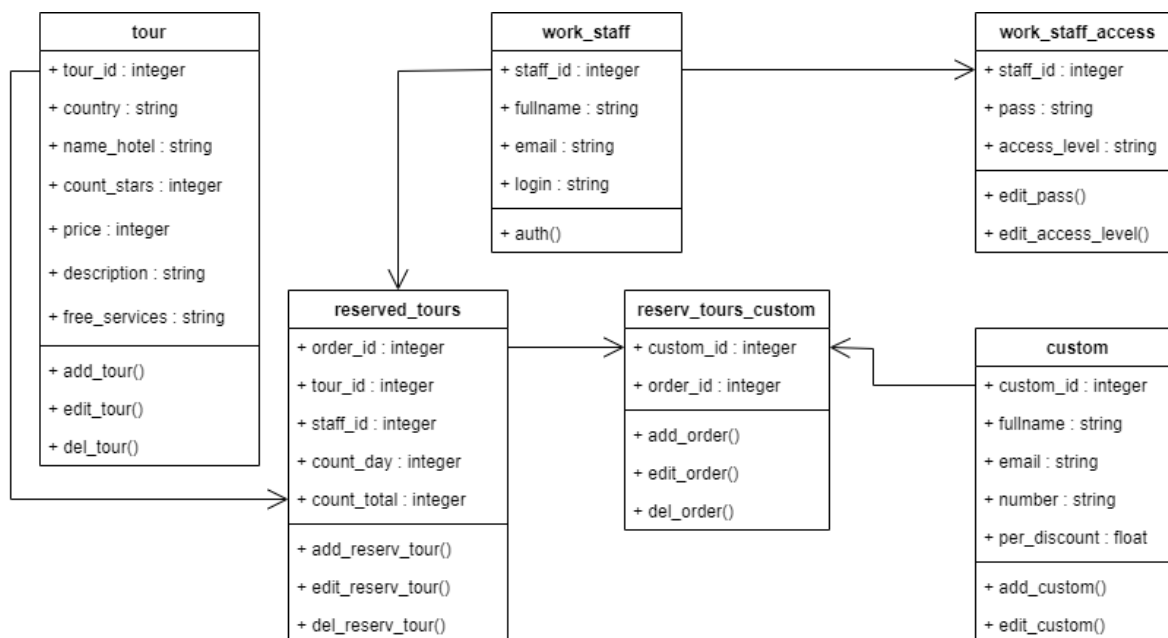

Рис. 2. UML діаграма класів

Алгоритм та програмне забезпечення інформаційної системи підтримки діяльності туристичних агенцій може значно покращити продуктивність турфірми, значно збільшити можливості роботи при виникненні нестандартних ситуацій. Також використання великої кількості різних методів об'єктно-орієнтованого проектування та програмування значно спростили процес розробки інформаційної системи.

Висновки та пропозиції. Таким чином, одним із основних напрямів застосування інформаційних технологій у туризмі є впровадження мультимедійних технологій. Крім підвищення якості обслуговування, використання інформаційних систем у цій сфері тягне за собою значні зміни в управлінні. Впровадження модернізованих інформаційних систем, якими може користуватися будь-яка туристична фірма, підвищить ефективність їх використання. З підвищенням ефективності турфірми, зросте продаж туристичних продуктів, а також прибуток самої фірми.

Список використаних джерел

1. Гаврилов В.П. Інформаційні системи і технології в туризмі : навчальний посібник для студентів. Харків : ХНАЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 168с.
2. Гордієнко І. В. Інформаційні системи і технології в менеджменті : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2003. 259 с.
3. Морозов М. А., Морозова Н. С. Информационные технологии в социально-культурном сервисе и туризме. Оргтехника : учебник М. : Академия, 2004. 240 с.

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ – 2022

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Збірник матеріалів науково-практичної конференції

Комп'ютерна верстка Л. В. Недільська

Матеріали у збірнику представлені в авторській редакції без літературного редагування. Відповідальність за точність викладення матеріалів несуть автори. Думка редакційної колегії може не збігатися з думкою авторів, представленої в тезах доповідей.

Підписано до друку 25.01.2023. Формат 60x84/16 Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8. Ум. фарб.-вібд. 5,3 Обл.-вид. арк. 5,1. Вид. № 710.